BIBLIOTECA MUNICIPALĂ "M. SADOVEANU" Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III Nr. 32 (101) 13-20 august 1993 16 pagini -25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Ilustrăm acest număr cu grafică de Vasile Kazar

VASILE KAZAR - 80
O vizită la Fălticeni
de EUGEN SIMION
FRANCISC MUNTEANU - postum
DIALOG CU HIMERA - *versuri*
CONSTANTIN NOICA
şi rostirea filosofică românească

AL. PIRU

Cursurile de vară

Acum exact douăzeci de ani, fiind vicerector, sau cum se mai zice: prorector,al Universităţii din Bucureşti, şeful catedrei de Literatură Română de la Facultatea de Limba şi Literatura Română, am fost desemnat să conduc Cursurile de vară de limba şi cultura română organizate pentru studenţii străini, doritori să ne cunoască ţara şi să ne înveţe limba. În 1973 Cursurile se ţineau în complexul Peleş de la Sinaia. Frumuseţea locurilor, unde nu numai studenţi, dar şi profesori şi oameni de cultură din 25 de ţări de pe toate continentele, veneau până la 250, pe fiecare an. Îi atrăgeau pe toţi atât seriozitatea lecţiilor cât şi pitoresul locurilor. Erau lectori specializaţi în predarea limbii române, conferenţiau academicieni şi profesori români, personalităţi străine de reputaţie internaţională din diverse domenii, lingvişti, istorici, folclorişti. Pot să spun că atât comunicările cât şi cursurile erau în afara oricărei politici şi auditorii se mirau că acest lucru este posibil la noi, că nu corespundea deloc cu imaginea răspândită atunci peste hotare despre noi, că în fond noi suntem tot atât de latini ca şi francezii, italienii, spaniolii, că aşezarea noastră într-o masă de slavi nu schimbase nimic din spiritul nostru latin în sensul plenar al cuvântului. Erau convinşi de acest lucru şi ruşii, deloc sumbri, indiferent de ce gândeau şi care cel mult se abţineau să comenteze fenomenul. Cred că le făcea şi lor plăcere că agenţii de securitate, pe care nu-i vedeam de altfel nici eu, nu-i urmăreau pas cu pas, cum s-a întâmplat cu mine la Moscova unde am făcut parte dintr-o delegaţie de scriitori români invitaţi la un simpozion sau aşa ceva de poezie. Când coboram de la hotel ei urcau să-mi controleze bagajul, iar când urcam, coborau ei. Am avut în spate pretutindeni pe unde am fost, doi inşi care mă urmăreau de la distanţă.

Nu ne-am lăudat niciodată cu limba, literatura şi cultura noastră, am informat pe cei interesaţi să le cunoască în mod corect. Surpriza mea era că mulţi învăţaseră repede, prin mijloace proprii, să vorbească româneşte, după declaraţia americanilor şi japonezilor, cam în două luni. Veneau la noi doar să se perfecţioneze. Studenţii lectorilor de limba română din Franţa şi din alte ţări aveau printre specialităţile lor limba română şi-şi alegeau drept teză de licenţă teme de limbă sau literatură română. Nu pot să zic că în ţările din Europa prin care am fost literatura română mi s-a părut cunoscută, la cursurile noastre de vară însă erau prezenţi şi mulţi interesaţi să traducă din limba română şi aveau lecturi atât din clasici cât şi din contemporani. Din motive de ordin material, am fost nevoit să mut cursurile de la Sinaia la Braşov, unde pot să spun că străinilor li s-a părut la fel de plăcut. S-au împăcat mai târziu şi cu Grădina Botanică din Bucureşti unde am fost chemaţi ulterior. Am fost şi sunt de părere ca aceste Cursuri de vară practicate, de altfel, şi de alte ţări trebuie menţinute cu toate dificultăţile care ar putea să apară, cum văd că, revenite la Sinaia după Revoluţie, sunt menţinute şi în prezent. În ciuda dezinformărilor practicate în Occident despre noi în ultimii ani,România este o ţară frumoasă şi civilizată care va continua să atragă prin creaţiile şi valorile sale dinăuntru şi din afară care, acum când eliberată de asuprirea morală sub toate formele, va putea să-şi sporească valorile şi să-şi recâştige prestigiul de totdeauna. Cursurile de vară de limbă, literatură şi cultură românească pentru străini rămân şi pentru noi permanent un examen de trecut.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ECOURI LITERATORUL - 100

LITERATORUL – 100

Apărută în peisajul presei româneşti ca o oază de calm, înţelepciune şi echilibru, revista *Literatorul* şi-a propus să reînnoade o tradiţie nobilă, cea a respectului pentru creaţie, artist, cultură.

Şi a reuşit. Nu i-a fost greu să se impună în caruselul apariţiei şi dispariţiei ziarelor şi revistelor. S-a distins de la început prin ton şi prin conţinut. I-a fost greu însă să supravieţuiască din punct de vedere material. Prestigiul său a fost cel care a salvat-o şi care îi va asigura pe mai departe viaţă lungă. *Literatorul* este la al 100–lea număr, revistă cu care cultura românească a acestor ani se va mândri şi va dovedi că adevărul artei nu se cucereşte cu zgomot.

Literatorul este şansa reală a *noimei*, aşa cum spuneau grecii, într-o mare de erori. Revista prin redactorii şi colaboratorii săi face, azi, ceea ce a făcut cu aproape un veac în urmă: construieşte. (S.V.)

(„Meridian")

Literatorul
Redactor şef MARIN SORESCU
CHATEAU D'IF
Prăvălirea idolilor
● PETRE PANDREA: Epistolar din închisoare (p. 8-9)
● MIHAI DRĂGĂNESCU: Să construim asemeni naturii (p. 10)
● RAY BRADBURY: Pe o vreme liniştită (p. 5)
● Starea literaturii văzută de: ROMUL MUNTEANU, ALEXANDRU PIRU, GEORGE BĂLĂIŢĂ, FĂNUŞ NEAGU, ION BĂIEŞU (p.4)
● LUMINIŢA VARTOLOMEI: Festivalul Enescu sub semnul resurecţiei lui Oedip (p. 12)

La mulţi ani, „Literatorul"!

Iată că o revistă literară a apucat numărul 100! Le urăm colegilor de la „Literatorul" multe alte sute de numere de elevată spiritualitate şi fără culoare politică, aşa cum ne-au obişnuit şi până acum. (G.H.)

(„Tineretul liber")

„Literatorul" – 100

Cu prilejul apariţiei numărului 100 al revistei „Literatorul", editată de Ministerul Culturii sub directoratul acad. Marin Sorescu, adresăm cele mai sincere urări de împliniri profesionale redactorilor şi colaboratorilor acestei gazete, ce se remarcă prin temeinicia şi echilibrul punctelor de vedere, prin deschidere fertilă spre toate orizonturile spiritualităţii româneşti.

(„Libertatea")

Literatorul
Redactor şef MARIN SORESCU
Amurg cultural
Proză de Mircea Ghiţulescu
Martha Bibescu la Academia belgiană

„Literatorul", apariţie de prestigiu în peisajul publicaţiilor culturale postrevoluţionare a ajuns la nr. 100! Încă de la primele sale numere „Literatorul" s-a distins prin contactul susţinut cu fenomenul cultural şi calitatea comentariului, prin diversitatea fenomenelor artistice abordate şi, mai ales, prin lupta pentru apărarea unor mari valori – pe nedrept şi chiar aberant incriminate, contestate, negate. O luptă susţinută cu argumente, de pana unor personalităţi ale scrisului românesc precum: Eugen Simion, Fănuş Neagu, Marin Sorescu, Al. Piru, D. Micu, Gh. Tomozei, Valeriu Cristea, Romul Munteanu, Dan Grigorescu, Titus Popovici.

Recomandându-vă şi ultimul număr, jubiliar, să urăm „Literatorului": „La mulţi ani!" şi, în continuare – oferte cât mai substanţiale şi incitante. (N.S.)

(„Curierul Naţional")

IMNICA PERMANENŢEI

Ediţia a XXV-a – jubiliară – a Festivalului de folclor „Cântecele Oltului" a întrunit anul acesta strălucite formaţii folclorice din judeţele scăldate de apele Oltului, dar şi din cele învecinate lor: formaţia „Buzduganul" (Cântecul cununii de grâu) din Mohu Sibiului, „La obârşia Lotrului" din Voineasa Vâlcea, „Crăişorul" cu dansuri şi cântece din ţinutul Rupea, judeţul Braşov, grupul de săteni din Cut (judeţul Alba) de lângă Lancrămul lui Lucian Blaga, ansamblul folcloric „Floricica" din Bârla, judeţul Argeş, ansamblul folcloric „Romanaţi" din Caracal, judeţul Olt ş.a. A participat şi ansamblul folcloric „Vatra" din Slobozia–Doamnei, raionul Orhei, Republica Moldova.

O notă aparte de inedit, vivacitate şi expresivitate latină a oferit spectatorilor Ansamblul folcloric „Macuilxochitl" din Mexic. (Dansurile lor cu măşti ne-au reamintit de jocurile mascaţilor din nordul Moldovei.)

Un juriu format din folclorişti, etnologi, muzicologi a acordat premii pentru autenticitatea interpretării folclorice (Mohu, Cut), pentru valoarea artistică a folclorului pastoral (Voineasa), pentru cel mai închegat şi armonios ansamblu popular (Slobozia–Doamnei, Basarabia). Diploma de onoare pentru ediţia jubiliară (a XXV-a) a Festivalului „Cântecele Oltului" a fost acordată ansamblului folcloric din Mexic.

Momente eclatante de trăire artistică folclorică le-au constituit probele la care au fost supuse (frumuseţe, descrierea costumului, un cântec sau un dans) reprezentantele judeţelor participante la concursul pentru „Frumoasa Oltului", concurs câştigat de Maura Garcea (Braşov).

Cele patru zile ale Festivalului „Cântecele Oltului" au oferit participanţilor, invitaţilor, localnicilor şi turiştilor prilejul de a cunoaşte pe viu vitalitatea şi perenitatea artei populare româneşti.

Spectacolul festiv de duminică, 1 august, susţinut cu o explozie de cântec şi voie bună, s-a încheiat cu *Hora Unirii*, iniţiată de ansamblul din Orhei în care s-au prins toţi cei de faţă, cântăreţi şi spectatori. Lângă bătrâna ctitorie a lui Mircea cel Bătrân, malurile Oltului s-au înfrăţit cu limanurile Nistrului. A fost o horă a neamului românesc străjuită de „umbra lui Mircea".

Constantin MOHANU

SCAUNUL CATODIC

Încheiam data trecută cu „din rău în mai rău". Aş începe, de data aceasta, cu „nu mai trage de urechi, ale tale ghete vechi".

Trecând într-o societate nu nouă, ci veche de când Babilonul, trebuie s-o redescoperim. Şi nu putem a o descoperi pe toboganul habitudinilor măsluite de o ideologie sau alta. E adevărat că un timp nerăbdător, incert, guvernează geopolitica acestui sfârşit de mileniu, dar nu toate societăţile posedă aceleaşi incertitudini şi aceleaşi computere. Trebuie să ai întâi de toate energie electrică toată ziua, să ştii apoi să programezi chestiile alea cu claviatură şi abia pe urmă să mai compui câte ceva la ele. Noi tot ardem etapele fără să stăm vreo patruzeci de ani (cam două generaţii) în deşert, ca poporul lui Moise, aşteptând căderea ca o mană a fondului capabil să umple tăvile împrumutate de aiurea. Nefăcând astfel, societatea necruţătoare strâmbă din nas dacă pronunţi greşit un cuvânt, asortezi fantezist o cravată la un costum, apari cum dă Dumnezeu, nu ştii să stai picior peste picior şi mai porţi şi pantofi scâlciaţi.

Folosindu-se vorbele „la stânga–mprejur" pentru a da la cap unei televiziuni învechite se naşte întrebarea care-i stânga şi care-i dreapta? Trebuie recitită Revoluţia Franceză, trebuie recitită – în general, dar nu din avion – lumea care a curs alături de noi, dar şi lumea noastră mică. E clar: nu poţi fi de stânga atunci când n-ai decât un surogat de patroni şi nici sistem pe care să-l reformezi (să aşteptăm aşezarea unui sistem!), nu poţi fi de dreapta, când faci parte din prima generaţie de încălţaţi.

Căutând să evite înţelegerea acestor lucruri, TVR propune o lume paralelă, aşa–zicând mondenă, pendulând între vulgar şi kitsch. Copiind (pentru început nu-i tocmai rău) televiziunile occidentale („Coucou, c'est nous" a lui Dechavanne, „Sacrée Soireé", „Stars '90", reţetele culinare de la BBC, jocurile de pe toate canalele americane, franţuzeşti, italieneşti, germane) TVR vrea să fie „top", „fun", „cool", să fie în pas cu moda, să dea bine. Exclus! N-are cu cine! L. Velciu are o voce de parcă cere bilete de peron, D.O. Dumitru poate face un spectacol pentru sindicaliştii din Eforie Sud, grupul „Divertis", chiar dacă e mai vioi decât altele, nu poate scăpa de vechile texte de brigadă, solistele şi soliştii de muzică lejeră se laudă cu singura performanţă a lor: cucerirea unui titlu balcanic.

Oarecum mai branşată este emisiunea „VIP '93", animată, pe alocuri cu mult haz, de T. Grecu şi I. Pascu, cei mai buni membri ai grupului „Divertis" (am spus-o de când au apărut, de acum trei ani şi, iată, o repet). Dar şi aici tot lumea lui Nenea Iancu: invitaţi simpluţi şi prostuţi, decor abrupt, costumaţie peticită (ar fi bine ca T. Grecu să nu-şi mai etaleze pantofaşii cu găurele!) momente artistice de-a dreptul penibile (ultima dată doar soţii Bartzer–Creimerman au fost mai de Doamne–ajută!) iar la final o autopastişare kitsch. Totuşi, cei doi moderatori, păstrând tonul şi păstrându-se în limitele unui umor de bună calitate, vor face probabil câte ceva. Continuaţi!

Nicolae ILIESCU

Bibliografia „LITERATORUL"

„BIBLIOTECA PENTRU TOŢI" la numărul 1400

Înfiinţată în martie 1895 şi apărând de atunci fără întrerupere, „Biblioteca pentru toţi" este cea mai veche şi mai preţuită colecţie de literatură din România şi una din cele mai vechi din Europa. În cursul lunii iulie a.c., prin ultima sa apariţie, *Vocile nopţii* de Augustin Buzura, noua serie a colecţiei (inaugurată în ianuarie 1960) a ajuns la numărul 1400, ceea ce înseamnă că 1400 de cărţi diferite (fără a mai socoti numeroasele reeditări) s-au difuzat, în ultimii 33 de ani, în zeci de milioane de exemplare pe întreg teritoriul ţării. Selectând cele mai valoroase şi mai reprezentative lucrări din literatura română şi universală, clasică şi contemporană, „Biblioteca pentru toţi" s-a impus în lumea editorială contemporană prin actele de cultură autentică care le-a patronat cu seriozitate şi generozitate. Mărturie stau, în acest sens, şi lucrările editate în ultimele **săptămâni:**

● **Anton Holban**, *O moarte care nu dovedeşte nimic. Ioana*, roman, nr. 1380;
● **Doamna de Staël**, *Zece ani de exil*, nr. 1381;
● **Apollonios din Rhodos**, *Peripeţiile corăbiei Argo (Argonauticele)*, nr. 1382;
● **Toma Pavel**, *Lumi ficţionale* („Cultură generală"), nr. 1383;
● xxx, *Madridul sub clar de lună.* Proză spaniolă din secolul al XIX–lea (Literatură costumbristă), nr. 1384;
● P.P.Negulescu, *Geneza formelor culturii* („Cultură generală"), 2 vol., nr. 1385–1386;
● Varlam Şalamov, *Povestiri din Kolâma*, nr. 1387;
● Marin Sorescu, *Iona. A treia ţeapă. Vărul Shakespeare*, teatru, nr. 1388;
● Mircea Florian, *Misticism şi credinţă* („Cultură generală"), nr. 1389;
● N.Iorga, *Istoria românilor pentru poporul românesc*, 2 vol. („Cultură generală"), nr. 1390–1391;
● G.Bălăiţă, *Lumea în două zile*, roman, 2 vol., nr. 1394–1395;
● *Nebănuitul vers din umbra lunii.* Poezii din Belarus, Estonia, Gruzia, Letonia, Lituania, Ucraina..., nr. 1396;
● Nicolae Manolescu, *Sadoveanu sau utopia cărţii* („Cultură generală"), nr. 1397;
● Augustin Buzura, *Vocile nopţii*, roman, 2 vol., nr. 1399–1400.

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 32 (101) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct), Ion Cocora (redactor şef adjunct), Nicolae Diaconu, Andrei Grigor (secretar general de redacţie), Valerian Sava, Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

©JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

O vizită la Fălticeni

Cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la moartea lui E. Lovinescu, am fost pe la mijlocul lunii iulie la Fălticeni, oraşul în care s-a născut criticul şi au trăit o parte din viaţa lor Creangă, Sadoveanu, Arthur Gorovei, Holban, Horia Lovinescu, Vasile Lovinescu şi mulţi alţi oameni de cultură. Am participat, aici, la un colocviu pe teme lovinesciene (la care au luat parte Mircea Tomuş, Constantin Ciopraga, Dan Mănucă etc) şi la alte manifestări legate de comemorarea criticului, între altele înhumarea rămăşiţelor sale pământeşti în cimitirul din localitate şi vernisajul unei expoziţii organizate de inimosul Adrian Cocârţă, directorul Muzeului literar din Fălticeni. Oraşul nu-mi era cu totul necunoscut. Îl vizitasem prima oară pe la sfârşitul anilor '60, pe când pregăteam cartea (şi teza mea de doctorat) consacrată criticului, intitulată, după o sugestie luată dintr-un poem din Barbu, „scepticul mântuit"... Mi-am notat impresiile despre Fălticeni şi oamenii locului într-un mic articol publicat în *România literară*. Prin ce miracol nu ştiu, dar, căutând zilele acestea printre hârtiile mele, am dat de el şi, recitindu-l, am confruntat impresiile de azi cu cele de acum mai bine de 20 ani. Iată ce descopeream atunci în orăşelul acela aşezat pe o colină mitizată de literatură: „Am făcut nu de mult o călătorie de studii la Fălticeni, animat se înţelege de ideea de a cunoaşte locurile unde s-a născut şi unde se retrăgea în fiecare vară pentru a scrie E. Lovinescu. Intenţia era de a reface itinerariul descris în *Aqua forte*, însă, în loc de a mă opri la Dolhasca şi, de acolo, să iau trenul spre Fălticeni, pornesc, cu o maşină aglomerată din Iaşi, pe un drum ce trece printre lanuri de porumb zdrenţuite de o furtună teribilă. Ajungem la Fălticeni seara şi orăşelul, în zonele lui periferice, arată ca o aşezare rurală. Grădinile ajung până în stradă, iar casele, minuscule, sunt sufocate de o vegetaţie opulentă. Cu cât înaintezi spre centru, grădinile se retrag în spatele caselor solide de piatră construite, unele din ele, înainte de 1900. Nimic nu pare a se fi clintit, aici, de multă vreme. Arhitectură bizară, fără strălucire: casele sunt scunde, cu ziduri leproase şi ferestre mici, aşezate mai jos de capul unui om de înălţime mijlocie. Nici o animaţie nu se simte dincolo de ferestrele mohorâte şi impresia e că mergi printr-un târg părăsit. Pe strada principală e, dimpotrivă, o mare agitaţie. Oraşul întreg pare a fi ieşit în stradă, cele două-trei restaurante sunt pline până la ultimul loc. Sunt mulţi ţărani din împrejurimi, îmbrăcaţi în pitoreşti costume naţionale, bărbaţii – înalţi, bine clădiţi, cu feţele prelungi, osoase, femeile – scunde, cu veşminte pestriţe, asociind (cele mai tinere) fusta mini cu iia în culori puternice. Mi se explică de către cineva că bâlciul de sfântul Ilie e în toi şi am, atunci, explicaţia acestei aglomeraţii neobişnuite. Copiii poartă fesuri de hârtie colorată şi sună strident în toate limbile păsărilor din trompete lungi de carton. În hotelul cu o intrare sumbră şi un portar impenetrabil nu găsesc nici un loc. Orice insistenţă e zadarnică. Caut, atunci, în altă parte şi, după mari eforturi, sunt primit într-o casă particulară de o gazdă suspicioasă: cine sunt, de unde vin, să nu mă supăr, dar e multă lume în oraş şi s-au întâmplat atâtea... Nu mă supăr şi dau gazdei răspunsuri precise şi, se pare, liniştitoare.

Dimineaţa, însoţit de profesorul Aurel George Stino, de simbolologul Vasile Lovinescu, nepotul criticului, şi de tânărul Ştefan Gorovei, genealogist, nepotul folcloristului, vizitez oraşul în zonele lui literare. Primul drum îl facem la casa lui Lovinescu, pe strada Sucevei, paralelă cu strada mare a oraşului, unde se află primăria şi celelalte instituţii publice. Cunoşteam casa din fotografii şi din descripţiile făcute de critic în *Memorii*, iar de nepotul său, Anton Holban, în *Românul lui Mirel* şi *Halucinaţii*. Impresia e, acum, la faţa locului, dezastruoasă şi rămâne aceeaşi până la sfârşit. Intru în curtea rărită de pomi şi înconjur o clădire altădată, nici vorbă, impunătoare, azi rău ţinută, aproape dărăpănată. Chioşcul în care citea de obicei Holban a dispărut, iar casa e ocupată acum de mai multe familii (cinci sau şase) cu sentimente, se pare, prea puţin literare. O locatară amabilă şi vorbăreaţă îmi prezintă cu mândrie noile construcţii din jurul casei: coteţe încăpătoare pentru păsări şi porci, o cameră nouă lipită de cele vechi, mai multe polatre în forme şi stiluri de spaimă pentru a adăposti uneltele gospodăreşti ale chiriaşilor. În casă, se plânge amfitrioana, plouă, iar demersurile pe lângă autorităţi de a repara acoperişul au rămas fără rezultat. După amiază, când mai trec o dată prin faţa casei de pe Suceava (proprietatea, mai veche, a Coanei Chiriţa!), noii locatari şi, probabil, vecinii joacă între brazii singuratici şi elegiaci un aprig meci de fotbal. Un loc, mă gândesc, cum nu se poate mai potrivit pentru exerciţiile atletice ale fălticenenilor.

Nu departe de casa lui Lovinescu se află, pe strada Republicii, casa în care a locuit Nicu Gane şi folcloristul Arthur Gorovei. Stau de vorbă cu fiul şi nepotul celui din urmă şi aflu, cu stupoare, că de mai mulţi ani duc o luptă tenace cu autorităţile oraşului pentru a amenaja, într-o cameră ce ar trebui eliberată, un mic muzeu. Mă uit printr-un dosar impunător de adrese cu răspunsuri sibilinice, referate retractile şi promisiuni ce nu s-au îndeplinit. Pe uliţa Rădăşenilor se mai păstrează casa în care a trăit multă vreme Sadoveanu. Nici un semn nu indică faptul că pe aici a trecut un mare scriitor. Casa, văzută de afară, arată mizerabil. Livada, aceeaşi, mi se spune, de care se îngrijea prozatorul, lasă o impresie mai bună şi, cum ulucile sunt joase, întind mâna şi aleg un măr cu carnea tare şi gust acriu. De aici, de pe deal, se văd spinările brune, de urşi, ale munţilor, iar jos apa Somuzului, mică şi dezolantă. Nici vorbă de sălbăticia ori grandoarea sugerate de descripţiile prozatorului. Priveliştea, în ansamblu, e însă remarcabilă. Vegetaţia dă o impresie de puritate, cerul e limpede şi înalt, relieful e variat, fără asperităţi, ochiul se odihneşte pe colinele înconjurate discret de tufişuri. Sunt introdus, mai adânc, în inima topografiei sadoveniene. Dumbrava minunată este acum simţitor rărită, cu largi poiene goale, cârciuma, în care eroii prozatorului făceau chefuri lungi şi tăcute, e lipsită de orice mister. Se păstrează şi casa în care a locuit, ca elev al şcolii de catiheţi, Creangă. Sunt şi alte locuri cu valoare istorică în acest târg de care se leagă – prin ce miracol?– atâtea nume ale literaturii noastre. Muzeul, mai bine organizat, reflectă ceva din viaţa spirituală a oraşului. Sunt aici câteva manuscrise de Sadoveanu şi Lovinescu, ar trebui însă un spirit mai întreprinzător pentru a pune în lumină toate acestea. *Placenta literaturii române* (cum a numit cineva acest perimetru de unde au răsărit, în chip aproape inexplicabil, talente şi mari talente) nu e ilustrată cum trebuie şi mă întreb, cu mirare, de ce. Deşi s-a scris de mai multe ori prin ziare despre starea dezolantă a casei în care au trăit E.Lovinescu şi Anton Holban, nici o iniţiativă nu se întrevede, de nicăieri. Aceeaşi stăruitoare indiferenţă se arată şi faţă de amintirea – sfântă, altfel, pentru fălticeneni – a lui Sadoveanu. Sunt locuri de unde n-au ieşit mari artişti, sunt altele care au dat, printr-un joc inexplicabil de forţe, mulţi. Târgul Fălticenilor a dat foarte mulţi şi-i ignoră."

Revin aşadar, după 20 de ani prin aceste locuri şi primul lucru pe care îl observ este că oraşul lui Sadoveanu şi Lovinescu s-a schimbat mult. Cum nu vreau, totuşi, să scriu un reportaj şi, mai ales, cum nu vreau să intru într-o schemă epuizată de bravii şi entuziaştii noştri jurnalişti postbelici, specializaţi în genul realismului îmbujorat, mă limitez să spun că Fălticeni este, azi, un oraş frumos şi curat, năpădit, în iulie, de verdeaţă, cu străzi largi şi muzee de prim ordin. Un primar destoinic şi sever a construit mult şi a construit bine păstrând o bună parte din vechile clădiri.

Casa în care s-a născut E. Lovinescu este, oricum, în picioare, renovată, cu o grădină îngrijită ce dă într-o parte spre calea Sucevei, cu alta coboară spre apa Şomuzului. Pe strada principală, interzisă automobilelor, este o pădure de flori şi, după cum îmi explică primarul actual al oraşului (dl ing. Grămadă), fălticenenii sunt oameni educaţi şi cu simţ civic. În orice caz florile rezistă, infractorii sunt puţini şi, de regulă, sunt străini de locuri. Nu ascund faptul că mi-a plăcut explicaţia primarului şi mi-a plăcut şi mai mult disciplina fălticenenilor şi cultul lor pentru valorile spiritului. Fălticeni este, probabil, oraşul cu cele mai multe muzee din ţară. Pe unele le vizitasem în 1969 însoţit de regretatul profesor Aurel George Stino, pe altele,apărute între timp, le vizitez acum însoţit de un grup de intelctuali locali, oameni devotaţi şi pricepuţi. Casa lui Sadoveanu, renovată, este un muzeu în toată legea. De la uliţa Rădăşenilor la casa propriu-zisă, prevăzută cu un cerdac frumos şi comod (loc pentru meditaţie, siestă şi cafea), se deschide o alee cimentată străjuită de arbori puternici şi solemni. Nu ştiu dacă au fost sădiţi sau nu de scriitor, dar arborii, din speţe tari, sunt acum în floarea vârstei. În grădină, merele şi prunele văratice s-au pârguit deja... Senzaţie acută că natura îşi urmează ritmurile şi formele ei impenetrabile chiar şi atunci când omul ce-o păstorise a dispărut.

Sar peste alte amănunte, pentru a ajunge pe terasa de la *Casa oamenilor de seamă* (cred că aşa se numeşte), acolo de unde se vede Şomuzul, Nada Florilor, Dumbrava Minunată şi alte toposuri din ţara imaginară a lui Sadoveanu. Impresie formidabilă. Literatura a creat, negreşit, aceste coline şi acest labirint de ape calme. Natura imită uneori arta, are dreptate Oscar Wilde, şi nu invers. Sau ne pare nouă, spirite mistificate de artă, că se întâmplă acest fapt nefiresc. Oricum, prezenţa *zimbrului* se simte pretutindeni. Şi-a asumat o geografie reală şi, iată, geografia începe să-i semene.

(Continuare în pagina 15)

LITERATORUL - 101

Pentru ca o seamă de oameni să poată sta laolaltă într-o fiinţă istorică ei trebuie să se ştie. Cultura le dă rostul trăirii lor împreună şi o revistă demnă de această menire îi ajută să se călăuzească în viaţă de zi cu zi dându-le o stea anume. „Literatorul" împlineşte, cred, această chemare fundamentală. El trebuia să fie, este, şi trebuie să dureze întru desluşirea drumului nostru colectiv.

Vil Tan[illegible]

Un salut de la Virgil Tănase

Mircea MICU

Aşteptare

A cules mama gutuiul,
morcovii i-a dezgropat.
Ca o cloşcă albă, iarna
se înfoaie peste sat.
Iepuri mişună-n grădină
printre verze ce-au albit.
Scade ziua, creşte luna
şi poştaşul n-a venit.
O să vină mâine, sigur,
(ah! beţivul de poştaş!),
poartă-n geanta lui de piele
veşti din marele oraş.
Vine noaptea, mama coase
la dantela de bumbac.
Ochii ei ca două stele
tremură în vârf de ac.
Umblă iepurii-n grădină,
verzele s-au ofilit.
Iese mama şi se uită
dar poştaşul n-a venit.
Poate c-a uitat la crâşmă
veştile de la oraş,
poate că l-au mâncat lupii
pe beţivul de poştaş...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ceaiul amanților

Cleopatra Lorințiu,
Ceaiul amanților,
Editura „Quadrat Press", București, 1993

Situată liric între ceremonialul ceaiului și al iubirii, poezia Cleopatrei Lorințiu poartă o puternică amprentă feminină (ca gen de creație) și e rezultatul rememorărilor dintr-o existență situată sub semnul sensibilului încă de la debut. Cele patru capitole ale noului volum (*Semne de foc, Ceaiul amanților, Prin cuvânt și închipuire, Anii scurți*) aduc ceva inedit în universul poetic. Versurile recent publicate formează un nou capitol, al depărtării de adolescență, cu descoperirea trist–melancolică a memoriei, a timpului către care gândurile se întorc, nu atât în scopul evaluării existenței, cât pentru a răspunde prin emoție, spațiului și timpului generator de reflexivitate și autoanaliză. Versurile declanșează un intimism incomprehensibil cititorului, căruia poezia i se relevă ca stare în articulațiile unui discurs ce practică notația directă, câteodată frustă, călăuză sigură printre meandrele timpului și ale vieții. Poeta renunță la prozodia canonică pentru proza existenței și a necunoscutelor ritmuri interioare care dau confesiunii o indicibilă nostalgie. În *Scene de foc* Cleopatra Lorințiu mărturisește că „bărbații odinioară iubiți, transformați/ în scene însorite, cuvinte sacralizate" sunt „scene de foc din care mai rămâne/ cărbune pentru crochiu". Trăirea e, de aceea, sfâșiată de bipolarități, cuprinzând „pagini albe și pagini negre/ amestecate într-o spaimă a nopților iuți" în timp ce „obosită de atâta tandrețe" mintea ei „s-a încleiat în borcanul cu miere". Nu e vorba de o sensibilitate ultragiată, de o viață „zaharisită" deși imaginea oarecum vetustă „a florilor de tei/ uscate pe bibliotecă pentru ceaiul iernilor viitoare concurează cu „parfumul freziei strivite de frică". Ea face efortul de a ieși din capcana autodevoratoare a memoriei (care o sorbe ca pe o „Rostovă la fel de fremătătoare/ dezacordată în acest decor cu/ fotografiile copiilor mei") ca să-și reprezinte „scenele de foc" cu fervoarea mirosului crud al ploilor de mai, „fardată voios, după pofta clipei". Peste aceste răni, închise de un orgoliu cât se poate de voluntar, perdele de întuneric acoperă luminile sufletului, atins ades de sentimentul evanescenței: „Nu simt vara. Agitația serilor/ cu orchestră. Haloul mirositor, dungile/ luminoase/ adolescență fragilă, irepetabilul ei frison./ Dansul, melancolia, iluzia răzleață/ un pescăruș rătăcit pe dig./ Sunt imagini pe care le-am văzut/ în oglindă. Ale cui să fi fost?// Acum orchestra e numai zgomot/ orele curg altfel/ mirosul sălcioarei/ nu mă mai pierde/ și-aceleași lucruri/ însemnate de fericire și disperare par numai/ răstălmăcite aduceri aminte. Duhul tău// demult s-a topit. A intrat în caldarâm, s-a/ strecurat printre pietre, anonim, ecoul/ vorbelor, nici cât aburul pe dig. Mereu/ ceva pe sfârșite, aproape urmă ștearsă/ aproape indicibilă stare. Căldura ei sărută briza"(*Evanescență*). E lesne de observat cum sentimentul își caută un dublu al său în existența colaterală, afectat de realitate, de lucruri sau întâmplări care-i sporesc potențialul existențial, devenit reper de trăire și timp al iubirii. Ceea ce rămâne – dincolo de teamă, melancolie, echilibru filtrat de tristeți – e un peisaj dezgolit de prezența iubitului, ființând totuși prin puterea evocatoare care dă rememorării sens și direcție lirică. Concesia pe care poeta o face acestor rechizitorii ale dragostei reprezintă un camuflaj al realității, natura evocând, în locul ei, același sentiment. Conotațiile sunt certe: „Perdeaua ploii. Valul ei. Grindina/ ultimei zile de august. Peste pădurea sură./ Atât de departe/ cum ești, descifrând semnul unui război depărtat/ atât de departe. De-acolo, simple întâmplări.// Furtuna de vară e-o consolare... Când/«te iubesc» nu mai are putere, Când oceane/ și continente se aștern între noi. Doi/ oameni despărțiți de himere./ Și totuși/ furtuna de vară, ții minte? Odată a noastră a fost./ Așa cum cireșii zvâcnind în livadă și/ prundul și vinul prelins în pahare, hulubii/ lacul neadormit, fuga de lume atunci/ când pacea/ războiul/ erau încă departe/ închipuirea lui Bâsho pe marginea unei vieți/ de hârtie" (*Furtună de vară*). Sunt de remarcat în versurile Cleopatrei Lorințiu prezențele masive ale elementelor livrești sub forma sinesteziilor de care sufletul are atâta nevoie pentru echilibrul său. Deși poezia are diferite stadii de declanșare, rezultatul e același. Gama trăirilor atinge „vremea împăcării, când furtunile sunt numai pe mări interioare/ când observi crizantemele fanate".

Exercițiu confesiv, declașând deschiderea drumurilor spre o amiază calmă, *Ceaiul amanților* cultivă un anume tip de ambiguitate, bine temperat de emoție, cu interesante rezultate în planul liric.

Lucian CHIȘU

Limpiditate și adâncime

Cristian Popovici Petru,
Obsesii personale,
Editura „Destine", București, 1992

Deunăzi poetul Gh.Tomozei i se plângea lui Iosif Sava într-o convorbire televizată - cu o amărăciune de care e atât de păcat că mai-marii zilei „n-au vreme" să țină seama - că nu găsește o editură care să publice un volum cu vreo mie de inedite de Nichita Stănescu. Dacă-i așa – și știm bine că nu e altminteri -, ca oameni pentru care cartea - și cea de excepție, și cea de un calibru mai modest – e nutriment cotidian, nu obiect de lux, este firesc să ne întrebăm (iar și iară, vorba lui Blaga, oarecum la nesfârșit): cine-i mai publică azi pe debutanți? Iată de ce puținele îndrăzneli pe care le mai au în această direcție unii editori, cărora (încă) le mai pasă de ceea ce se întâmplă în cultura românească de azi, trebuie privite ca evenimente culturale și tratate ca atare. Este și cazul editurii *Destine* care a trimis în librării nu de mult o plachetă de versuri semnată de tânărul liric moldovean Cristian Popovici Petru (n.1971, Tg.Frumos), concitadinul lui G.Ibrăileanu, descins relativ recent în București ca student la facultatea de ziaristică.

Propriul atitudinii existențiale a poetului nu este buna dispoziție, cum vrea să ne înșele poezia *Îndemn la râs*, ci tristețea, motivele de insatisfacție predominând față de celelalte, între "obsesiile" lui „personale". Constatările amare sunt cu duiumul și, în acest caz, în ciuda unei liniști a cărei aripă se zbate ici și colo, disperarea își arată nu o dată fața hâdă și colții.

Influențat ori nu de o întreagă poezie chtonică moldovenească, de un Bacovia, de un Fundoianu sau de un Demostene Botez, Cristian Popovici Petru se dovedește, în schimb, un poet al anotimpurilor - îndeosebi al toamnei și al iernii - de o autenticitate surprinzătoare. Linia elegiacă a sentimentelor, dezvăluită mai sus, continuă aici, se înțelege, în versuri tăiate destul de abil, care amintesc, de departe, de Bacovia: „Cocorii pleacă-n stoluri convulsive,/ Ne-apucă doruri și ne-apucă ploi/ De mult nu mai e toamnă în suflete la noi,/ Cinheț urât și trist, definitiv." (*Îngheț ireversibil*).

În locul extazului sempitern în fața peisajului cotropit de ninsoarea calmă și abundentă, *de început de leat*, cum ar zice Arghezi, în poezia lui Cristian Popovici Petru, iată, își face loc, aproape cu brutalitate, în orice caz cu iminență, spleen-ul, deznădejdea chiar, de vreme ce se poate exprima astfel: „Simt că vor veni iar ierni cumplite, / Prin fulgi prevăd înmiresmări albastre/ Zăpada de vii pe toți ne va înghite/ Ca doruri și speranțe nude". *(Urâtă iarnă).*

Străbătute de fiori lirici de o intensitate alta decât cea obișnuită sunt și câteva din poeziile erotice ale volumului, între care *Și-i prea târziu ... și La plecarea ta.* Ar merita reținut cel puțin finalul uneia din acestea, care, ca în fața marilor exemple, încălzește orice inimă și aburește orice privire: „Iată trenul vine pasăre măiastră/ Urcă-te, iubito, gata-i de pornire,/ Pleacă trenul. Intră-n amintire, / Amintirea-i rana ce ne leagă".

Netrecându-i cu vederea unele imperfecțiuni de natură prozodică, dar arătând înțelegere față de firava lui experiență poetică, se poate conchide că intrarea pe tărâmul Frumosului a tânărului Cristian Popovici Petru a început, cu siguranță, cu dreptul. Rămâne ca evoluția lui viitoare să ne convingă că nu ne-am înșelat. Limpidității maxime a textului - vizibile cu ochiul liber - trebuie să i se adauge neîntârziat plusul de adâncime care îi lipsește.

Marcel CRIHANĂ

Miorița

Miorița, la daco români și aromâni,
Culegere de Tatiana Găluscă-Crîșmaru, Emilia Șt. Milicescu, Nicolae Saramandu și Tudor Nae, Editura „Minerva", București, 1993

Despre unitatea de neam a unei populații vorbesc limba acesteia, istoria, folclorul ei, numele ei, pe care și-l dă singură, sau i-l dau alte seminții, de mai aproape și de mai departe. Or, românii - cei de la nord, ca și cei de la sud de Dunăre, și-au zis *romãñi, rumãñi* și respectiv, *rumâni, armâni*, de la *Roma*, fiindcă, vorba cronicarului moldovean, Grigore Ureche, „de la *Râm ne tragem*" cu toții - și cei din nord, și cei din sud. Pe care străinii ne-au numit și ne numesc vlahi și vlași, valahi etc. Nici nu era chip altminteri, de vreme ce, împreună suntem urmași direcți ai tracilor romanizați, începând dinainte de Hristos, îndată după ocuparea și apoi transformarea în provincie romană a Macedoniei mai întâi, apoi a Traciei întregi și a Daciei, regiuni locuite de ramuri ale aceluiași popor trac, cel mai numeros după inzi, cum l-a numit însuși părintele istoriei, Herodot.

Despre limbă și despre folclor ce să mai zicem, când este vorba de noi, românii, dacoromâni, macedoromâni (aromâni), megleno și istroromâni? Sunt evidențe indubitabile că e vorba de unul și același popor, pe care vicisitudi ale istoriei maștere l-au dislocat, l-au împărțit, despărținându-ne pe cei din Peninsula Balcanică, de cei din Dacia. O despărțire numai geografică însă, fiindcă altfel românii au rămas romani pretutindeni, cum o atestă atât limba, cât și floclorul lor. „Căci limba este semnul irefutabil al originii comune cu geto-dacii romanizați, de care, împrejurări istorice speciale i-au desprins (pe aromâni). Baciul aromân Aristide Docu în numele acestor răzlețiți vorbea, când spunea: Toți ațel'i cari aduchesc ca mine, minduesc bana ca mine, zburăsc și cântă limba faptă de o mumă și de un tată, sunt români" - cum subliniază Doamna Emilia Șt.Milicescu în excelenta sa Introducere la volumul recent apărut în Editura Minerva, *Miorița, la dacoromâni și aromâni.*

Cu această carte, *Miorița la dacoromâni și aromâni*, realizată de Tatiana Găluscă-Crîșmaru, Emilia Șt.Milicescu, Nicolae Saramandu (care semnează și îngrijirea ediției) și Tudor Nae, specialiștii - filologi și istorici - vor avea la îndemână încă un argument, imbatabil, pledând pentru comunitatea noastră de neam. Fiindcă păstoritul a fost îndeletnicirea comună a românilor nordici și sudici (și a și rămas în bună măsură). O îndeletnicire răsfrântă și în creația folclorică, unde românii au creat, numai ei, ceea ce numim *Miorița:* balada păstorului gospodar, ucis de alți păstori, străini, spre a-și însuși turma lui. Un motiv ce a migrat și în alte literaturi populare, nu însă cu strălucirea înregistrată la noi, la dacoromâni cu precădere, dar și la aromâni, cum ne demonstrează autorii lucrării de față, în care au putut aduna aproape 50 de „Miorițe" și fragmente mioritice în grai aromân! Fiind - și aceste texte, de o frumusețe bănuită de puțini numai, chiar dacă nu comparabilă cu acea inegalabilă capodoperă folclorică norddunăreană, ce a dat numele generic al baladei. Iată, nu ne putem abține să nu reproducem aici o „*Ñil'ioară*" aromână (text, din păcate înecat de îngrijitorul ediției într-un alfabet rebarbativ, străin de spiritul graiului nostru românesc); *Ñil'ioara* deci, transcris greoi, urât: *Njiljoara* (De ce? Nu avem nici aici, în țară, alfabetul nostru tradițional?!): „- Ñil'ioară vrută,/ Ñil'ioară arudă,/ Pri cale mutrești/ Și iarbă nu paști.// Avdză tini, picurare,/ Mi bag s-mi scol,/Mi șuț di-ună parte,/ Mi șuț di-alantă parte,/ Somnul lai nu mi-acață,/ Că ni-avui ună videare,/ Că va s-mori tu prândzul mare/ Ș-că, la ascăpitare,/ Va s-hii tră vătămare.// - Cara s-mor, cara s-nu mor,/ Ascultaț-ni un singur dor:/ Mine nu voi îngrupare/ La murmințăl'i di tu hoară./ S-mi scuteț tu Valea Mare,/ S-iasă cupia di ñil'ioare,/ Dimineața la pășteare./ Ș-tine, ñil'ioară,/ Ți ti-am tu vreare,/ Plândzi-mi, ñeală, plândzi-mi,/ Di-adun cu soarle ș-cu luna".

Nu avem aici o *Mioriță* în nuce, o chintesență de *Mioriță?* Aceeași lume de munteni, cu aceleași preocupări, sentimente, credințe populare (ce se întregesc în alte crâmpeie mioritice aromâne). Și înșirând o aceeași poveste, în mare, laolaltă: ciobanul vrâncean și cel ungurean (la aromâni: sărcăcean, în unele texte) îl omoară pe un altul, moldovean; în balada sudică nu se precizează regionalitatea celui ucis, dacă nu cumva e vorba, în sud deci, de o disjuncție etnică, sărăcăcenii fiind priviți de aromâni ca străini, fiindcă și-au uitat limba străbună. E omorât așadar un păstor, spre a i se lua turma de mioare... Urmează ritualul morții și al nunții, mai spectaculos în *Miorița* norddunăreană, spre a îndulci astfel durerea celor dragi pentru tânărul dispărut - mama la dacoromâni, mama și iubita adesea la aromâni.

Se poate spune că motivul epic, sau mai bine-zis țesătura epică e chiar mai bogată în crâmpeiele sudice, unde se dezvoltă, cu o discreție caracteristică și motivul iubitei, logodnicei, al iubirii deci, care potențează tragedia celui ucis.

Firește, rămâne incontestabilă preeminența în plan estetic a baladei nord-dunărene, dar pe același tărâm sunt remarcabile și *Ñil'ioarili* armânești, depășite de departe doar în ceea ce ține de imaginația naturistică a creatorului popular de la nord de Dunăre. Lucru surprinzător, totuși, dacă avem în vedere că aromânii au trăit mai cu seamă în mediu montan, până la a se defini ei înșiși paremiologic: „Casa noastră-i muntili!"

Desigur, nu ne-am propus să epuizăm aici o antologie mioritică precum cea de față, care definește una din dimensiunile remarcabile ale sufletului românesc. Am dorit doar a o semnala, ca pe un eveniment editorial, ceea ce și este, indubitabil.

Hristu CÂNDROVEANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

„Din sfera mea venii cu greu...“

– o ipoteză–

În luna aprilie anul acesta s-au împlinit 110 ani de la publicarea poemului „Luceafărul“, de Mihai Eminescu, în Almanahul Societății Academice „România Jună“ din Viena (1883) și 104 ani, la 15 iunie, de la trecerea în eternitate a aceluia pe care ne-am obișnuit a-l supranumi „Luceafărul poeziei românești“.

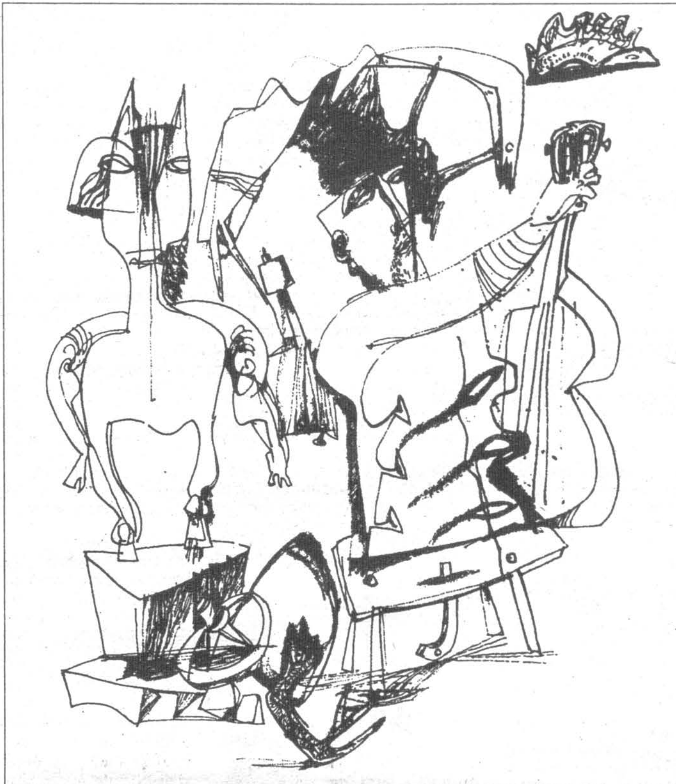
Acum, sufletul lui bun străjuiește sus, în Empireu, de unde ne privește blând și îngăduitor, călăuzindu-ne pașii și alinându-ne durerile și amărăciunile, nouă, celor condamnați a ne duce povara crucii în „cercul strâmt“ ce ne-a fost hărăzit ...

Creația eminesciană nu va putea fi, probabil, nicicând pătrunsă, istovită pe de-a-ntregul și de nimeni. Noi sensuri își așteaptă descifrarea. Ele sunt infinite și de necuprins, precum geniul și universul însuși.

Istoria și critica literară au evidențiat sensurile conținute în alegoria marelui poem eminescian - drama nepotrivirii, incompatibilității a două lumi ce - la început - se atrag, apoi se distanțează, în virtutea unei mecanici a contrariilor. Geniul, un însingurat în măreția lui, dar fără noroc; el nu are moarte, dar este un nefericit.

Poem lirico-filosofic, „Luceafărul“ semnifică veșnica aspirație către absolut, către idealul de fericire, privită din perspective diferite. Este cazul protagoniștilor acestui poem: unul *(Cătălina)* aspiră către o lume superioară, iluzorie pentru ea, iar altul *(Luceafărul)* către aceea a experienței în planul concret-senzorialului. Împlinirea, desăvârșirea unuia prin celălalt, binomul *Luceafărul - Cătălina* constituie reprezentarea a două principii antinomice, antitetice în căutarea febrilă a absolutului, prin complinirea unuia prin celălalt. *Cătălina* are permanent nostalgia spațiilor stelare, vaste, dornică de a și le apropia, dar incapabilă să-și depășească condiția sa umană ce i-a fost hărăzită. *Luceafărul - Hyperion*, capabil de sacrificii fără egal, la rându-i, nu obține permisiunea de a renunța la propria-i existență, primordială, neputând, în acest fel, să se bucure, nici el, de marea iubire către care era chemat. Rezultatul: renunțarea, resemnarea impuse de implacabilitatea destinului orb, care domină existențele de oriunde și de totdeauna.

Față de această situație, exegezele eminesciene au insistat cvasiunanim în a o învinovăți pe Cătălina, ca întruchipând tipul femeii frivole, „cu gusturi mărunte“, limitată la cele pământești. O gravă eroare, după părerea noastră. Eroina poemului este un suflet pur, ales, dornică de realizarea marii iubirii, a iubirii perfecte, aureolate de nimbul strălucitor al întrupării ideal, superioare, descoperită în imaginea Luceafărului, singurul capabil să dea *„orizont nemărginit/singurătății mării“*. Ea iremediabil, la o existență telurică. Ea face parte din categoria spiritelor înalte, avântate, avide de frumos și de absolut, având însușiri ce-i întregesc portretul fizic în unicitatea lui - *„mândră-n toate*

este perfect conștientă de aceasta, în ciuda tribulațiilor ulterioare, la care a fost constrânsă. Eroina lui Eminescu este mereu cu ochii ațintiți către zenit, absorbită fiind de bolta siderală. Invocarea, aproape obsesivă, a astrului - *„Cobori în jos luceafăr blând“* - constituie axul central al crezului și dorinței ei nemărginite, chiar și în momentele în care - în brațele lui Cătălin - pare a-și fi găsit resemnarea la care a împins-o destinul. În plan ideativ, ea rămâne însă sclava aceleiași dorințe, dar și neputințe de a i se alătura definitiv luceafărului sau de a și-l fi putut apropia. Cătălina nu este, totuși, o pământeană oarecare. Ea stă sub zodia astrului nopții; nu este o mărginită în plan spiritual, dimpotrivă! Eroina noastră este pe deplin conștientă de limitele care o încorsetează condamnând-o definitiv, *cele,/ Cum e Fecioara între sfinți/ Și luna între stele“* - prin acea aspirație ce o acaparează definitiv: *„O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte“.* Or, după cum ușor se poate constata, limitele ei se explică, indubitabil, prin apartenența la această lume terestră, hotărnicită. Astfel stând lucrurile, Leceafărul - Hyperion se depărtează de Cătălina, continuându-și existența la scara spațiilor nemărginite, ce nu cunosc limite. Presimțind, mai mult, înțelegând toate acestea, ea își redimensionează treptat, spre final, dorințele față de astrul adorat, fiind nevoită să recunoască, cu tristețe, că el:

Lucește cu-n amor nespus
Durerea să-mi alunge,
Dar se înaltă tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge
....

În veci îl voi iubi și-n veci
Va rămânea departe ....

În ceea ce-l privește pe Cătălin, în concepția noastră, acesta ar putea fi reprezentarea lui Hyperion „în travesti“, un Eminescu într-o altă ipostază; un alter ego al acestuia, o posibilă fațetă terestră a sa, pentru că - potrivit preceptelor filosofiei budiste, prin filieră schopenhaueriană - există acel principiu al unității tuturor lucrurilor: „unul e în tot și toate sunt în una“, cum menționa însuși Eminescu în manuscrisul nr.2227. Cu alte cuvinte, Cătălin de jos, de pe pământ, este replica, proiecția lui Hyperion de sus, de pe cer. Este expresia telurică a Luceafărului din înalturi. Faptul se explică prin aceea că „pajul“ Cătălin care, deși apare ca un flușturatic, este capabil de sentimente de dragoste nu mai prejos de-ale astrului ceresc. El este în postura unui avântat romantic, un Eminescu, de data aceasta, cu picioarele pe pământ, trăind nemijlocit experiența concret-senzorialului și nu pe cea ideativ-platonică. Aceasta rezidă și din modul în care pajul i se adresează fetei, din limbajul și expresiile sale elevate, avântate, ceea ce relevă un suflet distins, avid și capabil de sentimente de iubire adânci. Vorbele lui incantatorii ni-l relevă ca pe un veritabil poet, metaforic prin excelență, în afara declarativului. El observă la Cătălina *„raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce“,* ea fiind în măsură *„să reverse“* liniștea de veci *„pe noaptea“* lui *„de patimi“,* precum și ... *„de asupra mea rămâi/ Durerea mea de-o curmă./ Căci ești iubirea mea de-ntâi/ Și visul meu din urmă“.* Totodată, să nu uităm că decorul în care are loc dialogul dintre Cătălin și Cătălina, scena de iubire, este acela preferat de poetul însuși: seri cu răsărit de lună și un *„șir lung de mândri tei“.* Limbajul lui și cadrul natural, întregul peisaj sunt tipic eminesciene, preferințe ale acestui alter ego al poetului.

Ne aflăm aici, implicit, în fața unei dedublări a eului eminescian, sub cele două aspecte ale acestuia: *astral* și *teluric.* Unitatea lumii rezidă, în ultimă analiză, având la bază tocmai această luptă a contrariilor în unitatea lor.

A privi reductiv, simplificator, chipul Cătălinei, înseamnă a goli de esență filosofia poemului eminescian. Nu este vina Cătălinei de a se fi născut și de a aparține lumii terestre, purtând stigmatul limitelor acesteia, de care ar fi dorit să se desprindă, depășindu-și astfel condiția ce i-a fost dată, dar destinul nu i-a permis.

Acuzarea Cătălinei constituie o nedreptate și un neadevăr, atâta timp cât nostalgia după superbul astru îi smulge acea declarație patetică, ce-o veșnicește:

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte ...
În veci îl voi iubi și-n veci
Va rămânea departe ...

Prof.I.MIHUȚ

Un scriitor care avusese statuie

Se puseseră speranțe în talentul său de scriitor. Mihail Sadoveanu îl socotea un scriitor „curat și onest“, lăudându-i „o serie de schițe și nuvelete cu un caracter foarte personal“, în care „era cuprinsă o ageră cunoaștere a sufletului nostru“, dintre aceste proze distingându-se *Delegațiile de la Eupureni*, pe care autorul *Baltagului* o socotea a fi o „minunată bucată“. La proza lui Tudor Pamfile, căci despre el este vorba, se referise laudativ și V. Voiculescu: „Pornind de la folclor și ajutat de talentul lui firesc, a năzuit și a trecut cu izbândă în literatură învrednicindu-se să publice schițe, nuvele și povestiri în cele mai de seamă reviste“. Stingându-se din viață la numai 38 de ani, la Chișinău, unde se afla din 1918, la conducerea Serviciului de propagandă națională, T. Pamfile n-a putut să confirme speranțele care se puneau în el și ca scriitor. O energie ieșită din comun l-a ajutat însă să se afirme ca etnograf, ca unul din cei mai buni pe care i-am avut, ca etnograf cu o operă impresionantă, compusă din studii și colecții privind o multitudine de componente ale culturii populare românești, de la jocuri de copii până la cimilituri, de la povești până la cântece de țară, de la credințe până la sărbători, de la industria casnică până la agricultură. Din ultimul său an de viață și până târziu, până în zilele noastre, s-au înșirat actele de nedreptate la adresa acestui distins etnograf. În ultimul an de viață al lui T. Pamfile, Academia Română se gândise să-l aleagă printre membrii săi corespondenți. Iată consemnarea acestui gând în *Memoriile* (1978, p. 532) lui Sextil Pușcariu: „Regret că n-am insistat mai mult în sesiunea din mai (1921) ca să fie ales membru corespondent al Academiei. Ar fi avut o bucurie atât de mare și meritată: o greșeală de formă, faptul că, bolnav fiind, n-a putut răspunde la timp dacă acceptă alegerea, a făcut ca votul nostru la Secția literară să nu fie adus înaintea plenului. Bianu a fost cel care s-a opus. De știa că boala bietului Pamfile e gravă, desigur că trecea și el peste acest defect de formă.“ Alte aspecte ne îndreptățesc să spunem că T. Pamfile a avut o posteritate nedreaptă. În primul rând fiindcă nici un editor nu s-a dedicat nobilei cauze de a-i reedita vreo lucrare importantă. Alți cercetători ai culturii populare, cu care trebuie asociat și comparat, ne gândim la Artur Gorovei, D. Furtună, Al. Vasiliu–Tătărușí, au fost cumva mai norocoși, din fiecare tipărindu-se, în ultimele decenii, un volum sau două. Posteritatea i-a fost și în alte feluri nedreaptă. Statuia sa de la Tecuci, ridicată în anul 1928, în urma demersurilor făcute de un comitet de inițiativă din care făcuseră parte, între alții, episcopul Iacov al Hușilor, D. Furtună, Ștefan Ciobanu, Al. Lascarov–Moldovanu, Ap.D. Culea și G.T. Kirileanu, a fost demolată în anul 1948. Un bust al etnografului, aflat la școala veche din Țepu, jud. Galați, comuna natală a etnografului, a dispărut și el fără urmă. Mai norocos a fost S.Fl. Marian, al cărui bust, ridicat la Suceava (concursul pentru realizarea acestei lucrări a fost lansat în anul 1935), cu prilejul aniversării a 75 de ani de la înființarea Liceului „Ștefan cel Mare“, unde Marian fusese profesor, poate fi admirat și acum, în fața casei muzeu de la Suceava. În studiile ce au fost scrise despre T.Pamfile nici un rând n-a apărut despre lucrarea sa la Chișinău, unde a desfășurat o activitate de apostol cultural. Toate acestea au dus la o slabă cunoaștere a vieții și operei lui T. Pamfile. Este semnificativ că nu este bine cunoscut nici în satul său, biblioteca de aici neavând nici un exemplar din scrierile sale. În anul 1985 era să se înfăptuiască un act de o neînchipuită cruzime, de o barbarie fără precedent: comuna Țepu, altădată sat mare răzășesc, figura acum între localitățile care urmau să fie „sistematizate“, cu alte cuvinte să dispară această localitate–etalon, pe care a făcut-o celebră, printr-o amplă operă, ilustrul ei fiu. Noroc că planul diabolic nu a fost pus în aplicare aici, ca în alte părți. Tudor Pamfile ar fi murit a doua oară. Ne exprimăm speranța – acum când s-au împlinit 110 ani de la nașterea lui T. Pamfile – că opera sa, care „rămâne ca un document de o valoare pe care nimeni n-o va tăgădui“ (S. Mehedinți), va fi restituită pe calea tiparului.

Iordan DATCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CONSTANTIN NOICA
şi rostirea filosofică românească

În *Scrisoare despre „umanism"* Martin Heidegger, înţelegând gândirea şi limba ca expresii ale raportului *fiinţei* cu esenţa omului, scria în 1946: „Limba este locul de adăpost al fiinţei. În adăpostul ei locuieşte omul. Cei ce gândesc şi făuritorii de vers sunt veghetorii acestui adăpost" (*Repere pe drumul gândirii*, Ed. pol. Buc. 1988, p.297). În acest sens gândul lui Constantin Noica, acest ultim optimist al filosofiei, cum îl numise Emil Cioran, a fost acela al ocrotirii limbii române în rostirea ei esenţială. Numai prin veghere şi ocrotire ea face posibilă survenirea universalului la prezenţă, comunicând esenţial cu celelalte limbi ale lumii. Filosoful de la Păltiniş s-a încercat, astfel, a fi unul dintre paznicii cetăţii din *Republica* lui Platon, într-un veac în care dictaturile pustiau o mare parte a fiinţei noastre. Şi încercarea lui a reuşit; purtătorii de limbă, gânditorii şi poeţii au făcut marea disidentă regimurilor totalitare şi o fac poate şi astăzi.

De la prima sa carte, *Mathesis sau bucuriile simple*, apărută la 25 de ani (1934), până la *Tratatul de ontologie* (*Devenirea întru fiinţă*, 1981), Constantin Noica n-a încetat să şlefuiască rostirea filosofică românească, într-o generaţie de excepţie a culturii române (Emil Cioran, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Petre Ţuţea, ş.a.m.d.) şi să redescopere sensurile esenţiale ale cuvintelor, uitate cândva, şi poate cu ele uitată şi fiinţa, cum ar spune Martin Heidegger. Ba chiar a înălţat în spaţii gândirii filosofice, pe temeiul unei admirabile vocabule – prepoziţia *întru*, lucrarea sa fundamentală de ontologie. Aproape intraductibilă în limbile marilor culturi, această prepoziţie aşteaptă încă intrarea în marea carte a filosofiei universale şi nu ne îndoim că odată acest lucru se va întâmpla spre cunoaşterea gândirii marelui filosof autoexilat la Păltiniş, în lumea spiritului *devenirii întru fiinţă*.

Cum bine-cuvântează *Evanghelia după Ioan* – „*La început era Cuvântul şi Cuvântul era cu Dumnezeu*" – cuvântul exprima atât temeiul cât şi rostirea lui, cum *fiinţa* se rosteşte şi respiră în acea limbă care-i oferă adăpost. Astfel, Constantin Noica porneşte analiza *rostirii filosofice româneşti* cu acel cuvânt de început al limbii din care însăşi rostirea vine – *rostul*. În limba română, scria el în „*Cuvânt împreună despre rostirea românească*" (Ed. Eminescu, Buc., 1987, cap. „Rostirea filosofică românească", p.20), acesta (rostul) „este singurul termen care poate reda logos-ul grec, acest *princeps* al gândirii, ce acoperea jumătate din ea". Originea cuvântului este latinescul *rostum* (pl.rostra), care în înţelesurile lui concrete însemna: *bot, cioc, gură, deschizătură* etc. Sensul speculativ, pe care îl are în vedere filosoful, apare în forme vechi la Coresi, I. Budai-Deleanu, Odobescu, Creangă. Se desprinde, de aici, importanţa înţelesului ca „facultate de a vorbi" a rostului, care devine cu timpul limbă, vorbire, discurs. Înţelesul de *deschizătură* rămâne undeva la nivelul materialităţii, ca spaţiul îngust dintre cărămizi, dintre uluci etc. Ceea ce-i pare interesant filosofului este trecerea de la cele două înţelesuri materiale de *gură, deschizătură*, la *rost – rânduială*, „ordine, mod de a-şi întocmi viaţa, în fine sensul, înţelesul, raţiunea" (Op.cit.,p.23). Astfel se consacră înţelesul preluat de filosofie, de *sens, ţel, menire, justificare, raţiune*. Cel ce va regăsi însă sensul originar al latinescului *rostum* va fi derivatul său, verbul *a rosti – rostirea*. Cum spune filosoful, „termenul *rostire* reintegrează ceea ce rostul pierduse, a-

Motto: „... Nu am căutat românescul, ci universalul. Am întâlnit românescul pentru că nu puteam gândi decât în limitaţia ce nu limitează a limbii noastre. Românescul mi-a fost un ξλιπ σ".

C. Noica
(Jurnal de idei)

nume *cuvântul*" (Op.cit.p.27). Omul dă nume, dă sens lucrurilor, „le *rosteşte întru fiinţa lor*" (precum strămoşul său Adam), prin *vorbirea – rostire*, cum arăta şi Platon în dialogul *Cratylos, Despre dreapta potrivire a numelor*. Termenul *rostire*, consideră C. Noica, preia astfel logos-ul filosofic. Mai mult, problema ultimă a filosofiei, *de ce există ceva în loc de nimic*, pusă de Martin Heidegger, poate fi reformulată astfel, spune filosoful român: „De ce există ordine (rost n.n.) în loc de nerânduială?... De ce nu rămâne sau nu intră totul în entropie?" (Op.cit.p.26).

Cel mai important termen pe care gânditorul român îl propune *rostirii filosofice româneşti* şi universale este termenul *întru*, fundamentul ontologic al devenirii. El este nu numai complementar termenului de *rostire*, care dă caracterul de rânduială (ordine) a fiinţei, ci exprimă chiar esenţa *rostirii* ca *rostire – întru – fiinţă*. Termenul, ca atare, îşi are, de asemenea, originea în latinescul *intro*, înăuntru, care a devenit prepoziţie în limbile romanice. El prezintă înţelesurile de *în spre, în*, „*un a fi în*, înţeles ca un *a deveni în*" (Op.cit.p.27), ca o căutare în sânul a ceva dinainte găsit, spune filosoful, trimiţând la gândul pascalian de *căutare întru ceva*. Actul însuşi al cunoaşterii este *întru* ceva. Din cele trei dicţionare ale limbii române consultate, C. Noica desprinde înţelesurile filologice, dar şi pe cele speculative. Spre a deveni filosofic termenul *întru* trebuie să-şi păstreze înţelesul de *spaţiu care se deschide*, pe care filosoful român îl considera fundamental. Cum Martin Heidegger descinsese în interiorul limbii germane în acelaşi fel, C. Noica dezvăluie sensul privilegiat al prepoziţiei *întru*, care deschide un câmp ca un „receptacol pentru zidire", ca o survenire a *fiinţei* în fiinţarea deschisă, despre care vorbeşte filosoful german în *Originea operei de artă*.

Orizontul deschis de prepoziţia *întru* cuprinde mai multe înţelesuri. Dintre acestea sunt evidenţiate cele *temporale şi instrumentale, cauzale şi finale, de echivalenţă şi măsură*, cele *relative şi modale*. Exemplificările sunt preluate din cultura populară românească şi din literatura cultă. Sensul metafizic al rostirii româneşti al termenului *întru* se desprinde în deschiderea *orizontului nemărginirii* (întru fiinţă), care le sus-ţine pe toate celelalte ca unul întemeietor.

Aducerea lui *întru* în spaţiul filosofiei româneşti, şi de ce nu şi în al celei universale, reprezintă o *reamintire a fiinţei* în locul ei de adăpost al limbii. Cum scrie filosoful român, *întru* „devine un termen nepreţuit pentru filosofia speculativă, care nu încearcă să piardă sensul prepoziţiei în logica închisă a unei definiţii, ci îl cuprinde în logica deschisă a câmpului" (Op.cit.p.32). *Întru* surprinde într-o modalitate esenţială încifrarea individualului în general. Mai mult, consideră C. Noica, el are afinitate cu lumea prefacerii, a devenirii, în sensul că orice devenire este nu numai *în*, ci mai ales *întru ceva* şi, poate, „nu e un simplu termen al devenirii", ci unul al „*devenirii întru fiinţă*", deci într-o modalitate ontologică fundamentală. Astfel, filosoful ajunge să-i proiecteze lui *întru* un adevărat tratat de ontologie (*Devenirea întru fiinţă*, 1981) care, după cum spunea, n-ar fi până la urmă „decât o explicitare a lui *întru*". Într-o asemenea perspectivă prepoziţia *întru* evidenţiază, pe de o parte, devenirea ca mişcare închisă, *cercul*, iar pe de altă parte *orientarea ca deschidere, închiderea care se deschide*." Aşadar... în conţinut, „*întru*" poartă cu el contradicţiile fundamentale care se ivesc în

sânul *fiinţei*; în *mişcarea* lui, are ceva din demersul fundamental al gândirii şi al câmpurilor ei deschizătoare de orizont logic. Iar *formal, întru* reprezintă cercul, orientarea, orizontul mişcător, limitaţia ce nu limitează. Dacă n-ar fi decât o prepoziţie, s-ar putea spune că *întru* este un sistem de filosofie", conchide C. Noica (Op.cit.p.34). Ar fi fost, astfel, poate, de neconceput gândirea filosofică a lui C. Noica fără prepoziţia *întru*. Poate chiar rostul lui existenţial a fost o parte din acest *întru*, după cum mărturisea înainte de a scrie „*Devenirea întru fiinţă*":"În *întru* am concentrat divinul, românescul, speculaţia, (...) experienţa mea de o viaţă şi nebunia mea" (*Jurnal de idei*, Ed. Humanitas, 1990, p.119).

Analiza ultimilor doi mari termeni ai rostirii româneşti din *Ciclul fiinţei; fire şi fiinţă*, care se originează, de asemenea, în limba latină, dă sens pe deplin gândirii filosofului de a înălţa limba română la rang de limbă universală pe dimensiunea ei filosofică de nobilă origine.

Termenul *fire* este substantivarea verbului *a fi* prin folosirea infinitivului lung, care aduce verbul la totalitatea concretă, ba chiar la universalitatea concretă. „El vine la capătul unei vaste experienţe în concret, consemnată în nenumărate substantive verbale, fără de care nu-i înţelegi nici formaţia, nici expresivitatea, nici conţinutul de gândire" (*Cuvânt împreună...*, p.35). Înţelesurile pe care le dă *Dicţionarul limbii române*, la care face apel C. Noica, de: „natură, lume, pământ, făptură", sunt înţelesuri concrete care se referă la tot ceea ce este pe pământ, de la firea omului, la firea întregii făpturi. „Firea nu este toată fiinţa materială a lumii. Nu va fi nici fiinţa ei morală. Este toată fiinţa *vie* şi perceptibilă a lumii", scrie el (Op.cit.p.37). Deşi *firea* (care decurge din *fiinţă*) nu poate exprima tot ce este în lume, ea exprimă şi puterea creatoare care se manifestă în orice creaţie, „e o realitate lucrătoare". Ea exprimă starea de fapt a lumii, pe când *fiinţa* o exprimă pe cea de drept, pe care o instituie raţiunea. În acest sens, spune C. Noica, „*firea* uită de *fiinţa*" şi se oferă devenirii, particularităţii concrete. Ea se naşte *în fiinţă* şi *din fiinţă* (a fi – fire), dar exprimă fiinţarea, devenirea, nu *fiinţa*.

Dar termenul *fire* cuprinde şi alte înţelesuri decât cele arătate mai sus. Pluralul *firii* atomizează fiecare lucru în firea lui. Ba se extinde chiar şi la *firile* lucrurilor ce nu sunt, la natura omului ca: *fel de a fi, caracter, temperament, nărav*, etc. Cel mai adesea, termenul *fire* apare cu înţelesul de *natură*, ca *fel de a fi*, ca *realitate*, deşi termenul *natură* a pătruns târziu în limbă, pe cale cultă, şi nu exprimă pe deplin *firea*. Pentru a distinge între cei doi termeni, filosoful face apel la originea lor. *Firea* se originează în *fiinţă* (a fi), pe când natura este „indiferentă faţă de fiinţă". Natura e numai abstractă, *firea* e concretă, natura poate fi şi moartă, *firea* e numai vie. De asemenea, pe când natura exprimă numai esenţa lucrurilor, *firea* pare a reda atât esenţa cât şi existenţa acestora. „*Firea* reprezintă" o *Carte a Facerii neterminată*", scrie C. Noica şi este „tinereţea lui fără de bătrâneţe şi viaţă fără de moarte" (Op.cit.p.41).

Cei patru termeni, nefilosofici încă: *rost – rostire, întru, fire*, care au participat odată cu limba la *dimensiunea românească a existenţei*, cum o numise Mircea Vulcănescu, se însoţesc cu cel de *fiinţă*. Paradoxal însă, acest termen de universală tradiţie filosofică, care se originează, de asemenea, în limba latină populară (de la fientia), prezintă o anumită „slăbiciune" în limba română, cum o numeşte filosoful. Aceasta se explică poate şi prin faptul că limba română n-a dat un sistem metafizic universal, ca cel german, de exemplu, deşi a exprimat statornic un *sentiment românesc al fiinţei*. „La noi *fiinţa* nu exprimă mai mult esenţa, adică raţiunea de a fi, decât existenţa, adică actul de a fi; nu exprimă mai mult virtualul decât actualul, legea decât viaţa, starea de drept decât *firea*, permanenţa decât devenirea" (Op.cit.p.41).

Dicţionarele româneşti recente redau pentru termenul *fiinţă* înţelesuri ca: *existenţă şi viaţă*, spre deosebire de *Dicţionarul limbii române* din 1872, care păstra prototipul ei de termen filosofic (essentia, essistentia, ente, presentia), dar nefolosit în limbajul obişnuit. Traducerile din limbile universale dau, de asemenea, o anumită măsură ideii de *fiinţă* în româneşte. Dar marii traducători, de vastă cultură universală, au întâmpinat serioase dificultăţi din greacă, latină, chiar germană (Hegel, iar mai recent Martin Heidegger). Astfel s-au creat termeni noi, poate stranii, uneori (exemplu termenii creaţi de Dimitrie Cantemir, Eufrosin Poteca, *ceinţa* şi *estimea*), pornind de la înţelesul termenului de *fiinţă* sub forma întrebării lui „ce este?" Aceşti termeni n-au rămas însă în limbă.

Filosoful român propune o analiză asupra termenului de *fiinţă*, în limba română, pe dimensiunea *posibilului*, argumentând că o limbă cuprinde în ea nu numai ce s-a exprimat, ce nu se mai poate exprima, ci şi „ce nu s-a exprimat încă". Cum întreaga istorie a filosofiei (cel puţin pe dimensiunea ontologică) este o permanentă explicitare a înţelesului lui *ceea ce este*, C. Noica încearcă să-i contureze conţinutul prin opoziţiile sale (*fiinţa – nefiinţă, fiinţă – conştiinţă, fiinţă – aparenţă, fiinţă – putinţă, fiinţă – manifestare, fiinţă – vremelnicie, fiinţă – fire, fiinţă – petrecere*). Filosoful remarcă faptul că şi în limba română existenţa nu se suprapune fiinţei. În analiza sa se opreşte la vocabula *petrecere*, singura care poate înlocui în limba română *devenirea*. Ea strânge laolaltă „faptul viu", poartă în ea *vremelnicia* (timpul), exprimă *manifestarea, aparenţa, putinţa, existenţa*, opoziţiile principale ale *fiinţei*. Dar termenul *petrecere* şi-a uitat, azi, rostirea şi e, poate, pierdut definitiv pentru filosofie, ajungând la un înţeles mediocru. El ar fi exprimat mai mult decât *devenirea*, termen nou în limba română, ar fi exprimat prin sintagma „*petrecerea întru fiinţă*", „ceea ce vrem, în ultimă instanţă, să spunem prin *fiinţă*" (Op.cit.p.48). Gânditorul n-a păstrat-o, însă, şi s-a mulţumit cu aceea a *devenirii întru fiinţă*.

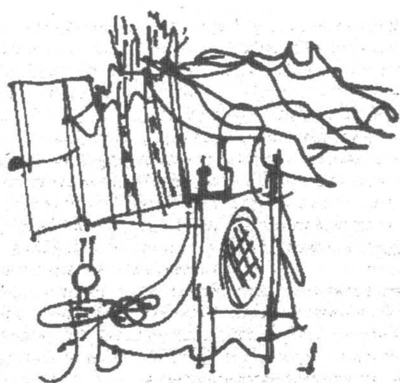
Rostirea filosofică românească a încercat, astfel, să exprime printr-o operă, apărută în ultimele decenii de viaţă ale filosofului, ceea ce nu reuşise să exprime până atunci în istoria ei, deşi nu s-ar putea spune că românii au dus lipsă de gânditori ai fiinţei. Într-una din interpretările eminesciene C. Noica afirma explicit că în cultura noastră s-au strecurat „trei mari gânditori care să-şi fi pus problema *fiinţei*: limba, un poet (Mihai Eminescu n.n.) şi un sculptor (Constantin Brâncuşi n.n.)", care s-au rostit esenţial *întru fiinţă*.

Am desprins, din încercarea lui C. Noica de a propune gândirii universale *rostirea filosofică românească*, de factură optimistă, cinci termeni fundamentali din *Ciclul fiinţei*. Ei exprimă, pe de o parte, gândirea sa filosofică esenţială, iar pe de alta, speranţa, după cum scria: „Un Eminescu al gândirii româneşti n-a apărut încă. Dar atâta vreme cât se vorbesc limbile popoarelor şi nu ale maşinilor, suntem datori să credem că s-ar putea ivi unul" (*Cuvânt înainte* la *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, p.9). Acest lucru ne îndreptăţeşte să credem, de asemenea, că în spaţiul romanităţii orientale va renaşte o cultură, căreia secolul XXI îi va da, poate, adevărata măsură universală. Pentru că, aşa cum scria filosoful român: „Numai în cuvintele limbii tale se întâmplă să-ţi aminteşti de lucruri pe care nu le-ai învăţat niciodată." (Op.cit.p.7).

Ionel BUŞE

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Dialog cu himera"

DRUMUL

pietruit cu tălpile goale
ultimul rest de vară
din căsuța fără acoperiș fără ferestre
rostogolită de aerul mătăsos și ud
al nopții cu spicele coapte
tăindu-ne chiar
în bastoane de reumatici
și haine la uscat amintiri
două câte două undeva
tălpile noastre

PE JUMĂTATEA MEA DE BANCĂ

înfloriseră teii
mirosul lor albăstrea un petec de cer
trandafirii dinspre jumătatea ta
înspinau fulgere
luminând foamea de viață

Constanța MARCU

ÎNDOIELNICA POMENIRE

Definitiv închis în Ieri,
absent din vești și din povești,
pe nici o stradă, nicăieri,
nicicând n-o să mă mai zărești.

Nu voi pleca, nu voi veni,
nu voi veni,nu voi pleca,
rămas în umbra umbrei și
în, poate, amintirea ta

Corneliu ȘERBAN

RAZE SONORE

Iertare ar trebui să vă cer
tuturor
livezilor rodul
nu l-am cules
în părăsire am lăsat destrămările
raptul nu l-am trezit
sfielnicul verde repede s-a închis
descoperind ceea ce lumea nu
devorase încă
Iertare ar trebui să vă cer
în genunchi
arșițelor, vânturilor polare din
laptele sânilor mei
Iertare ar trebui să vă cer tuturor
deși acum
pe toți vă acuz...

Victoria MILESCU

CAVALERUL TRAC

Rătăcitor în timp,
fugar
prin cercul stelei
ajuns hotar.
Obositor,
pământul tău mi-a suspinat:
„eu sunt uitarea,
sunt un târziu,
un altădat'
adună peste mine marea!"

Gabriela NAN

PULBERE

Ultima femeie pe care-am iubit-o
S-a ofilit și ea;
Cea de dinaintea ei
Plantează lilieci pe sub pomi,
Iar cealaltă,
Mai bătrână ca ele
Scrie cu o cretă
Pe toate gardurile
Numele meu...
Desigur, ultima femeie
Pe care-am iubit-o
Și pe care mereu o iubesc,
Acum – se scarpină-n creștet
Ca o maimuță,
Și râde, și plânge,
Mă tratează cu spatele,
Își alungește suspinând pletele
În toate oglinzile
Căutând o puștoaică uitată...
O, iubita mea, veștejită,
Ultima mea petală,
Ia de la mine o floare de liliac,
Ține creta și prinde oglinda,
Aruncă-le toate deodată
Pe fereastra apartamentului
Din centrul orașului,
Apoi așează-te la geam
Alungindu-ți pletele
Și-o să vezi, sigur, desigur,
Pe trotuarul din față
Un tânăr, poate chiar un băiat
Scriind poemul acesta
Plângând...

Anghel GÂDEA

PE PRAGUL LUI U

lui dinu

afurisitule de poet cum mă decorai
cu fluturi vii și cu maci
chitara mieuna sub luna–buhai
negri de mure țopăiam ca doi draci

îmbrățișați ronțăiam stări
până-n charléroi pe pragul lui u
afurisitule de poet cum
copilăria trecu

Ion CHICHERE

***

Era bătrân:
degeaba încerca să își mai tragă mâinile
din trunchiul unui pom
ori să se opună palei puternice de vânt
care venea-n întâmpinarea lui
voind să îl pătrundă,
să fie steag în el.

Cum să mai facă pe eroul:
Moartea-i lângă el,
animal mare, preistoric
care l-a și mușcat din loc în loc.

***

Îți pipăi haina tremurând
Degetele-ndreaptă cute fără rost
Febra lor este a mea?
Înspăimântat că nu–Ți simt spatele sub stofă
Tu masiv nepăsător
și eu nerăbdător să-mi aflu rolul.

Poate să ascut sulița din dreapta Ta...

Am văzut cum rostit adevărul
se scurgea otravă neagră
din gură pe bărbie și pe brațul drept
nemaiajungând la mine.

Îți urmăresc cu spaimă brațul drept.

Alexandra VOICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Francisc MUNTEANU

GENERALUL

ARMAND ULEŞAN n-a avut o carieră spectaculoasă, asemenea celor mai mulţi dintre colegii lui (cu grade mai mari), pe bază de „origine sănătoasă" sau prin transfer, ca activiştii de partid rotiţi, ci a obţinut prin muncă fiecare stea care îi împodobea epoleţii.

Timp de peste trei decenii a purtat zi de zi uniforma de culoarea petrolului, trudind din greu aproape în toate sectoarele instituţiei. După terminarea Şcolii de ofiţeri de miliţie şi-a început cariera la „Circulaţie", dirijând maşinile şi autobuzele din faţa Universităţii, la „Moravuri", făcând razii de rutină la marile hoteluri, iscălind buletine la „Evidenţa populaţiei" din sectorul 2, şi a acumulat grad cu grad numai datorită stagiului şi înaintării în vârstă. Cerându-şi mutarea de la „Administrativ", fusese detaşat la „Urmăriri", apoi la „Criminalistică", unde a activat mai mulţi ani – crezu chiar că fusese uitat de superiori. Pe urmă, datorită participării sale la arestarea lui Râmaru, a fost înaintat în grad înainte de vreme. Cu aceeaşi ocazie fusese felicitat de Comandantul Suprem prin intermediul unui activist de partid cu faţa ridată, care i-a înmânat şi un ordin clasa a doua:

— Îl meriţi, bă! În ultimele luni nici măcar nevasta mea n-a avut curaj să iasă în stradă fără însoţitori.

Ceremonia decorării îl emoţionă în aşa hal încât, zăpăcit, era să sărute mâna întinsă spre felicitare. Spre norocul lui activistul ridat şi-a retras mâna la timp fără ca cei din jur să fi observat ceva. După mazilirea acestuia şi trimiterea lui în provincie la munca de jos, Uleşan repovestí amicilor momentul decorării astfel:

— Mă cheamă ăla, care a fost scos zilele trecute din comitetul executiv, să mă decoreze pentru că l-am arestat pe Râmaru. Pe atunci tipul era mare, era mereu în preajma „familiei". Îmi pune decoraţia pe piept şi-mi zice: O meriţi, bă! În ultimul timp nici nevasta mea n-a avut curaj să iasă pe stradă fără să fie însoţită. Păcat, îi spun eu. De ce păcat, bă? Doar ştiţi cum vorbea: două cuvinte şi un „bă". Intrasem în joc nu mai puteam da înapoi. Vă mai amintiţi cum arăta nevastă-sa? Dacă ar fi avut o coasă în mână o confundai uşor cu moartea. Era urâtă din naştere: faţa prelungă, osoasă şi niciodat părul pieptănat să n-o supere pe tovarăşa. I-am răspuns ca un inconştient, fără să mă gândesc la urmări. „Dacă ar fi ieşit ea noaptea pe străzi avea şansa să-l sperie pe Râmaru." Cred că n-a înţeles poanta, în schimb era atât de tulburat încât la despărţire era să-mi sărute mâna. Noroc că am avut prezenţă de spirit şi mi-am retras-o la timp.

După decorare se pomeni invitat la diferite şedinţe la conducerea ministerului, la început înlocuind un superior, pe urmă, cu invitaţie nominală, participa la întrunirile trimestriale prezidate de tovarăşul Bobu, care coordona activitatea Ministerului de Interne. Armand Uleşan şi-a dat seama că se află pe o trambulină, că nu trebuie decât să-şi ia un avânt, să fie propulsat undeva sus, într-o funcţie superioară. Ca să fie tot timpul în centrul atenţiei, lua des cuvântul, aderând la toate propunerile venite de sus. Cu toate astea, au trecut mai bine de zece ani până îşi văzu visul şi strădaniile împlinite: în urma unei decizii a Ministerului de Interne fu numit comandantul Miliţiei Capitale.

Nu trebui să participe la şedinţa de preluare a sarcinilor, pentru că înaintaşul lui fusese pensionat înainte de vreme şi încărcat cu toate greşelile comise de miliţie în ultimii ani. Se angajă în faţa organelor de partid că va schimba stilul de muncă şi va aplica legile democraţiei socialiste cu stricteţe. Gurile rele spuneau că a ajuns în acest post pentru că îi lipsea şira spinării, dar el era convins că încrederea ce i s-a acordat era răsplata faţă de omul legii, care a tradus în viaţă toate ordinele primite de sus, fără să le comenteze sau să le interpreteze într-un fel personal. Ordinele erau ordine, cei care le emiteau ştiau de ce trebuiau emise.

Începu schimbările chiar în cabinetul său: încă în ziua instalării lui oficiale, îl sună la telefon pe directorul Teatrului Naţional. Îi dădu răgaz acestuia să-l felicite pentru numirea sa în noul post, faptul fusese consemnat în toate ziarele centrale, apoi îl rugă să-i dea numele celui mai bun scenograf al său. Directorul nu-i spuse nici un nume, se interesă dacă e vorba de montarea unui spectacol în aer liber, pe un stadion sau pe scena unui club oarecare.

— Nu e vorba de nici un spectacol, Radule. Vreau să ştiu numele celui mai bun scenograf al tău.

Directorul îi spuse un nume banal cu „escu" în coadă.

Încă în cursul aceleiaşi zile, Uleşan dădu ordin să i se întocmească fişa scenografului, pe care o studie împreună cu şeful lui de cabinet; Mihai Marinescu, scenograful, terminase arhitectura cu medie mare, 9,61, fusese repartizat la un teatru din provincie, iar după două succese remarcate de presa de specialitate şi un premiu la Festivalul de la Costineşti a fost transferat la Teatrul Naţional. După alte câteva realizări notabile fusese trimis pentru specializare în Franţa, de unde s-a întors imediat după expirarea perioadei prevăzute în contract. Citind această frază, şi Uleşan şi şeful de cabinet au rămas surprinşi. Şeful de cabinet îşi permise chiar o remarcă:

— Poate că nici nu-i atât de talentat.

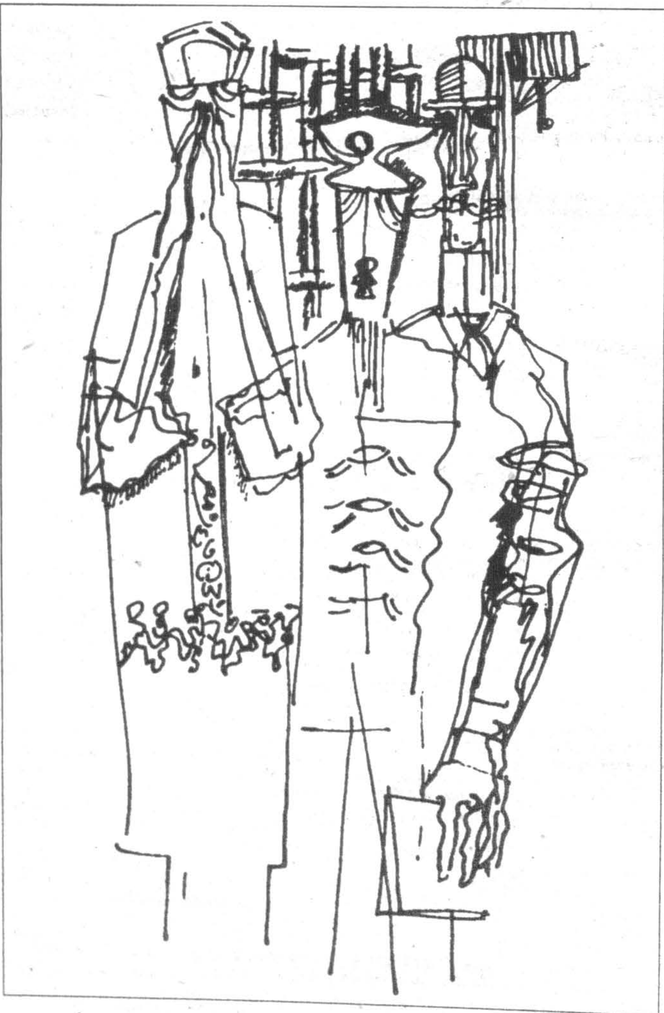
A doua zi dimineaţă, la ora opt fix, scenograful se prezentă în cabinetul de pe Calea Victoriei. Era un bărbat uscăţiv, cu ochelari cu ramă subţire de sârmă şi coamă lungă de artist. Uleşan îl măsură din priviri: purta o cămaşă cadrilată şi nişte blugi decoloraţi la genunchi.

— Ia loc, tovarăşe Marinescu. Mi-ai fost recomandat ca cel mai bun scenograf din capitală.

Scenograful se îmbujoră la faţă:

— E greu de făcut o ierarhizare în meseria noastră. Valoarea unui decor depinde de piesă, de actori şi mai ales de regizorul care îl pune în valoare.

— Dumneata de ce te-ai întors din Franţa? îl întrebă pe neaşteptate Uleşan. Ceilalţi doi scenografi cu care ai fost la specializare au rămas acolo.

Încă de când fusese anunţat să se prezinte la Comandantul Miliţiei Capitalei, şi mai ales la o oră atât de matinală, bănuise că nu era vorba de o vizită oarecare, fără urmări.

— Imediat după ce m-am întors în ţară, sunt doi ani de atunci, am fost supravegheat, cercetat, anchetat, de parcă eu aş fi rămas în străinătate. Am fost luat din teatru, de pe stradă, noaptea din pat, să răspund la întrebări stupide şi să dau declaraţii. N-aş putea adăuga nici un cuvânt la declaraţiile date atunci. Vă spun sincer, nu ştiu motivele pentru care colegii mei nu s-au întors.

Uleşan îi zâmbi:

— Nu pentru completarea declaraţiilor te-am chemat aici, tovarăşe Marinescu, şi nu mă interesează de ce au rămas colegii dumitale în Franţa. Asta îi priveşte pe ei personal şi pe cei de la securitate. Sunt însă nedumerit de ce te-ai întors dumneata. Nu ţi s-au oferit contracte?

— Ba da. Unele chiar foarte avantajoase. O doamnă în vârstă m-a invitat să fac portretul câinelui ei preferat, Robi. A fost atât de încântată de tablou, încât mi-a cerut mâna. Ştiţi cât cheltuia ea pentru întreţinerea celor opt câini pe lună? Mai mult decât salariul meu pe doi ani.

— Era o ofertă avantajoasă, zâmbi Uleşan.

— Da, dar n-am vrut să devin al nouălea câine.

— Contractul acela era, însă, extraprofesional.

— Am avut oferte şi în meserie de la un teatru din Lyon şi unul în Blegia. O companie din Canada mi-a propus un contract pe trei ani la un teatru din Montreal.

— Şi atunci de ce te-ai întors, totuşi?

— Aş putea să vă dau răspunsuri bombastice – că sunt român, că mă simt legat de ţară şi multe altele asemănătoare. M-am întors din interes. Aici pot lucra mult, acolo din an în Paşte. Şi mie îmi place să lucrez. Îmi permiteţi să plec?

— Nu. Te-am chemat pentru amenajarea acestui birou.

Scenograful îşi roti privirile prin încăpere:

— Dacă mi s-ar cere la teatru să fac biroul Comandantului Miliţiei Capitalei l-aş copia pe acesta. Când intri aici te simţi complexat, şi fără personalitate. Îşi mai roti o dată privirea prin încăpere. Aşa cum e, inspiră suficientă teamă.

— Aş vrea să am un birou care să nu inspire teamă.

— Ar trebui să vă cunosc preferinţele. Cum l-aţi vrea: elegant, cazon, familiar, sobru?

— Îţi mărturisesc, nu ştiu. N-ai vrea să vii cu câteva schiţe, cu câteva propuneri?...

Din propunerile scenografului, Armand Uleşan aprobă o vitrină care să adăpostească trofeele sportive ale clubului Dinamo şi să schimbe draperia albastră de la fereastră cu una de culoarea muştarului, ca să se asorteze cu covorul.

Deşi nu fusese încă avansat la gradul de general (propunerea era la semnat pe biroul Comandantului Suprem, dar acesta, din păcate, era plecat la o vizită de lucru în judeţul Constanţa), subalternii i se adresau ca atare. El nu protesta, pentru că faptul era ca şi împlinit, dar n-avu curajul să îmbrace pantalonii cu vipuşcă roşie decât acasă, în familie, să se obişnuiască cu ei. La o întâlnire neprevăzută, îl felicită şi primul–ministru, colegii din celelalte departamente şi şeful de cabinet al lui Bobu, din partea acestuia. Îi păru doar rău (împlinise şaizeci de ani) că succesul îi surâsese atât de târziu. Din cochetărie, nu purta ochelari decât când era singur în birou. Predispus la transpiraţie îşi ţinea faţa rotundă, cu două rânduri de guşe, în faţa ventilatorului: aerul abundent şi rece îi era necesar şi din cauza unei insuficienţe respiratorii depistată şi tratată tot prea târziu.

În ziua în care îmbrăcase pentru prima oară uniforma de general cu epoleţii aurii avu senzaţia că subalternii îl privirã cu mai mult respect: cei din cabinet se ridicară tăcuţi în picioare, iar el, ca şi cum ziua aceea n-ar fi însemnat nimic deosebit pentru el, se retrase în birou şi puse ventilatorul în funcţiune. După vreo zece minute se auziră bătăi în uşă; bucuros că nu-şi pusese ochelarii, îşi ridică privirile şi urmări intrarea şefului de cabinet, un bărbat slab, osos, cu o uniformă prea largă pentru trupul lui firav. Ca de obicei, acesta îşi înclină fruntea, apoi înaintă până la birou.

— Vă caută tovarăşul locotenent Neagu. Uleşan întinse mâna spre receptorul telefonului de pe birou, dar şeful de cabinet îi făcu un semn de negare cu mâna. Nu la telefon. E la mine în cabinet.

Generalul ştia că i se pregătise de către subalterni o mică sărbătorire cu şampanie şi nu voia ca festivitatea să se întindă prea mult, pentru că urmau câteva vizite mai simandicoase, tot pentru a fi felicitat. Iritat, ridică privirile spre şeful de cabinet:

— De ce nu i-ai spus că nu sunt aici?

— Pentru că v-a văzut intrând în sediu.

Generalul ridică neputincios din umeri:

— Atunci să vină.

Din obişnuinţă, şeful de cabinet îşi împreună călcâiele fără zgomot şi se retrase din birou. După câteva clipe intră locotenentul Neagu, cu care colaborase la secţia de criminalistică şi-l apreciase foarte mult pentru puterea lui de muncă, pentru felul lui lucid de a gândi, pentru deducţiile lui logice, pentru răbdarea de a selecta pistele de urmărire şi de a se apropia de făptaş din aproape în aproape. Îl invidia pentru vârsta lui, nu împlinise nici treizeci de ani, era suplu ca un sportiv de performanţă şi, fără îndoială era unul dintre cei mai buni anchetatori, fără să fi recurs vreodată la constrângeri, sau să fi fost agresiv. La şedinţa de rămas bun la secţia de criminalistică îi promisese tânărului ofiţer că va avea oricând acces în biroul lui, oriunde s-ar afla. Uleşan îşi compuse o faţă binevoitoare, ridicându-şi sprâncenele, ca şi cum ar fi fost bucuros de această revedere:

— Ce vânt te-aduce, Neagule?

— Permiteţi-mi să raportez, tovarăşe general...

Generalul îşi ridică palmele în faţa pieptului în semn de apărare.

— Nu-mi raporta. În biroul acesta nu se dau decât rapoarte şi ordine de parcă am fi nişte piese mecanice. Spune-mi simplu de ce ai venit? Arătă spre fotoliul din faţa biroului. Ia loc.

— Vă mulţumesc, refuză locotenentul.

— Oamenii care vin în acest birou nu se aşează în fotolii din două motive. Îşi arătă umărul. Din cauza epoleţilor sau din respect pentru vârstă. Cei din categoria a doua sunt

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

bine crescuţi.

Spre mirarea lui, locotenentul se aşeză în fotoliul oferit.

Adevărul era că îi plăcea ca oamenii care veneau în biroul lui să stea în picioare: privit de sus nu i se vedeau guşele şi, stând la aceeaşi înălţime, se uniformizau valorile. În biroul cel vechi de la Criminalistică, dăduse ordin să se scoată toate scaunele din încăpere, ca cei intraţi să fie obligaţi să stea în picioare în faţa lui. Generalul aşteptă ca Neagu să se înşurubeze în fotoliu, abia după aceea continuă. Tot familiar:

— Cam pe la vârsta ta am început să fiu apreciat în miliţie. Terminasem dreptul, eram îndrăgostit de Solon, mi l-am propus idol, şi-mi spuneam că, gândindu-mă la el, imitându-l, nu voi greşi niciodată. Aştepta ca locotenentul să-l admire sau măcar să-l aprobe; acest text debitat în faţa subalternilor avusese totdeauna efect. Văzând că Neagu nu reacţionează în nici un fel, continuă: Mult mai târziu am aflat că tot el, Solon, a inaugurat şi bordelurile publice.

— Noi nu le patronăm, le tolerăm doar, îşi spuse părerea Neagu. E o chestiune de interpretare.

— Gândeşti ca unul care lucrează la „Moravuri". Dar spune-mi de ce ai venit? Nu ca să discutăm despre Solon, bănuiesc...

— Nu, tovarăşe general. Am reconstituit ultimele douăsprezece luni din viaţa lui Gavrilescu. În septembrie, ianuarie, aprilie şi iunie a fost plecat în Elveţia. Pentru câte două, trei zile.

— Şi?

— Am verificat datele la secţia de paşapoarte. A călătorit cu paşaport diplomatic. Din partea Academiei nu a avut nici o misiune. De altfel, Academia nu eliberează decât paşapoarte de serviciu. Nevasta-sa nu ştia că fusese plecat în străinătate. Mi-a spus că în septembrie, ianuarie, aprilie şi iunie a avut simpozioane la Iaşi, la Cluj, la Craiova şi la Timişoara.

— Şi ce-i cu asta? întrebă mirat generalul.

— Un lucru foarte interesant. Cercetând listele cu aprobarea eliberării paşapoartelor am descoperit un lucru ciudat. Totdeauna după plecarea lui Gavrilescu în Elveţia, s-au eliberat sute şi sute de paşapoarte de emigrare în Israel şi R.F.G.

— Nu văd nici o legătură.

— Nici eu n-am descoperit vreo legătură logică. Dar de la dumneavoastră am învăţat că acolo unde conexiunile n-au logică ceva nu e în regulă. Am început cercetările în acest sens. Nu e secret pentru nimeni că vizele pentru plecările definitive se plătesc în valută. Dacă aprobările masive de emigrare coincideau cu plecările lui Gavrilescu, înseamnă că între aceste două evenimente există o legătură concretă. De ce pleca Gavrilescu totdeauna în Elveţia? Elveţia este cunoscută pentru ceasuri şi pentru bănci. Deci, Gavrilescu pleca în Elveţia să scoată sau să depună nişte bani. Nu cred ca străinii să fi depus pe numele lui. Deci, se ducea să depună el. Pe ce nume, pe ce cont, din ordinul cui?

— Şi ai aflat ceva din aceste trei întrebări?

— Nu. Pentru că de ieri, din ordinul dumneavoastră mi s-a luat cazul.

Abia în clipa aceea îşi aduse aminte Uleşan că emisese un asemenea ordin. Primise un telefon de la un colonel oarecare, Ghiţă sau Ghiaţă, care nu-i respectase nici măcar gradul şi-i vorbise foarte necuviincios. „Ascultă, mă, Uleşanule, aveţi voi la Miliţia Capitalei un locotenent, Neagu, dacă nu mă înşel, care se bagă unde nu-i fierbe oala. Îi dai dispoziţie să sisteze orice anchetă în legătură cu Gavrilescu. Dacă nu se astâmpără îl trimit la Bârlad să facă rulmenţi". Uleşan vru să protesteze pentru tonul cu care i s-a transmis ordinul, dar colonelul, fără să-i mulţumească sau să-l salute, întrerupse legătura. Furios, îl puse pe şeful de cabinet să-l depisteze pe colonelul cu care a stat de vorbă la telefon.

— Cum aţi spus că-l cheamă? întrebă şeful de cabinet.

— Ghiţă, Ghiaţă sau aşa ceva.

— Cornel Ghiaţă, tovarăşe general. Nu l-aţi cunoscut?

— Nu.

— Nici n-aţi auzit de el?

— Nu, Deleanule! se răsti la şeful de cabinet. Cine e?

— E un fel de Dumnezeu, tovarăşe general. Dacă vă întâlniţi cu el undeva pe un coridor şi nu reuşiţi să vă retrageţi la timp într-o toaletă, chiar dacă sunteţi general, nu e rău să-l salutaţi primul şi ar trebui să vă bucuraţi dacă v-ar răspunde la salut.

— Chiar aşa, mă? întrebă neîncrezător.

— Chiar aşa, tovarăşe general. El e omul din umbră care a preluat locul lui Pacepa. El ţine legătura, în probleme importante, între minister şi Cabinetul 2. Toate documentele emise de Interne sau de Departamentul Securităţii sunt redactate de el. Probabil v-a deranjat că vi s-a adresat cu „mă". Aşa îi spune şi lui Postelnicu.

Uleşan se miră că nu auzise până acum de el. Crezând că generalul aşteaptă şi alte amănunte despre el, şeful de cabinet continuă:

— A refuzat de câteva ori gradul de general însuşi Comandantului Suprem, motivând că e mic de statură şi, îmbrăcat în uniformă de general ar face armata de ruşine. Cu epoleţii de aur şi cu vipuşcă roşie la pantaloni ar fi confundat cu un portar de hotel sau cu un măscărici de la circ. Astea au fost cuvintele lui. Tovarăşul Ceauşescu s-a amuzat şi l-a lăsat să umble numai în civil. Neoficial, el răspunde şi de graniţa cu ruşii şi ungurii.

— Adică e un fel de grănicer.

— Nu, tovarăşe comandant. În ţara noastră permanent sunt peste treizeci de mii de turişti sovietici. Cam tot atâţia au fost şi în vara lui '68 în Cehoslovacia. Ardealul e invadat de zeci de mii de turişti maghiari.

— Ăştia fac contrabandă.

— Cu arme, tovarăşe comandant.

Neprimind nici un răspuns, Neagu mai întrebă o dată:

— De ce am fost îndepărtat de cazul Gavrilescu?

— Ca să te astâmperi, Neagule, de aceea! Ai pus prea multă pasiune pentru un caz atât de limpede.

— Cazul nu e limpede deloc! Gavrilescu n-a decedat, pur şi simplu, cum a anunţat presa, ci a fost otrăvit.

Amintindu-şi de colonelul Ghiaţă, pe Uleşan discuţia începu să-l enerveze:

— Înseamnă că s-a sinucis. Desigur, presa noastră nu putea relata aşa ceva, pentru că cei de „dincolo" ar fi făcut speculaţii. Doar cunoşti presa din Occident! Te-am scos din afacerea asta pentru ca ni s-a trasat de sus să nu facem tămbălău din cazul Gavrilescu. I s-au dat toate onorurile şi a fost depus în aula mare a Academiei.

— Personal nu mi-ar place să mi se dea toate onorurile şi să fiu depus undeva.

— Tocmai de aceea, astâmpără-te!

— Şi ce facem cu criminalul? Vă mai aduceţi aminte ce mi-aţi spus odată? E posibil ca un criminal să nu fie arestat niciodată. Îmi aduc exact aminte de cuvintele dumneavoastră: criminalul trebuie să ştie, însă, să simtă că e urmărit. Sentimentul că e permanent hăituit uneori e mai greu de suportat decât liniştea de după gratii.

Un timp, Uleşan privi fix gravura de pe o cupă de argint din vitrină. Neagu nu vru să-l jignească, să-i spună că aceste cuvinte nici măcar nu i-au aparţinut lui, ci era un citat din preambulul unui cod penal dintr-o ţară scandinavă.

— Astea-s teorii, Neagule. Şi acum vreau să-ţi spun părerea mea despre tine. Tu ai două defecte: eşti tânăr şi ai prea multă fantezie. Ţi-am găsit un loc potrivit temperamentului tău. În orice caz, primeşti un spor de salariu şi vei avea şansa să te evidenţiezi.

— Mă treceţi la muncă de birou?

— Nu, dragul meu. Îţi încredinţez o misiune foarte importantă. Îţi pun la dispoziţie o maşină şi patrulezi pe traseul zero.

— Ce înseamnă traseul zero?

— Pe unde circulă Comandantul Suprem şi Tovarăşa.

—Aceste trasee sunt supravegheate de Serviciul de pază şi protocol şi de cei de la Circulaţie.

— Cele din oraş. Tu o să patrulezi între Otopeni şi Snagov. Îţi mai clăteşti plămânii cu aer curat, şi dacă vezi ceva neobişnuit, îmi raportezi personal.

DUPĂ CE ÎMBĂTRÎNISE în echipa de baschet a clubului de pe Ştefan cel Mare (împlinise treizeci de ani şi pierduse din agilitate şi reflexe), se puse problema scoaterii lui Nicu Fântânaru din echipă. În ultimul timp fusese folosit ca rezervă, şi numai dacă echipa conducea la diferenţă mare de puncte intra şi el pe teren şi, uneori datorită coşurilor nimerite de la centrul terenului, cucerea aplauze. Dar antrenorii ştiau că toate aceste exchibiţii nu erau decât acordurile disonante care anunţau cântecul lebedei. La meciul de adio organizat în cinstea retragerii lui din activitatea competiţională, asistase şi colonelul Ghiaţă. De altfel, „omul din umbră" era nelipsit de la meciurile echipei preferate şi, uneori, dacă avea timp liber sau era în preajma unei hotărâri importante, venea să se relaxeze la antrenamente. Dacă i se vorbea de fotbal, strâmba din nas – pentru el, singurul sport graţios, spectaculos era baschetul. Cunoştea pe toţi componenţii echipei, şi pe Fântânaru îl îndrăgise în special pentru că era prezentabil, cum ar fi dorit să fie şi el, înalt, fără ochelari de miop cu multe dioptri. Felicitându-l după meci, Ghiaţă îi propuse să lucreze în subordinea lui la Direcţia a V-a. Nu insistase pentru că Fântânaru ar fi avut aptitudini pentru munca de securitate, ci pentru că, în conversaţii, învăţase să folosească persoana a treia, cunoştea mai multe limbi de circulaţie mondială şi se întorsese întotdeauna din deplasările echipei în străinătate.

După un instructaj de şase luni, luptă corp la corp, jiu-jiţu, carate şi tragere la ţintă, Ghiaţă îl repartiză pe baschetbalist într-un serviciu comod, fără condică; la început îl folosise ca însoţitor în deplasările echipelor sportive peste hotare cu sarcina să întocmească fişe de cum gândesc componenţii loturilor despre ţară şi în special despre preşedintele republicii. Rapoartele lui Fântânaru au fost moderate, nu exagera şi nu interpreta declaraţiile sportivilor şi menţiona dacă ele au fost făcute la trezie sau în stare de ebrietate. O singură dată, din lipsă de cadre sau de suprapunere a unor acţiuni, îl însoţise şi pe academicianul Gavrilescu în Elveţia. Misiunea fusese uşoară: Gavrilescu nu bănuia că e supravegheat, Fântânaru trebuia doar să consemneze deplasările lui, să noteze numele hotelului unde trăgea, întâlnirile cu străinii, dacă ar fi avut loc. Decontările în valută, fără acte justificative, erau în general corecte, în limitele admisibile. Mulţi dintre colegi îl invidiau pentru cariera lui. Cu doi ani în urmă se însurase cu o fostă balerină de la Teatrul de estradă, şi după informaţiile primite de colonelul Ghiaţă ducea o viaţă decentă.

— Fântânarule, te cheamă şeful.

Uneori, Ghiaţă îl invita la câte o şuetă, pentru câte o informaţie după ureche, neconfirmată.

— Se spune că antrenorul de volei, care va însoţi echipa naţională la Milano, şi-a vândut maşina.

A doua zi Fântânaru îi prezenta datele:

— Antrenorul a vândut, într-adevăr, maşina unui prieten, în rate, dar a depus banii pentru o maşină nouă. Are şi o cerere de prioritate pe masa tovarăşei Ana Mureşan. Am şi numerele de înregistrare a depunerii banilor la I.D.M.S. şi a cererii de la Ministerul Comerţului Interior.

— Le ai de la el?

— Mă subapreciaţi, tovarăşe colonel.

— Bravo, Fântânarule. Până la urmă o să faci carieră.

Ştiindu-l chiţibuşar în materie de vestimentaţie, Fântânaru îşi aranjă ţinuta înainte de a intra în biroul colonelului.

— Ia loc, Fântânarule. Ce aţi făcut la Riga?

Fântânaru se linişti: fusese chemat la o

şuetă.

— Am pierdut la patru coşuri.

— De la lituanieni?

— Să ştiţi, tovarăşe colonel că în afară de sârbi sunt cei mai buni din Europa. Şi patru coşuri se pot recupera.

— Să dea Dumnezeu. Mâine la zece şi patruzeci pleci în Elveţia. Nu ştie nici nevasta-ta, nici eu. Ai mai fost în Elveţia?

— De mai multe ori, tovarăşe colonel.

— Da, da. Odată l-ai însoţit pe unu' Gavrilescu. Îţi mai aduci aminte de el?

— Da. Am aflat că a fost înmormântat în urmă cu câteva zile.

— Eu nu citesc decât prima şi ultima pagină a ziarelor. Dar e bine că tu eşti informat. Vei însoţi acum pe altcineva. Ori de câte ori poţi, dai rapoarte telefonice la dispecerat. Menţionezi că sunt pentru mine.

Scoase din sertar o fotografie care reprezenta un bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani, un tip sportiv cu faţă colţuroasă, cu ochi mari, adumbriţi de nişte sprâncene stufoase împreunate la rădăcina nasului.

— Îl cunoşti?

— Nu. Îl văd pentru prima oară.

— Ori el este foarte bun, ori tu n-ai spirit de observaţie.

— Nu înţeleg, tovarăşe colonel.

— Lucraţi amândoi în aceeaşi clădire de

Fragment din romanul *„Cont secret"*

(Continuare în pagina 15)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

AUREL MARIN, UN POET AL SOLITUDINII MONTANE

CU UN POEM ŞI O SCRISOARE INEDITĂ

Unsprezece ani de activitate literară, unsprezece cărţi, în majoritatea lor volume de poezie, acesta este bilanţul, delicatului poet predestinat să aibă un sfârşit prematur, Aurel Marin. Debutul: placheta de versuri „Lumini", Editura „Cronicarul", Bucureşti, 1933. Ultima carte: „Comentarii critice", Editura „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1942, cu doi ani înainte de tragicul sfârşit.

Înhumat şi exhumat de mai multe ori, după ce moartea survenise într-un spital de campanie, undeva în nordul Moldovei celui de-al doilea război mondial, şi-a găsit odihna – în cimitirul de la poalele Tâmpei. Aurel Marin, născut în 1909, cu toate studiile făcute la Bucureşti, rămâne în definitiv un literat braşovean, opera sa aparţine în întregime Ardealului, aici a fost scrisă şi tipărită.

Cum bine-l portretizează criticul Nae Antonescu, („Scriitori uitaţi", Dacia, 1980), Aurel Marin este un poet „al solitudinii montane, al meditaţiei şi al tristeţii" (...), un poet care „simte inevitabila trecere a timpului, de aceea poezia şi-o gândeşte asemeni unei călătorii mirifice "... „Atent la metaforă şi imagine", autorul lui Yodler „îşi creează poezia ca o vibrantă confesiune interioară, rostită în orele calme ale însingurării, în vecinătatea unei linişti depline, aproape de veşnicia lucrurilor".

O poezie de o mare simplitate, dar care nu se sutrage emoţiei reale. Poate fi acesta şi motivul că scriitorii Mediaşului interbelic, ca şi pe alţi poeţi tineri ai vremii, l-au ştiut cultiva. Înrâurirea eminesciană pregnantă chiar şi în poemul inedit pe care-l publicăm (s-ar părea că una din ultimele sale creaţii), nu este totuşi stânjenitoare, nu deformează anume timbru particular, sesizabil în cele mai bune poeme. Pentru că aşa cum subliniază acelaşi Nae Antonescu „poemele împrumută sigiliul meditaţiei existenţiale exprimată în valori muzicale sugestive. Din această pricină la Aurel Marin micile poeme, adevărate bijuterii artistice, sunt mai realizate, lucrate cu migală, ornate cu sârguinţa unui virtuoz şi cu răbdarea unui benedictin"...

Dintre numeroasele reviste braşovene care apăreau în vreme *(Braşovul literar şi artistic, Claviaturi, Frize, Front literar, Prometeu, Ţara Bârsei, Vremuri noi)*, va fi mai ataşat de *Claviaturi,Ţara Bârsei, Frize* şi *Front literar*, care se şi subintitula de altfel *„Revista scriitorilor tineri"*. La *„Frize"*, între anii 1934–35 va fi redactor alături de alţi doi scriitori de formaţie militară N. Cantonieru şi Mihail Chimoagă. Dar Aurel Marin a colaborat cu o anume sârguinţă la cele mai diverse reviste: *Gând românesc* (Cluj), *„Jar şi slovă"* (Târgu Mureş), *Meşterul Manole, Litere, Luceafărul literar* (Bucureşti), *Luceafărul* (Sibiu), *Luceafărul literar şi artistic, „Flamura"* (Brăila), *„Linia nouă"* (Craiova), *„Înnoirea"* (Arad), *„Munţii Apuseni"* (Alba Iulia), *„Flori de crâng"* (Oradea), *„Lanuri"* (Mediaş).

Colaborarea la revista *„Lanuri"* începe odată cu numărul de pe luna martie 1936, când semnează versuri în revistă doi poeţi din Braşov: Aurel Marin şi George Vaida. Ultimul, tot ofiţer de carieră (a urmat şcoala de aplicaţie de infanterie din Sibiu), moare la vârsta de 28 de ani pe frontul de răsărit, la 18 august 1941. Şi-a tipărit unicul volum antum, „Calm exterior", în aceeaşi editură *„Frize"*, iar postum i-a apărut un volum de versuri, al cărui titlu ne scapă.

Găsesc că nu e lipsit de interes să dăm alte două titluri din poeziile publicate în *„Lanuri"*: „Poem" (nr. 5–6, 1936), „Însemnare" (nr. 4–5, 1938). În ultimii trei ani de apariţie (1936–39), *„Lanuri"* va recenza aproape fiecare carte nouă apărută, a poetului braşovean: Teodor Chiru, Aurel Marin, „Yodler", (*„Lanuri"*, nr. 2, 1936); Nicolae Albu, Aurel Marin, „Intrarea în pădure" (*„Lanuri"*, nr. 1, 1937); Ladmiss Andreescu, Aurel Marin, „Versuri" (*„Lanuri"* nr. 3, 1938); George Popa, Aurel Marin (în sinteza Literatura ardeleană de azi), *„Lanuri"*, nr. 2–3/1939.

Criticul Ladmiss Andreescu, în cronica la volumul „Versuri" remarcă culoarea acestei poezii: „Găsim şi aici, aceeaşi dragoste de cer, de decor, exprimată în vers scurt, de multe ori eliptic:

Pale lumini
Ard lin peste
Naltele creste
Vineţii pini
(Seară)".

Acelaşi surprinde în vers reminiscenţe atât barbiene, cât şi argheziene, dar subliniază totodată şi noutatea unor rezonanţe proprii care în final îl fac să conchidă: „De altfel în toată opera d-lui Aurel Marin se observă că versul de scurtă metrică este cel mai reuşit ca factură şi ca element compoziţional". Lucruri, pe care sub altă formă le observă în legătură cu poezia lui Aurel Marin şi critici contemporani. Ceea ce validează opinia criticului de la *„Lanuri"*. Asta-mi spune că Ladmiss Andreescu putea fi un critic şi nu s-a luat în serios. Volumul său „Semne şi mituri" tipărit în editura revistei *„Lanuri"* a rămas de altfel fără replică.

George Popa, autor şi el al unui singur volum de critică, afirmat însă ca unul din poeţii de talent din generaţia interbelică, dă gir total poeziei din „Yodler": „De altfel (...) *„Yodler"* e cel mai reuşit volum a d-lui Aurel Marin, care prezintă o vizibilă unitate lirică şi se aşează pe meridianul unei poezii în căutare de noi mijloace poetice. De aceea credem că nu greşim când afirmăm că poezia d–lui Aurel Marin, prin tematică, prin estetică, prin distribuţia verbului răscolitor şi emoţionant, e un elogiu liric şi-l aşează printre cei dintâi stihuitori ai generaţiei noastre".

Inevitabila trecere a timpului a făcut ca judecăţile de valoare ale cronicarului de la *„Lanuri"* să-şi piardă din valoare, sau chiar să fie puse de unii cititori sub semnul îndoielii. Chiar dacă e aşa, Aurel Marin rămâne în conştiinţa noastră un real talent, a cărui viaţă din păcate s-a frânt, când mai avea atâtea de spus.

Aurel Marin a fost şi un om de o mare fineţe, cu un adânc cult al prieteniei. Cei puţin aşa mi l-au descris cei care l-au cunoscut şi i-au regretat dispariţia la numai 33 de ani. Epistola pe care o reproducem aici, el a trimis-o deschizându-şi inima îndurerată unor prieteni.

Braşov, 8 septembrie 1938

Dragii mei,

Am primit scrisoarea voastră târziu, când după lungi peregrinări prin munţi am poposit câteva zile în oraş, pentru repaos. Mi-amintesc cu drag de entuziasmul vostru, de tinereţea voastră care vrea să surprindă parcă totul. Sunt mâhnit că George Popa e bolnav. Îi doresc, în sănătatea mea, care nici nu este prea bună – şi o reconfortare deplină şi trainică, spre a-şi putea cânta cântecul atât de frumos început.

„Lanurile" îşi menţin acea netăgăduită valoare pentru care nu am decât cuvinte de laudă. Voi faceţi ceea ce alţii nu se încumetă azi. Stăruinţa voastră va fi încununată de florile curate ale recunoştinţei celor anonimi.

Dragii mei, eu vă scriu în pragul unei mâhniri. Revista *„Ţara Bârsei"* nu va mai apare. În această revistă mi-am găsit adăpost pentru toate versurile mele şi tot aici le-am adunat în plachete, cât am putut. De azi încolo, adio, volume! Adio, gânduri statornicite, de-a–dreptul pentru carte. „Poezii", fărâma de carte apărută de curând trebuie să aibă multe pagini. Ea a ieşit aşa firavă datorită acestei întâmplări: dispariţia revistei. Şi mâhnirea pentru *„Ţara Bârsei"* se asociază cu altele, la fel de copleşitoare. Iată, nu mai apare nici *„Gând românesc"*. *„Familia"* agonizează. Chiar *„Lanurile"* voastre tremură, cu pagini subţiri. Dar ajutorul de unde ar trebui să vină, întârzie, S.S.R–ul (Societatea Scriitorilor Români, n.n.) ar trebui să aibă fonduri destinate anume literaturii pe care îşi închipuie că o susţine.

Vă voi trimite şi eu versuri. V-aş fi trimis pentru fiecare număr. Eu, însă, nu-s aşa fecund. Scriu greu, puţin. Am să caut să mă ţin de cuvânt. Paginile *„Lanurilor"* merită orice cinstire. Pentru tot ce aţi reuşit să faceţi, în orăşelul vostru îndepărtat, unul cu proza, altul cu versul şi altul cu comentarea cărţilor, vă trimit preţuirea mea sinceră. Al vostru,

Aurel Marin

Fără a mai comenta şi conţinutul scrisorii: o temă, din nou de meditaţie şi în actualitate.

Titus ANDRONIC

Un poem inedit

PARC–AM PLECAT

Parc-am plecat cu-n ţel, cu-n gând,
Stau, nu mă dumiresc de-a bine.
Un vânt din faţă mă reţine
Pe loc, să n-ajung prea curând.

O fi, n-o fi ce căutai
Nici înţeleg, nici mi se pare.
Mai ştiu o singură-ntrebare:
Mi s-a părut ori tu erai?

Coteşte drumul fără rost
Şi pe sub brazi o ia de-a dreptul,
De parcă chipul tău aşteptu-l
Să mai răsară unde-a fost.

Şi când o frunză rotogol
Desprinsă cade înainte,
Aştept să te aşezi cuminte
Să ţi-o anini pe capul gol.

Poesis

pod de suflet

din noi vor cade aşchiile de rouă
şi pod de suflet timpului vom fi –
de apele sub noi vor adormi...
rugaţi-vă! – o să vedeţi că plouă! –

... vom adormi în mers, cine mai ştie!...
că prea se-apleacă ceru-n noi de şale
iar drumul meu prea umblă în sandale
când mor idei la porţi de poezie.

cântec

pădure cu lemn de roată
grinda şi stâlpul de vatră
scara şi frunza de carte
până dincolo de moarte

săcure, muică–săcure
de ce venişi în pădure
că să-mi plângă frunzele
văzându-ţi tăişele

măi ţărancă ciocârlie
are Oltul insomnie
şi-apoi nu mi-i somn nici mie
Oltul scrie Poezie!...

calendar cu frunze multe
spune-i timpului s-asculte;
ce tot spune prin zăvoi
Oltul trecând „pi" la noi.

baladă pentru viaţă

plouă, bate vântul, – nu ştiu
din ce bob de grâu mă strig
şi de-i soare, – eu mă număr
printre boabele de frig

tot învârt la roata morii
şi în aer ţes cuvinte
stelele visând se-aprind
ca un codru de morminte

roata asta cât o lume
ce din visul ei tresaltă
e un scrânciob pus pe gânduri
ca un timp în vârf de daltă

strâng prieteni de cerneală
pe un câmp cât văd cu ochii
că bocesc în mine pruncii
unui infinit de Dochii

nu mai sunt pe cer grădini
bolta nu mai înfloreşte
liniştea e sinistrată
într-o gheară grea de cleşte.

Nicolae SINEŞTI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Recitind veacul

Generaţiile lor... (II)

Am selectat şi prezentat în numărul 99 al *Literatorului* câteva dintre gândurile unor scriitori interbelici referitoare la generaţiile literare. Continuăm, acum, cu alte opinii din anii treizeci ai veacului nostru, fragmente dintr-o carte la care lucrez închinată secolului nostru douăzeci ce se trece odată cu mileniul.

Vom consemna, mai întâi, această opinie a lui **Romulus Dianu** (1905–1975), cu precizarea – pentru cei care supraliciteaz㠄teroarea cenzurii" din anii optzeci – că, totuşi, acest text al lui R. Dianu *a fost reeditat în 1985* în, repet, excelenta antologie *Romanul românesc în interviuri*, alcătuită de Aurel Sasu şi Mariana Vartic şi publicată la Editura Minerva.

Dar să-l urmărim pe R. Dianu vorbind despre scriitori şi politică, cu referire directă la generaţia tânără: „S-a mai iscat şi alt motiv de desolidarizare între scriitorii tineri. Unii sunt de dreapta, alţii sunt de stânga. Nu pricep. Mi se pare că *dreapta* şi *stânga* sunt poziţii pentru maturitate. Aceleaşi sisteme se practică după paravanul ambelor doctrine. Totdeauna onoarea şi foamea au fost în conflict.

Lupta – continuă R. Dianu – e o lege până şi în viaţa florilor. Lepra multicoloră a lichenilor s-a întins până în recile singurătăţi ale laponilor. Algele se întind din mare până-n stâncile arse ale munţilor cu o putere de colonizare extraordinară. Se reproduc în stare flotantă, pe apă, numai ca să răzbească pe uscat şi să acopere tundrele. Cu toate acestea, o minoritate le-a redus. Cryptogramele vasculare, în timpuri geologice, acopereau întreg pământul, ca reptilele, în regnul faunei de atunci. Unde sunt ele astăzi?

O elită le-a oprit expansiunea, le-a suprimat. Civilizaţia însăşi e opera unei minorităţi, care a învins o majoritate. Ce vrei să cred despre acest nou sistem de distribuţie, care se cheamă comunismul şi care compromite un admirabil sistem de producţie, socialismul?

Democraţia aceasta – menţiona R. Diaconu – nu poate ispiti un scriitor, mai ales după ce roadele ei au început să se vadă: familia e în disoluţie; femeile şi copiii trimişi la vot şi la lucru au ieftenit braţele de muncă şi au creat şomajul. Iată, s-au răsturnat fântânile Capitalului ca să aibă toată lumea apă. Am rămas şi fără fântâni şi fără apă.

Vorbesc în principiu – conchide R. Dianu. În România lucrurile stau altfel. Simpaticul nostru Mitică a reuşit să compromită toate idealurile, ca un macac." (*Viaţa literară*, aprilie 1933).

Tot în *Viaţa literară*, **Gala Galaction** (1879–1961) se referea la condiţiile materiale ale existenţei scriitorului tânăr. „Scriitorul – spunea el – să aibă, în lumea noastră românească, atât de bântuită de analfabetism, traiul vrednic, disciplina serioasă şi cuviinţa potrivită unui scriitor.

Pe lângă meseria de scriitor, să mai aibă o alta, de pildă să fie profesor, avocat, inginer, doctor, ori, poate şi mai bine, să ştie să exercite o dexteritate practică.

Aici – continuă Gala Galaction – sunt cu totul de părerea amicului meu Tudor Arghezi, care predică scriitorilor tineri să-şi echilibreze şi să-şi facă viaţa demnă, purtând la mână acea brăţară de aur a meseriei. Trebuie ţinut seamă că dacă înregistrăm uneori acele lamentabile fenomene, acele jalnice manifestări din viaţa colegilor întru ale scrisului, sunt din cauză că bieţii oameni n-au putut să păstreze rectitudinea morală pe care o conferă munca şi independenţa." (*Viaţa literară*, octombrie 1933).

Panait Istrati (1884–1935), cu nouă ani mai înainte, avea altă opinie privind relaţia dintre muncă şi scris. „Am convingerea astăzi – mărturisea el – din experienţă, că dacă studiul poate fi combinat cu munca normală, creaţia artistică nu poate fi decât înveninată de grija zilei de mâine. Am încercat adesea să scriu pe când făceam şi fotografii. Am văzut că în loc să meargă condeiul, ochii-mi se întorceau instinctiv către cerul care continua să fie prea mult înnorat...

Şi când frica foamei intra pe uşă, inspiraţia fugea pe fereastră! Foamea mi-e familiară. Flămând, m-am adăpat adesea numai din citit. Cititul, mi-e martor şi Vezuviul şi Munţii Libanului, şi multe alte unghiuri ale pământului pe unde am flămânzit.

Ceea ce pot face din prinosul de energie ce-mi lasă munca – încheie Panait Istrati – este să mai citesc din când în când câte o pagină dintre acelea pe care timpul nu poate să le învechească. E inutil să spun că aproape tot ce este actualitate îmi rămâne cu desăvârşire străin." (*Adevărul literar şi artistic*, 11 mai 1924).

Dar despre generaţii – nu numai literare – se discuta şi în presa politică. Iată, de exemplu, o opinie dintr-o gazetă a secţiunii P.N.L. din judeţul Caliacra: „Dacă generaţiile de ieri sau generaţiile de mâine ar exista în viaţa noastră de azi, pe toţi cei de acum ne-ar interna în case de repaus, scriindu-ne la căpătâi: «nervoasă cronică». Pe masa de alături ne-ar scrie reţetă: «repaos complet, injecţii calmante».

Şi într-o regularitate tacită, fără intervenţii, noi înşine, singuri urmăm tratamentul «repaos complet». Toţi aşteptăm de la alţii şi nu de la noi.

Fugim de sforţare şi vrem, toţi, comodul. Primim injecţii de sugestii care nici pe departe nu-s refrenul vieţii, ci doar reflexul stărilor noastre de suflet." (*Acţiunea*, 14 mai 1934).

Anton Holban (1902–1937), întrebat despre solidaritatea sa cu „problemele tinerei generaţii", mărturisea: „Camarazii mei de aceeaşi vârstă se vor jena peste cinci ani să se mai numească tânără generaţie, deci locul e efemer. Şi am sesizat cu toată fiinţa că cinci ani este un termen scurt. Dar mai sunt şi alte deosebiri de fond. Există în *Contrapunct*, admirabilul roman al lui Aldous Huxley, un personaj, Philip Qarles, un intelectual care, văzând că un câine este strivit de un automobil, în loc să se impresioneze, nu găseşte cu cale decât să emită o teorie. Aceasta aş găsi de reproşat tinerii generaţii. Că teoretizează – deseori foarte inteligent, de altfel – diferite aspecte ale vieţii." (*Reporter*, 13 iunie 1934).

Iată însă opiniile despre tânăra generaţie de scriitori interbelici ale criticului **Mihail Dragomirescu** (1868–1942): „Mai toate producţiile curente se datoresc *voinţei*. Tineretul a *simţit* timp de zece ani, dar n-a priceput şi n-a vrut: perioada Lovinescu. Astăzi *vrea*, dar nu simte şi nu pricepe: perioada lui Arghezi. Tineretul vrea să se impună, fie ajutat de influenţe streine, fie de francmasonerie, fie de înfrăuriri academice, dar nu poate, pentru că *nu are putere de creaţie*. Un roman, o dramă sau o poezie lirică nu se creează fără un fond adânc. Trebuie să fii bântuit ani şi ani de anumite figuri, eroi şi personagii; ca să scrii, trebuie să şi se zguduie sufletul de anumite situaţii; trebuie acest fond să te supună şi să fii *nevoit* să-l scrii; să alerge el după tine, nu tu după el. Aceasta e condiţiunea creaţiunii. Se află vreunul din tineret în această stare?" (*Facla*, 22 iunie 1934).

Referindu-se la anii formării sale – şi ai generaţiei căreia îi aparţinea – **Eugen Lovinescu** (1881–1943) mărturisea, tot în *Facla*, câteva luni mai târziu: „Pentru generaţia mea, ca şi pentru cea imediat anterioară, Eminescu a fost un fetiş cu o putere de sugestie necunoscută astăzi sau, în orice caz, altfel cunoscută.

Pentru noi, el era nu ideologul naţionalist, nici luptătorul politic, de la care se inspiră generaţiile

militante ale veacurilor noastre de căpitănii şi gardişti.

El era – continuă E. Lovinescu – *poetul*, cel mai mare poet al limbii române, de o armonie şi de o tristeţe care ne îmbăta şi ne dizolva reveriile anilor melancolici; însă şi tragedia vieţii lui, apropiată de noi sau contemporană, exercita asupra sensibilităţii o atracţie irezistibilă. De cum am sosit la Iaşi, la liceu, în fiecare duminică mergeam pe urmele sau pe presupusele urme ale marelui poet, ca la nişte sanctuare; luam lumină din lumina amintirii lui sfinte şi ne consolam durerile în imensa lui durere!" (*Facla*, 23 decembrie 1934).

Să consemnăm şi opiniile unui poet despre tineretul – nu neapărat scriitoricesc – al deceniului trei al veacului nostru – **Gelu Naum**: „În timp ce tineretul exasperat de nevoile şi suferinţele lui puternice caută cu înverşunare o ieşire salvatoare (...), în timp ce tinerii ţărani sunt lăsaţi să moară de boli şi de mizerie, în timp ce tineretului în general i se răpeşte posibilitătile (*sic!*) de desfăşurare normală a vieţii lui, falşii tineri şi în acelaşi timp intruşii reprezentanţi ai tineretului din România, pretinşii conducători spiritualişti cu şapte lefuri şi cu întinse relaţii băneşti se bat, se provoacă la duel, se înjură în gazetele lor din plictiseală din prostie, din inconştienţă.

Demascăm în faţa întregului tineret al ţării pe monstruoşii pseudo–conducători, care dacă până mai ieri au reuşit să înşele încrederea tinerilor nu o vor mai putea face de astăzi încolo niciodată." (*Tânăra generaţie*, nr.1, 1935).

Despre educarea şi formarea tineretului se pronunţa şi **Petre Andrei** (1861–1940), într-un discurs din Cameră: „Fără îndoială că tineretul de astăzi pare-se că a apucat pe o cale greşită, nu numai în ţara noastră, dar şi în alte ţări. Cultura şi tendinţele spre cultură au trecut pe al doilea plan: se găsesc şi oameni politici cari o dispreţuiesc. Vă reamintesc formula celebră: «Când aud vorbindu-se de cultură, îmi vine să pun mâna pe revolver!» Tineretul oscilează între extreme – aşa e firea lui, vrea totul sau nimic, este ibsenian –, tineretul se pretează la o sumedenie de acţiuni de natură violentă şi extremistă, din care cauză unele mişcări politice îl utilizează.

Avem de a face – încheie Petre Andrei – uneori cu un eroism ajutat de poliţie, eroism care se îmbracă în uniforme plătite de alţii." (*Dimineaţa*, 3 aprilie 1936)

Ury Benador (1895–1971) priveşte şi el cu uşoară ironie spre tânăra generaţie de intelectuali, „generaţia efervescentă" a deceniului trei. „Generaţia efervescentă are superioritatea faţă de generaţia din ajunul războiului prin aceea că e mai informată, mai limpede decât eram noi. Poate unde e mai puţin romantică. De aceea e şi mai puţin cabotină, mai puţin ridicolă. E, desigur, ceva mai farseură. Uite, noi ne puneam «probleme» şi *Standpunkt*–uri şi *Weltanschauung*–uri (mai ieftin nu ne dădea mâna!), le puneam cu disperare şi... lavaliere, acolo unde era cazul să strângi pur şi simplu fata în braţe.

Ce să mai vorbesc de cazurile în care trebuia să se pună într-adevăr o problemă: era moarte de om. «Generaţia efervescentă», (...) când are cu adevărat idei, scrie ... eseuri. Eseul e dovada că nu iei lucrurile tragic." (*Facla*, 13 ianuarie 1936).

Dificultăţile materiale (şi nu numai) ale tinerilor scriitori erau evocate şi de **Octav Dessila** (1895–1976). „Există, fără îndoială, o problemă a existenţei scriitorului tânăr, fără însă a fi o dramă. Se exagerează puţin şi nu de alta, ci numai din nerăbdare. Scriitorul tânăr de azi vrea să-şi depăşească opera, în loc să aştepte, cum e firesc, să-l consacre ea. Numai că tinerii de azi sunt tare grăbiţi. Şi ar trebui să nu uite că, dacă ei trăiesc, în cel mai rău caz, o dramă a existenţei materiale, apoi bătrânii de azi, aşadar tinerii de ieri, trăiau pe lângă asta o dramă cu mult mai tragică, una morală: răceala bătrânilor.

Un scriitor care azi e cineva în literatura noastră – continua O. Dessila – îmi povestea că, în tinereţe, Coşbuc a catadicsit odată să-i întindă două degete. În ziua aceea scriitorul nostru a umblat cu capul în nori şi a făcut un chef, ca să sărbătorească «evenimentul».

Astăzi – constata O. Dessila – situaţia e alta. În rândurile scriitorilor, de la mic până la cel mai mare, domneşte o camaraderie, o fraternitate de care cel mic nu poate afirma că nu-i prinde bine. Când scriitorul tânăr se plânge unuia din cei bătrâni c-o duce prost şi când acela îi întinde mâna sa, înţelegător – mână în care se ascunde şi o «masă» ori chiar mai multe – şi-l asigură că şi el a trecut prin astea, ei bine, asta nu înseamnă nimic?"

Deşi nu agrea noţiunea de „generaţie literară", **M. Blecher** (1909–1938) constata într-un interviu: „Îmi repugnă clasificările vaste şi vag definite.

Încadrările în «generaţii»şi «echipe literare» mi s-au părut întotdeauna oarecum artificiale. Totuşi, există, la un moment dat, o sumă de preocupări şi intenţii ce caracterizează spiritualiceşte acel moment.

Cred că astăzi elanurile tinereşti sunt îmbinate cu mai mult realism decât odinioară.

Şi asta – continuă M. Blecher – pentru că realităţile de azi sunt mai aspre şi cer soluţii definite în mod absolut. (...) Ceea ce caracterizează agitaţia tineretului de astăzi este creşterea disproporţionată a «agresivităţii literare»".

În fine, iată şi opinia unui alt poet, **Radu Boureanu**. „Bună dimineaţa, generaţie, am spus, când am intrat în plutonul de purtători de condeie. Erau condeiele ce trebuiau muiate în azur să scrie apoi un ţarc nemărginit, în care să ne simţim ca în ograda lui Dumnezeu.

M-am bucurat când am văzut alături copiii de odinioară de pe maidan cu pantalonii crăpaţi ca un glob terestru peticit de diversitatea culorilor dintre hotare. Azi îşi purtau îndrăzneala peticită şi visul fără hotar, îşi căutau o ieşire la marea de azur a idealului.

În grupul ăsta de argonauţi – continuă R. Boureanu – au plutit până într-o zi, până în golful unei vile în care generaţia s-a dovedit un întreg segment gata să se frângă, să se spulbere la cea dintâi piedică.(...)

Au ieşit unul câte unul din pluton, au vândut libertatea, intrând la câte un stăpân de macaz, ştergându-şi numărul de ordine din catastiful responsabilităţii.(...) Cei care păreau toboşarii şi trâmbiţaşii plutonului au vândut tobele şi alama la telali şi au pitit condeiul în haznaua buzunarului.

Ce e mai trist – constata R. Boureanu – că şi proletarii cari veniseră cu eticheta elanului pe frunte n-au mai păstrat nimic din geografia pantalonilor peticiţi, îndrăzneala le-a murit în fundul pantalonilor şi au primit o haină care să-i deosebească cât mai mult şi să-i treacă în elanul comod al burgheziei spirituale. (...)

Socotim că suntem la un prag de noapte şi rostesc un: Noapte bună, generaţie." (*Bilete de papagal*, nr.4/481/1937).

Încheiem aici aceste „recitiri", nu înainte de a face o precizare: intenţia lecturii noastre nu a fost şi nici nu este de a releva similitudini cu contemporaneitatea. Pur şi simplu, „recitind veacul", constat că şi istoria literară este, de fapt, o istorie a iluziilor şi deziluziilor generaţiilor de creatori. Din măcinarea lor a rămas doar acel imperceptibil suflu care modelează sufletele, care formează conştiinţele şi care, în cele din urmă, se-adună în tradiţia eticii scriitorului român.

Pare desuet să mai vorbeşti acum de o tradiţie etică a scrisului şi scriitorului român. Şi totuşi...

Dacă am reciti, din când în când, veacul!

Ioan LĂCUSTĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

VASILE KAZAR - 80

Chipurile iluminării

„Maestre, îmi place enorm arta dumneavoastră, dar trebuie să recunosc deschis că nu prea o înţeleg", îi mărturisea lui Picasso o „doamnă culturală" aflată la vernisaj, fericită până la extaz de întâlnirea cu unul din miturile secolului nostru. Răspunsul veni imediat şi derutant: „Iertaţi-mă, dumneavoastră vorbiţi chinezeşte?" „Nu, maestre", zâmbi de-a dreptul extaziată mondena intelectuală. „Şi totuşi chineza este o limbă care se poate învăţa", încheie Picasso istoricul dialog estetic.

Fireşte, se impune o primă observaţie

de bun simţ, necesară pentru a intra în substanţa butadei. Şi anume că nu poate să-ţi placă o artă pe care nu o înţelegi, cu atât mai puţin să-l calифici pe autor drept „maestru", decât dacă te supui mecanismului acultural dar infailibil al reputaţiilor „prêt à porter", fără a recurge la propriile judecăţi.

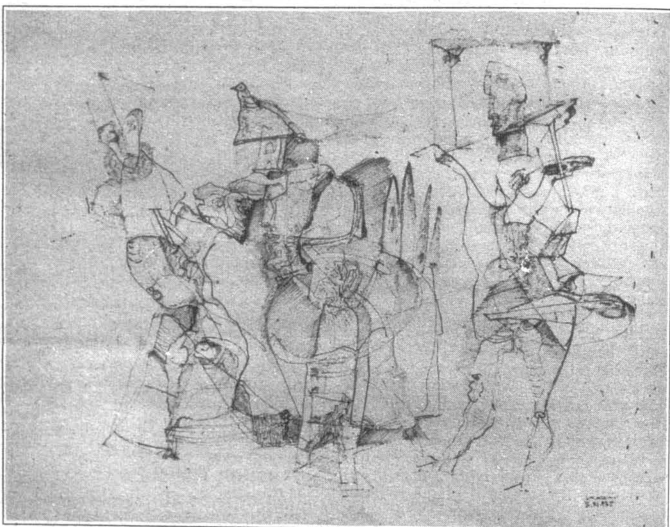
Concluzia întâmplării priveşte drama artistului care îşi consacră harul şi existenţa pentru a redacta un mesaj în trepte, cu finalitate ontică pururi deschisă. Parcurgerea acestor trepte, care nu sunt ale unui creator anume, ci ale evoluţiei spiritualităţii umane, reprezintă corvoada şi bucuria noastră, receptorii. Iar accesul nostru la semnificaţiile ultime se poate realiza doar prin lecturi, decriptări, întrebări, erori acceptate şi recunoscute, acumulări şi iluminări autentice, de profunzime. Este ceea ce ne solicită aventura spirituală prin insolitul univers al artei lui *Vasile Kazar*, punct de sprijin şi etalon al graficii noastre moderne.

Prilejul festiv, marcat prin rotunjimea operei şi a vârstei de 80 de ani, ne este oferit de cele două expoziţii gândite complementar şi relevant. Una, la *Galeria ARTEXPO* de la „Teatrul Naţional", cu desenele realizate între 1988 şi 1993, la care se adaugă lucrările foştilor săi elevi, cealaltă la „*Muzeul Naţional de Artă*", cuprinzând donaţia artistului. Deci un segment semnificativ dintr-o prodigioasă şi proteică investigaţie creatoare, conturând imaginea unui artist şi a unui timp anume.

Dacă imaginea artistului se degajă *explicit* din mesajul unei conştiinţe lucide, cea a timpului subiectiv şi istoric este *implicită*. Nu indirectă, nu presupusă, nici deghizată, amorsată sau deturnată, ci pur şi simplu conţinută în acel *Urgrund* al motivaţiei iconice. Probabil că în acest punct al discuţiei apare necesitatea unui recul cronologic. Nu pentru a sugera concluzii prezumţioase, ci pentru a înţelege evoluţia omului în contextul timpului trăit. Firesc, arta lui Vasile Kazar cunoaşte în linii mari avatarurile proprii oricărei creaţii din anii '50. Adică, o continuă şi dramatică interogaţie, având ca subiect propriul destin şi sensul evoluţiei sub un orizont advers. Soluţia imediată, aparent confortabilă dar anihilantă pe termen lung, era un figurativ deghizat în uniforma realismului elementar. Adică o poveste limpede până la simplism, o morfologie şi o sintaxă accesibile şi un mesaj comod ca o lozincă. Formula a făcut prozeliţi, printre diletanţi, oportunişti şi printre cei care, eroare umană explicabilă şi repetabilă, au crezut că îşi pot realiza propria utopie într-un perfid sistem al utopiei devastatoare. Vasile Kazar, la fel ca alţii, s-a salvat prin perfecţionarea meşteşugului şi recursul complice la o iconografie dominată de metaforă. Treptat, orizontul preocupărilor devine o problemă existenţială, de conştiinţă şi supravieţuire morală. Experienţa acumulată nu constă doar în ecourile vecinătăţii sociale imediate, ci în extensia producătoare de anxietăţi, conflicte şi drame, până în substanţa condiţiei umane.

Este acum un timp al lecturilor şi al meditaţiilor, al dilemelor consecutive hermeneuticii, care înlocuieşte clipa entuziasmului tineresc şi necritic. Tensiunea interioară se transferă în imagine, se produce o acumulare de sensuri, simboluri şi sigle care devin treptat reperele unui limbaj coerent, dens, copleşitor. Astfel, sub imperiul timpului stagnant şi sub tensiunea eului neliniştit şi euristic, artistul avea să provoace la începutul deceniului şapte *o deschidere* ca un vertij acaparator, cu toate motivaţiile şi căile de acces posibile. Vasile Kazar nu este un Saul care, trântit de pe cal pe drumul Damascului, are o revelaţie şi devine alt personaj, numit Pavel. El se află tot timpul pe cal, simbolic vorbind, şi parcurge drumul spre sine şi spre eliberarea de sine pas cu pas, tenace, asumându-şi riscul eşecului sau al suspiciunii. Şi până la urmă a câştigat. Nu printr-o revelaţie unică, producătoare de fanatism, ci printr-un şir de iluminări şi îndoieli, de căutări şi reluări care înseamnă tot atâtea semnale emise în numele condiţiei umane. Exorcizarea se produce într-un mod aparent paradoxal, căci eliberarea din capcanele simplismului ideatic şi de limbaj se face prin acumulare şi condensare semantică. Suntem în faţa unei noi forme de baroc – a câta în scara atitudinii recurente? –, menită şi capabilă să ofere un alt unghi de abordare şi înţelegere a imaginii ca loc spiritual. În acest context, artistul cultivă cu delicii şarada şi jocul sagace, semnalul de alarmă şi rafinamentul expresiv. Se vorbeşte despre arta incifrată a maestrului Kazar, formulare care ne duce involuntar spre păţania lui Picasso. Intrăm iarăşi în nebuloasa noţiunii de cultură, generală şi de specialitate, a proprietăţii termenilor şi a etichetelor ce ţin locul judecăţii proprii.

Dacă urmărim atenţi imaginea maestrului – îmi permit să-l numesc astfel în măsura în care nutresc iluzia de a fi înţeles ceva din opera sa –, constatăm cu stupoare, cu uşurare sau ca un lucru normal, că ea se compune din forme familiare, recognoscibile sub deghizamentul lor operaţional. Şi ne mai vine inima la loc. Sau, dacă am ratat percepţia adecvată, ne enervăm. Şi totuşi, fiecare desen de Vasile Kazar este un univers deschis şi accesibil prin implicare. Ca un *teatru al lumii* în care ne întâlnim cu oameni şi fiare, cu oameni–fiare, cu regnuri zoo şi fitomorfe păstrate în identitatea lor sau metamorfozate, hibridizate, descompuse şi compulsate după legile expresivităţii. Subiectivism expresionist? Fireşte, ca la orice artist, dar într-o soluţie a provocării deschise, ca un strigăt de avertisment şi un memento. Există o temă recurentă, un leit-motiv dramatic la care artistul revine frecvent: arca lui Noe. De fapt, disociind fără a cădea în capcana hermeneuticii aventuroase, ni se oferă doar un punct de sprijin metaforic pentru o aceeaşi, deşi mereu alta, imagine a

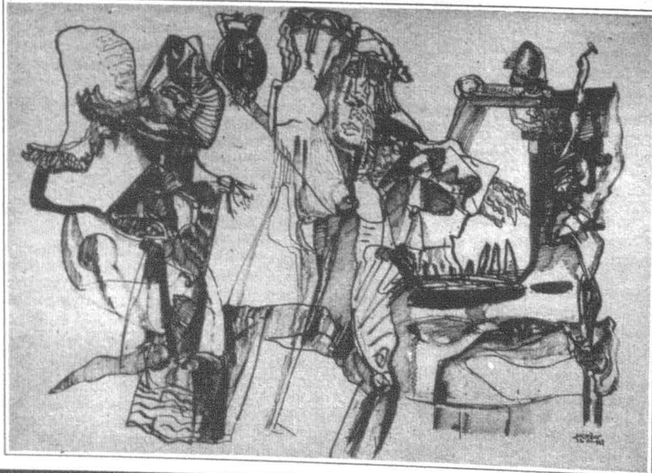
lumii ca spectacol. Făpturile bizare, imunde sau angelice, oscilând între teluric şi serafic, transmit un mesaj ce vine din timpuri imemoriale pentru a deveni premoniţie.

Grafica lui Vasile Kazar are multe puncte comune, prin plasarea sub acelaşi orizont spiritual, cu o anumită literatură ce se alimentează din aceleaşi surse ale fantasticului oniric şi ale realismului magic şi mitologic. Scriitura graficii seamănă cu arabescul unei fraze cu sensul dezvăluit abia după parcurgerea integrală a textului, artificiu subtil prin care timpul este implicat în structura imaginii ca un imperativ al lecturii. Fireşte, Vasile Kazar fiind un om al bunelor şi rafinatelor lecturi, este un redutabil avertizat în tot ce priveşte patrimoniul culturii universale. De aceea apare şi posibilitatea de a stabili apartenenţe la familii spirituale, la tensiuni globale, iar nu la stiluri identificabile. Iar dacă gândul ne duce spre un model mental imanent, echivalând cu cel al scriitorilor latino–americani, unele rupturi tragice ale discursului plastic şi încrâncenarea exacerbată a protagoniştilor ne amintesc de tragicul Rufino Tamayo, un mare solitar al secolului nostru. Căci Vasile Kazar, alături de care expun *25 de artişti* de primă mărime, recunoscând implicit rolul jucat de profesor în devenirea lor, este în felul său tot un solitar, inconfundabil şi irepetabil. Prea lucid pentru vanităţi şi prea puternic pentru false umilinţe, el nu a pretins colegilor săi mai tineri o tiranică supunere conceptuală şi stilistică într-un teritoriu al personalităţilor puternice, rebele chiar, ci o deschisă şi fertilă colaborare spirituală.

Dar, pentru a rămâne în spaţiul obiectivităţii care descurajează insinuările (ar fi prea mult dacă le-ar şi anihila), trebuie să acceptăm că, în ecloziunea care avea să proiecteze grafica în avangarda căutărilor novatoare din anii '60–'70, toţi învăţau de la toţi, într-un dialog al substanţei şi nu al vocabularului.

Şi nici nu putea fi altfel când elevii se numeau *Octav Grigorescu, Ion State sau George Leolea*, toţi trei plecaţi prematur şi tragic dintre noi, *Dan Erceanu, Constantin Baciu, Ion Panaitescu, Stan Done, Hary Guttman, Ion Donca, Nicolae Săftoiu, Vasile Socoliuc, Mircea Dumitrescu, Dan Stanciu, Lidia Ciolac, Adrian Dumitrache, Pusztai Peter, Malina State Juravle, Casia Csehi, Alex. Bălan, Kovács Anika, Doina Dumitrescu, Cornelia Daneţ, Tudor Jebeleanu* sau *Gabriela Nicolaescu*, unii plecaţi din ţară, alţii absenţi la acest memento al naşterii unei *noi idei de grafică*. Odată cu acest detaşament şi cu toţi cei ce aparţin spiritual generaţiei de investigatori, se produce *autonomizarea graficii* şi se redactează documentele *identităţii sale distincte*.

Iar undeva, printre întrebări încă rămase, printre proiecte sub semnul îngăduinţei timpului, veghează mâna înarmată cu un simplu condei sau creion şi precara armură nepieritoare a conştiinţei lucide, pe care a îmbrăcat-o un visător şi nebun hidalgo al desenului ca destin. Numele său este *Vasile Kazar*.

Virgil V. MOCANU

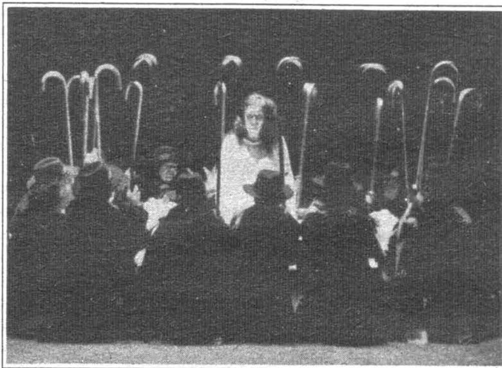
https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

La sfârşit de stagiune

Starea teoretică a teatrului

Condiţia teatrului, astăzi, este mai puţin discutată. El există, în primul rând, prin spectacol. Acesta din urmă, în funcţie de regizorul care îl semnează, conţine, într-o măsură mai mare sau mai mică, şi o estetică teatrală, ideile mai importante care o definesc. Teatrologia la zi îşi are acoperire, în general, în spectacol. E expresia reflecţiilor pe marginea unei anume concepţii, a unei atitudini faţă de textul dramatic şi limbajul scenic, a unor particularităţi de formă şi stil ce ţin direct de talentul şi personalitatea regizorului. Aici trebuie căutate, aşadar, premisele teoretice ale momentului teatral actual. Marii regizori contemporani (Brook, Strehler, Ciulei, Şerban, Purcărete) nu produc estetică teatrală în plan teoretic, ci prin spectacole. Iar alţii, îl am în vedere pe Grotowski, au renunţat chiar să mai producă până şi spectacole. Nimeni, sau aproape nimeni, nu mai simte nevoia să teoretizeze ceea ce face. Face pur şi simplu. O asemenea situaţie se explică, probabil, prin aceea că în teatru nu se mai practică experienţe radicale. Atât teatrul, cât artele în ansamblul lor, nu se mai manifestă, la acest sfârşit de mileniu, ca o aventură colectivă, avangarda artistică în sensul tradiţional se pare că nu-şi mai găseşte adepţi, ea se consumă de regulă ca o experienţă singulară, şi nu ca una de grup. Nu mai apar demersuri teoretice de anvergura celor propuse acum două–trei decenii de Peter Brook (*Spaţiul gol*), de Grotowski (*Teatrul sărac*), Tadeusz Kantor (*Teatrul morţii*). Experienţele novatoare de odinioară s-au clasicizat, nu mai e nevoie să fie susţinute teoretic, sunt de acum pe înţelesul tuturor, regizorii nu mai consideră că e necesar să se explice. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, nu mai consideră nici că e necesar să se înscrie pe linia de preocupări a unor înaintaşi de notorietate. Este de ajuns să amintesc în această privinţă creatori şi teoreticieni de talia lui Brecht (*Teatrul epic*) sau Artaud (*Teatrul cruzimii*). Câteva întrebări în legătură cu un astfel de fenomen nu pot fi ocolite. Asistăm la o orientare exclusivă a energiilor marilor regizori spre actul creator propriu–zis şi la o desconsiderare deliberată a speculaţiilor de ordin teoretic pe care acesta le presupune. Este cumva vorba de o criză de idei teatrale noi care anticipează şi o criză a spectacolului? Rămâne de meditat şi mai ales de văzut ce vor aduce viitoarele stagiuni.

Teatrul politic ieri şi azi

Fără îndoială, un loc de prim plan a ocupat în viaţa teatrală dintre anii 1950 şi 1970 teatrul politic. Politicul a ajuns să obsedeze într-atât oamenii de teatru încât un estetician de autoritatea lui Bernard Dort afirma fără nici o reţinere: „Sunt tentat să cred că orice mare teatru este prin definiţie politic, chiar refuzând politicul". Desigur, teatrul politic nu-i o descoperire a perioadei postbelice, Piscator îi dedică o carte încă în 1920. După cel de al doilea război mondial însă conceptul de teatru politic cunoaşte o adaptare structurală la condiţiile istorice concrete. Lui i se suprapune acum, dar fără să şi-l asume integral, teatrul documentar. Acesta are câţiva adepţi şi teoreticieni de renume. Între ei se numără şi dramaturgul Peter Weiss care îl defineşte în „paisprezece teze". Autorul lui *Marat-Sade*, după ce precizează că „teatrul documentar refuză orice invenţie", că are la bază „un material documentar autentic pe care îl difuzează prin intermediul scenei, fără să-i modifice conţinutul, dar structurându-i forma", situează teatrul documentar, fără drept de apel, între elementele vieţii publice, atribuindu-i un rol asemănător cu cel al „mijloacelor de comunicare în masă". De aici şi sarcina lui de a lua o atitudine critică faţă de „camuflaj": este vorba îndeosebi de alterarea şi idealizarea de către presă, radio şi televiziune, făcându-se jocul de interese al anumitor grupuri, „al unor anumite interese sociale precise", faţă de „falsificarea realităţii" (evitarea cu bună ştiinţă a unei epoci istorice care „nu convine", denaturarea unor evenimente pentru a se trage diferite profituri politice şi sociale etc.) şi faţă de „minciună" (împiedicarea rostirii adevărului, crearea a tot felul de dificultăţi în calea celor ce vor să-l afle, a celor ce se opun edificării unei societăţi pe minciună etc.). Dintr-o atare perspectivă, teatrul românesc contemporan, ca dramaturgie, cred că abordează politicul cu o mare diversitate de forme şi stiluri. Confruntându-se în permanenţă cu cenzura, dramaturgi importanţi ca Mazilu, Marin Sorescu, D.R. Popescu, Fănuş Neagu ori Dumitru Solomon imaginează discursuri dramatice mai puţin teziste decât confraţii lor occidentali, mai puţin supuse demonstrativului. La Mazilu politicul se insinuează în absurd, la Sorescu în mitic, dar şi într-o parabolă istorică de sclipitoare fantezie şi ironie, la D.R. Popescu în întâmplarea cotidiană puternic tensionată, la Fănuş Neagu în poetic şi fabulos, iar la Dumitru Solomon în alegoria filosofică.

Chiar dacă formele de spectacol se modifică (forma de spectacol agitatoric devine, de pildă, oarecum perimată, mai puţin conformă cu gustul spectatorului, poate şi pentru că apelează programatic la un exces de ostentaţie), teatrul politic nu este, totuşi, în 1993 mai puţin solicitat şi eficient decât în urmă cu douăzeci sau treizeci de ani. Dimpotrivă, în ţările din Est, în special, el poate cunoaşte nu numai un nou avânt dar şi o largă audienţă. Înlăturarea cenzurii nu-l anulează, nu-l lasă fără obiect, ci îi conferă posibilităţi inedite de a exista şi totodată o mai mare transparenţă. Renunţând la întreaga suită de procedee de încifrare a mesajului (nu mă refer la dramaturgi, ci la regizori, căci a pretinde lui Sorescu şi Fănuş Neagu de a scrie altfel de cum scriu ar fi stupid), la simboluri, la metafore ermetice, la aluzii etc., toate acestea transformându-se din mijloace de comunicare „subversivă" în mijloace de comunicare artistică (iarăşi, cum se întâmplă în cele mai bune piese: *Echipa de zgomote, Matca, A treia ţeapă, Moara de pulbere* etc.), spectacolul de teatru politic va fi în măsură să ofere spectatorului o *stare de plăcere* cu nimic inferioară celei pe care i-o oferă teatrul de factură dominant estetică. Astfel, distanţa dintre *teatrul politic* dispare şi odată cu ea şi pericolul semnalat într-un studiu din 1968 de către Alfonso Sastre, ca acel altceva pe care îl presupune să înceteze de a mai fi artă.

(Va urma)

Ion COCORA

FILM

Nefericirea cinematografică a Estului...

Nu cred să fi asistat vreodată, în nenorocita „calitate" de martor, la o miraculoasă eliberare care să aducă imediat o imensă nefericire. Chiar pot risca afirmaţia că, de multe ori, Vestul a savurat „deliciul dictaturii", răsplătind aşa cum se cuvine fiecare act de nesupunere al unui creator. Conta oare creatorul sau contextul în care interzicerea unei opere la ea acasă era imediat contra–balansată cu articole fulminante în emisiuni străine, cu premii şi cu un potop de invitaţii la festivaluri? Fiindcă, iată, în deplină libertate în încercarea de a discuta despre un „alt" obsedant deceniu, dacă nu chiar despre obsesia comunismului, puţini mai sunt interesaţi să răsplătească efortul. Poate că nu mai e nici un risc. Este important, nu-i aşa, să premiezi cu cea mai înaltă distincţie a Cannes–ului pe Ylmaz Gunez pentru „Yol" în timp ce acesta se afla în puşcărie. Este la fel de important să premiezi la Berlin „o neparticipare" din vina autorităţilor, mă refer la cazul nostru local – *Pas în doi* de Dan Piţa, în care întreaga delegaţie a fost oprită să participe în competiţie. Să nu mai vorbim de „evenimentul *Iacob*" realizat de Daneliuc şi avându-l interpret pe inegalabilul Dorel Vişan, cei doi fiind nominalizaţi printre cei cinci la Premiul Europei (echivalent al unui Oscar) şi televiziunea filmând, acolo, în Occident fotoliile goale.

Era, normal, o solidaritate cu suferinţa Estului, ştiută fiind valoarea Estului în materie de artă. A căzut, iată, cortina de fier. S-a ridicat o alta, a indiferenţei. Pe nimeni nu mai interesează ce se întâmplă cu creatorul din est, ce poate spune el în deplină libertate. Ai sentimentul că tot ce poate spune nu mai interesează pe nimeni. Suferinţa celor patruzeci de ani ţine de o „cinematecă morală", adică este o vechitură, domnilor! Culmea este însă faptul că, simţindu-şi „materia" în pericol, cineastul ezită. Nici el nu mai crede în utilitatea mesajului său. Pe cine interesează astăzi exorcizarea, repunerea în pagină a istoriei, destinele pierdute din mârşăvie şi ură. Pe cine? Trăim de fapt o fiestă, vrem divertisment şi sloganul „film pentru public" a devenit o normă peste care nu poţi trece şi care – calchiată pe o imagine frustrată – naşte, evident, monştri! Astăzi. starea de cinema s-a modificat.

„cinema–ul". El face parte dintr-o suită a serii — care include restauran, plimbare, cinema şi acasă. Nu trebuie să vii stresat acasă. Cuplul nu trebuie să se aşeze în pat şi să gândească metafora sau ce a vrut să zică artistul în planul trei al percepţiei. Nici să se frământe dacă au văzut o capodoperă sau nu. Cuplul trebuie să petreacă, tandru, o seară agreabilă, o noapte şi mai agreabilă. *Teatrul* şi mai ales *Opera* ţin de acea zonă de aristocraţie. E bine din când în când să te „regalezi" cu „Traviata" sau să vezi „Hamlet", nu contează în regia cui. Pe când la cinema?! Lumea modernă este strivită, agasată de imagine. Este suprasolicitată de vizual. De unde şi nebunia fastului unui Oscar sau unui César, încercări dramatice de a da valoare de spectacol artei filmului. Cu regret, filmul nu mai e de mult un spectacol. Ci un bun de consum. Misterul ecranului a fost estompat de caseta ce se cumpără la colţ de stradă. O iei, te aşezi în faţa televizorului şi priveşti cât consideri că merită. Poate că această criză vine din prea mult, din prea plin, din prea diversificat.

Ce va face Estul? Greu de spus. Marii artişti fie că abandonează, fie că se chinuie să înţeleagă momentul. Ei au devenit „mari" fiindcă şi Vestul a contribuit la aceasta. Cinema–ul estic a dat mari artişti de care, iată, nici Estul şi nici Vestul nu mai are nevoie. Este, fără îndoială, un paradox tragic: să ai deplina libertate de a exprima şi pe nimeni să nu mai intereseze acest lucru. În Est, cei care au trăit coşmarul vor să-l uite! Cei care l-au prins câţiva ani nu doresc să-l radiografieze. Cei tineri doresc să imite Vestul până şi în tarele lui, marcaţi de un vizibil complex al izolării. Evident, întorcându-ne la cinematografia naţională, criza de subiecte există şi nici un factor pretins economic nu o va rezolva. Au apărut filme care au reflectat tocmai „gestaţiile" momentelor trecute. Nimeni nu se aventurează în seria nouă. Fiindcă Estul a socotit tot timpul că cinema–ul de consum este derizoriu. Că nu contează decât să spui ceva esenţial. Estul a trăit cu modelele mari – Fellini, Wajda, Antonioni, Resnais, Bunuel. Estul a luptat cu cenzura, cu dictatura, cu interdicţiile de tot felul, crezând că face artă. Că transmite umanităţii *marile mesaje*. Ce poate gândi astăzi un artist

„Vulpe-vânător", un film de Stere Gulea, cu Oana Pellea şi Ion Abrudan

Exemplul tipic l-am descoperit nu la cinema, ci în plastică. Am vizitat la Milano, alături de Eugenia Vodă, pe pictorul Vincenţiu Grigorescu. El este creatorul de necontestat al picturii alb pe alb sau negru pe negru. Ne-a arătat nu albume cu expoziţii – puţină lume mai intră astăzi într-o expoziţie – ci reviste cu diverse tipuri de mobilier. Un aranjament de mobilă conţinea o lucrare de Vincenţiu şi ea era taxată precum un bufet sau o comodă. Un lampadar plus o pictură. O sufragerie şi obiecte decorative de artă modernă – inclusiv pictura marelui artist. Era deci pictură şi încă ceva, aş fi eu tentat să spun la o primă privire. Dar grav era altceva: revista prezenta de fapt mobilier şi... *încă ceva*. Evident, se cumpărau toate. Şi cum occidentalii schimbă des mobilierul, probabil, schimbau des şi pictura.

Cam aşa stau lucrurile şi cu

educat la şcoala lui Tarkovski când îşi vede filmele părăsite de spectatori? Ce poate gândi un creator estic când îşi vede propria-i cinematografie subjugată difuzării americane – şi nu cu filme „de vârf", ci cu seria uzuală, de consum?

Asta-i realitatea şi aparent nimic nu se mai poate face. Dar viaţa îşi are regulile ei neprevăzute şi poate tocmai din această nefericire va reizbucni un nou val cinematografic, arătând Vestului plictisit de prea plin că pentru artă îţi trebuie acea suferinţă rară şi uneori sfântă care s-a născut tocmai în cele câteva ţări urgisite de dictaturi şi de o nemărginită prostie. Poate că artistul autentic tace acum, ca Andrei Rubliov din filmul lui Tarkovski, în căutarea unui sens pentru care merită să spui poveşti filmate oamenilor şi ei să le privească într-un cinema–biserică.

Laurenţiu DAMIAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

MILITES CHRISTI

Visez uneori, la câţiva ani o dată, că mă găsesc la Cluj, înainte de 1948, în internatul episcopiei greco-catolice, în vatra mediului formativ al nucleului individualităţii mele. Visul mă urmăreşte apoi, aproape de fiecare dată, zile în şir. Nimic nu mă tulbură mai mult, în general, în clipa de reculegere, decât amintirea ambianţei clujene a copilăriei şi adolescenţei, şi, în reverii, mă las transportat mai ales în curtea liceului „Gh. Bariţiu", a liceului „Inochentie Micu-Clain", dar în spaţiul oniric secvenţa de „timp pierdut" ce resuscită de cele mai multe ori (o aceeaşi secvenţă în variante uşor diferite) se desfăşoară în curtea internatului, în „reflectoriu", în „silenţiu".

Curios este că, în derularea fascinantului film, figurile elevilor, ale colegilor, îmi apar doar vag diferenţiate, şi tot astfel ale pedagogilor – sau, dacă se detaşează vreuna (a lui Ion Aluaş, a lui Boldur Lucian), ea rămâne în prim-plan doar o clipă. Precis se conturează, în schimb, făptura directorului. Părintele director coboară de la etaj, unde îşi are chilia monahală... În realitate, mai ales dimineaţa, la ora controalelor, acest moment mă cam înfiora, ca pe toţi ceilalţi: nu doar pe elevi, ci întreaga populaţie a internatului, de la pedagogi la portar şi bucătar. O înfiorare mă străbate şi în vis, însă fără nici o nuanţă de teamă. Îl întâmpin pe reverendisimul Ion Chertes cu emoţii de pură stimă, de bucurie a revederii. Căci sunt conştient, şi în vis, a nu-l fi văzut de foarte multă vreme... Niciodată, în somn, nu mi s-a înfăţişat altfel decât în ţinută perfectă, în reverenda cu tiv roşu, de canonic, avută şi în realitate începând (cred) din 1947. Înfăţişarea e cea ştiută: înalt, bine zidit, sobru, bărbăteşte frumos, asemenea sfinţilor militari şi purtând ochelari prin care trece o privire pătrunzătoare.

Invariabil, scenariul de vis include şi apariţia, la un moment dat, în aceeaşi curte, a episcopului Iuliu Hossu. Urmat de părintele Prunduş, secretarul episcopiei... Prea sfinţitul spune ceva. Înregistrez în memorie exact spre a nu uita niciodată. Dimineaţa nu-mi mai amintesc însă nimic...

Asemenea visuri,ca de altfel şi fapte proprii stării de veghe, prilejuiesc, natural, retrăiri de situaţii diverse din „vremea când visam în academii". Venit la Cluj dintr-un sat sălăjan izolat şi înapoiat, nu puteam privi oraşul şi tot ce exista în el, decât cu ochii uimiţi, intimidaţi ai primitivului transpus deodată în climatul unei civilizaţii care îl fascina şi îl speria în acelaşi timp. Totul era nou pentru mine, mă impresiona totul şi nu ştiam cum să reacţionez; nu ştiam, dacă nu mi se spunea, ce trebuia şi ce nu trebuia să

fac. Spaţiul regăsirii de sine mi-a devenit în consecinţă, catedrala. Atras din cea mai fragedă copilărie de atmosfera cultică, de cântările sacre, de fumul de tămâie, de clipocitul lumânărilor, de strălucirea odăjdiilor, de întregul decor bisericesc, intram în catedrală, împreună cu ceilalţi elevi interni, ca într-un spaţiu al mântuirii, al eliberării de toate neliniştile şi sfielile, al lepădării de „toată grija cea lumească". Mă simţeam restituit, acolo, propriei chintesenţe sufleteşti; îmi luam în posesie natura specifică. Tot ce trăisem interior în bisericuţa din satul natal şi în biserici din alte localităţi rurale, în cea din Jibou mai ales,resuscita, mirific, la dimensiuni impresionante. Cu câtă emoţie aşteptam sosirea episcopului şi cum tresăream când, în solemna linişte, izbucnea în cor, la intrarea lui, cântecul de întâmpinare! „Pe dispunătorul şi arhiereul nostru, Doamne, îl păzeşte întru mulţi ani!..." Preasfinţitul urca pe podiumul pe care îşi avea jilţul şi, la invitaţia de a-şi da binecuvântarea („Binecuvântează, dispunătorule sfinte!"), rostea formula rituală cu o voce suavă: „Bine este cuvântată împărăţia..." După aceea, aşezat sau în picioare, urmărea liturghia într-o carte cu margini aurite, intervenind pe parcurs cu „Paceee tuturhoor!", cu „Pace ţie, cititorule!" În momentele adecvate, zicea Crezul şi Tatăl nostru. Uneori şi predica. Cuceritoare în mod cu totul special erau slujbele cu hirotoniri... Parcă mă înălţam în văzduh (azi, prin asociere, vibrează în memorie versurile lui I.M. Raşcu: „Şi când în cor încep *Salve Regina*,/ Elanuri urcă sufletele-n Rai...") când înalt prea sfinţitul, în mare ţinută sacedotală, se ruga Domnului, cu glas mare, să-şi verse harul şi mila peste liota noastră de lume păcătoasă: „Doamne, Doamne, caută din cer şi vezi! Binecuvântează lumea noastră cu iubire şi cu îndurări! Ocroteşte via aceasta, pe care a sădit-o dreapta Ta!" La întrebarea: „Vrednic este?" parcurgeam un veritabil *suspense*,urmat de fericitoare destindere, când corul răspundea afirmativ: „Vrednic!! şi cânta: „Vrednic este, vrednic este..." Predicile le sorbeam vorbă cu vorbă.

Nu-l vedeam doar în catedrală pe vlădica Iuliu. De pe balconul internatului îl contemplam, pe înserate, în timp ce se plimba în grădiniţa reşedinţei episcopale, de care internatul era despărţit doar printr-un zid scurt. Aveam prilejuri de a-l privi, din când în când, în săli publice, unde asculta, împreună cu noi şi cu întreaga asistenţă, conferinţe. Într-o seară, sub ocupaţia horthistă, urmăream o expunere despre martirii credinţei, cu proiecţii. La un moment dat, în sală apărură poliţişti. S-a aprins lumina, episcopul a urcat pe scenă, a discutat cu poliţistul-şef pe ungureşte. Întrerupătorii au plecat, spre a reveni după puţin timp, cu ordinul definitiv de evacuare a sălii. E singura scenă de confruntare a conducătorului spiritual al românilor din nordul Transilvaniei cu autorităţile de stat pe care am văzut-o cu proprii ochi. Bănuiam însă, şi cu timpul aveam să aflu, că situaţii de acest gen erau frecvente. Tot cu timpul aveam să înţeleg semnificaţia vizitelor pastorale, ce se ţineau lanţ, vara, ale episcopului în satele eparhiei sale. Vizite amplu descrise în *Tribuna Ardealului*. Cel puţin o dată pe an, la serbarea de încheiere a activităţii şcolare, Iuliu Hossu venea la noi, în internat. Vorbindu-ne, formula („în pilde şi simboale", cum avea să specifice după 23 august 1944) îndatoririle ce ne reveneau, în condiţiile istorice date. În noi, elevii – ne spunea mereu – „Neamul şi Biserica" îşi puneau toate nădejdile de viitor. La ultimele două serbări, ajuns în clasa a şaptea, respectiv a opta, adică spre şi la sfârşitul studiilor liceale, am recitat întru cinstirea „bunului vlădică Iuliu" versuri proprii. De vreo două ori, l-am avut pe prea sfinţitul între noi şi toamna, spre a se fotogtafia cu directorul, pedagogii şi elevii internatului pentru calendarul săptămânalului *Viaţa creştină*...

Vii îmi răsar în minte şi alte personalităţi ale vieţii cultural-religioase clujene de odinioară,îndeosebi părintele Silviu Augustin Prunduş (pe atunci cu barbă, roşie) şi regretatul părinte Nicolae Pura (atunci cu ochelari), profesori de religie şi duhovnici, îndrumători în cadrul asociaţiilor AGRU şi ASTRU. Cu părintele Prunduş am şi corespondat, în adolescenţă. Cu părintele Pura mă duceam, vara, pentru „exerciţii spirituale", la mănăstirea Nicula... Îmi aduc bine aminte de părinţii Plaian, unul profesor, tot de religie, celălalt, Nicolae, pedagog şi administrator. Şi de mulţi alţii. Cele mai exacte amintiri le am însă despre directorul economic, viitor episcop şi arhiepiscop (decedat acum doi ani) dr. Ion Chertes. Ultima dată l-am văzut în 1948, toamna, după prima sa arestare. Relatându-mi foarte sumar prin ce trecuse după scoaterea bisericii române unite în afara legii, nu şi-a însoţit spusele de nici un comentariu, mulţumindu-se să spună, perfect calm, un „Nu-i nimiiic!" apăsat, ce suna ca o aplicare de ştampilă. Aşa se exprima totdeauna: lapidar, fără originalităţi de formulare şi, tocmai prin aceasta, memorabil. Căci rezuma adevăruri esenţiale. Un îndemn al său, rostit într-o oră de religie, mi-a vibrat în conştiinţă permanent, ca un *memento*. Ne îndemna anume, simplu, să fim oameni de caracter, argumentând că doar astfel vom fi respectaţi. Linguşitorii – zicea – sunt dispreţuiţi chiar şi de cei pe care îi adulează...

Părintele viitor episcop Ion Chertes a fost, prin excelenţă, o întrupare a omului de caracter. Demn, inflexibil, asemenea predecesorului său în scaunul arhieresc, episcopul martir, noul Inochentie Micu-Clain, cardinalul Iuliu Hossu. A fost un adevărat *miles Christi*.

IN MEMORIAM

ION ALEX. ANGHELUŞ

S-au scurs *şapte ani* de la dispariţia prematură a celui care a fost Ion Alex. Angheluş, personalitate a vieţii culturale vasluiene, poet, critic şi istoric literar, traducător, autor al unui *Jurnal de idei*. Ion Alex. Angheluş, moldovean de Huşi prin adopţiune, rămâne în inima noastră prin volumele de versuri tipărite, (cât şi prin cele care-şi aşteaptă încă editorul: (*Nunţile focului*, 1971, *Drumul cuvântului*, 1980, *Pânda de seară*, 1983, *Cumpărătorul de bufniţe*, 1985 şi – postum – *Cai de lut*, 1992).

A murit în vara lui 1986, în urma unei boli necruţătoare. La *şapte ani*, memoria creştină ne îndeamnă la veşnică pomenire. O facem şi tipărindu-i unul dintre poemele rămase în manuscris.

Theodor CODREANU

LUME DE CARNE

Umplem pământul cu noi,
cu iubirea noastră, cu tristeţea noastră,
cu surâsul de mânz, cu lacrima de trifoi,
cu apa roşie, cu frunza albastră.

E o lume de carne şi de ochi.
Calci pe deget de copil, pe faţă de tată;
Moartea-i descântată de deochi,
nu se ostoieşte niciodată.

Ea e noi pitulându-ne-n neunde,
ramură-nflorită şi uscată!
Umplem pământul cu şoapte muribunde,
cu voinţa noastră blestemată.

– Hai la moarte! Hai la moarte! Hai...
Pe cinci bani o veşnicie, două...
Suntem rodul morţii mai dihai
ca poemul răstignit în câmp, pe rouă!

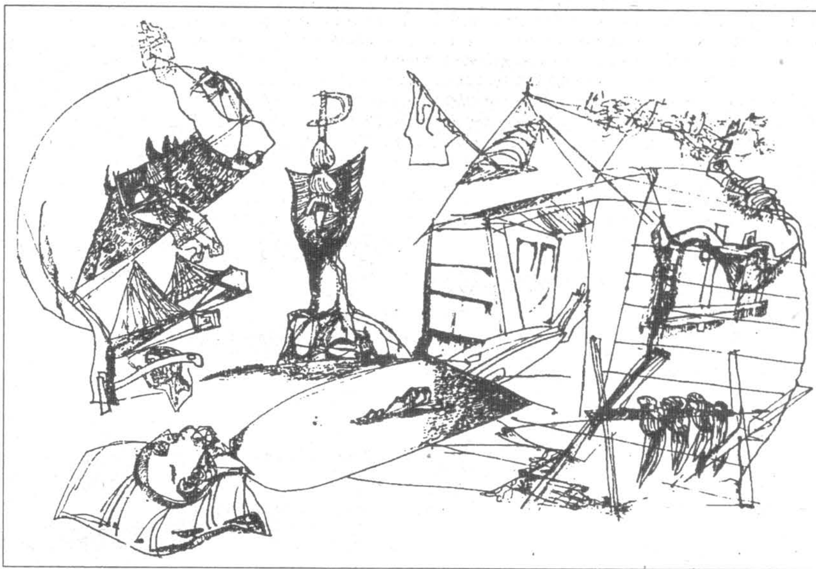
https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

O vizită la Fălticeni

(Urmare din pagina 3)

Muzeul are câteva manuscrise de Lovinescu (*Memorii I, Bălăuca* etc.) şi, dacă este adevărat, chiar biroul la care scria, vara, criticul. Descopăr şi o fotografie pe care nu o cunoşteam, o fotografie de familie, cu Vasile şi Profira Lovinescu înconjuraţi de fiii, fiicele, ginerii, nurorile şi nepoţii lor. E. Lovinescu şi tânara lui soţie stau respectuoşi şi solemni în acest tablou al generaţiilor. În rândul de jos, aşezaţi, se află Holban şi Vasile Lovinescu, viitorul simbololog. Un panou îl arată, în altă încăpere a Muzeului, la vârste diferite. A intrat şi el, ca şi fratele său, Horia şi vărul său, Anton Holban,în această miraculoasă geografie spirituală. Am povestit, în altă parte, întâlnirea mea cu el, în vara anului 1969, şi surprinderea mea de a descoperi, în acest loc retras, un spirit atât de original, uitat, marginalizat completamente. Nu vreau să-mi atribui nici un merit, dar din această întâlnire a ieşit o carte (*Al patrulea hagialâc, Exegeza nocturnă a Crailor de Curte–Veche*, 1981), ca urmare a unei întrebări pe care i-am adresat-o simbolologului: de ce numele multor personaje din romanul lui Mateiu Caragiale încep cu litera P.? A asistat la discuţia noastră istoricul Ştefan Gorovei, azi profesor la Universitatea din Iaşi. Simbolologul a luat în serios întrebarea mea (o curiozitate, în fapt, a criticii literare din anii '30 care remarcase deja fenomenul şi bănuia un sens iniţiatic în scriitura mateină!) şi a scris în câteva luni studiul citat mai înainte. Cartea, prezentată de mine lui Marin Preda, a apărut după zece ani. Vasile Lovinescu, decedat în 1984, a apucat s-o vadă tipărită. Scrisese, mai înainte, studiul lui fundamental, acela despre Creangă, din care Cartea Românească a publicat în 1989 un număr de fragmente sub titlul *Creangă şi Creanga de aur*. În *Scriitori români de azi*, III (1984) i-am dedicat autorului un capitol special, fapt ce a iritat pe unii comentatori. Azi, Vasile Lovinescu este un nume cunoscut şi *simbolologia* lui este luată în seamă. Spre surprinderea mea (plăcută), analizele lui încep să fie luate în seamă şi în străinătate. Există la Paris un mic grup de intelectuali (în cea mai mare parte de origine română, printre ei Aurora Cornu şi Jean Pârvulescu) interesaţi de tradiţiile ezoterice şi de interpretarea lor. Ei văd în Vasile Lovinescu un iniţiat şi un analist de prim ordin şi prevăd cărţilor sale o frumoasă carieră occidentală. Să fie aşa. Ar fi o dovadă în plus că în cincizeci de ani de totalitarism, cultura română n-a dormit. Vasile Lovinescu reprezintă partea ei misterioasă, retrasă într-o lungă aşteptare.

Aş vrea să-i fac simbolologului un portret, dar am prea puţine date. Nu l-am văzut, în fapt, decât o singură dată şi interesul meu mergea atunci (în 1969) spre opera şi biografia lui E. Lovinescu, nu a nepotului său. Am mai vorbit de câteva ori, la telefon, cu el şi am avut, cred, un schimb de scrisori în legătură cu soarta studiului său despre Mateiu Caragiale. Privesc, aici, la Fălticeni, panoul cu fotografiile sale. Una îl înfăţişează copil de şase–şapte ani, alături de vărul său, Anton. Alta îl arată spre sfârşitul vieţii, îmbrăcat sportiv, plecat probabil la plimbare. Este bine legat la trup, nu prea înalt, şi are o privire pătrunzătoare. Aşa l-am cunoscut şi eu şi ce m-a impresionat la el era politeţea sa de om din vechime. Politeţea şi credinţa lui că orice text are un imens subtext care duce departe în timp şi spaţiu. Când i-am citit cărţile, mi-am dat seama mai bine ce vrea să spună omul acesta retras din lume, foarte învăţat, în fond, într-o ştiinţă pe care raţionalismul modern n-o acceptă. Nu este în discuţie numai ştiinţa (ştiinţa ştiinţelor oculte, ezoterice!), este şi talentul analistului de a interpreta semnele dintr-o operă şi de a le lega între ele...

Dar să revin la Fălticeni, spaţiu mirabil, ca să folosesc o vorbă a lui Blaga, în cultura română. Cu câţiva ani în urmă s-a înfiinţat, aici, un muzeu de ştiinţe naturale (ce poartă numele academicianului Băcescu, întemeietorul lui) şi un altul ce adăposteşte opera sculptorului Ion Irimescu, născut tot aici. Despre acesta din urmă aş vrea să scriu două–trei cuvinte. L-am vizitat acum prima oară şi trebuie să spun că mi-a plăcut enorm. Este un remarcabil act de cultură şi el ar trebui să intre într-un circuit naţional. Mircea Tomuş, care mă însoţeşte sau eu îl însoţesc pe el, amănuntul nu are importanţă, are ideea de a înfiinţa la Fălticeni un centru de cultură naţională care să cuprindă toate aceste monumente, mânăstiri şi case memoriale din Nordul Moldovei. Este o idee bună şi sper din toată inima ca el să reuşească. Opera lui Irimescu este originală şi, numai văzându-i bronzurile şi miturile lui trase în marmură, îţi dai seama ce mare sculptor este. Cine vrea să-şi facă o idee despre spiritul românesc, manifestat în creaţia plastică, trebuie să treacă şi prin acest muzeu, bine aşezat într-o clădire de epocă. De aici, mergem la Baia, unde preotul local ne prezintă o ctitorie a lui Petru Rareş, şi, în continuare, la mânăstirea Slatina, ridicată de Alexandru Lăpuşneanu. Arhitectura din interior este extraordinară (opera unui om care cunoştea bine geometria!). Ascultăm, când ieşim, toaca şi cântecul celor 12 clopote (dacă am reţinut bine numărul) trase de o călugăriţă expertă. Este cel mai frumos cântec de clopote pe care l-am ascultat. Privită de jos, prin fereastra clopotniţei, călugăriţa–clopotar pare a executa un dans iniţiatic. Mâinile şi picioarele legate de câte o sfoară se mişcă în chip armonios, într-un dans extatic.

Înainte de a veni aici, am asistat la cimitirul din Fălticeni la depunerea urnei lui E. Lovinescu în cripta familiei. Un sobor de preoţi l-au pomenit şi i-au făcut o slujbă creştinească. Trupul lui se întoarce, după 50 de ani, lângă părinţii şi fraţii săi. Spiritul care reuşise, printr-un act de voinţă, să-şi învingă psihea elegiacă şi să devină principalul artizan al modernismului în literatura română, se întoarce, acum, în pământul Moldovei, supunându-se legilor firii şi ritmurilor eternităţii.

GENERALUL

(Urmare din pagina 9)

patru ani. Dacă nu l-ai văzut niciodată înseamnă că e foarte bun. Dar are şi lipsuri: nu pleacă niciodată la drum fără fulgarin. E o marotă. Odată, poate va însemna pieirea lui. Păstrează fotografia, să-l confrunţi mâine la Otopeni. Sper că poţi recunoaşte un om după o fotografie?

— Nu sunt chiar începător, tovarăşe colonel.

— De aceea te-am ales pe tine. Va pleca cu acelaşi avion la Zürich. Dacă, dintr-un motiv sau altul, omul nu se prezintă la cursa de înapoiere, dai un telefon la acest număr. Întoarse fotografia pe dos, unde erau înşirate câteva cifre. Cei care primesc telefonul ştiu ce au de făcut.

— Instrucţiunile sunt aceleaşi pe care le-am primit în urmă cu un an când l-am însoţit pe academician?

— Identice. Te invidiez pentru această vacanţă de trei zile.

— În cei patru ani de când lucrez aici, dumneavoastră n-aţi fost niciodată plecat în concediu.

— Mă ţii sub observaţie?

— Nu-mi permit, tovarăşe colonel.

— Am glumit, Fântânarule.

Soarele, strecurat printre perdelele de pluş, se reflecta în cristalul de pe birou şi lumină faţa lui Ghiaţă.

— Vrei să tragi perdelele?

Fântânaru aranjă perdelele în aşa fel ca faţa colonelului să rămână în umbră. Se aşeză la locul lui.

— Totuşi, ar trebui să vă luaţi odată un concediu.

— N-am timp, Fântânarule.

— Ştiţi ce frumos e în Elveţia?

— Ştiu, deşi n-am fost niciodată acolo. Şi dacă îţi spun, n-ai să mă crezi. N-am fost niciodată în străinătate.

— Nu se poate! exclamă uluit Fântânaru.

— Se poate, Fântânarule. Îşi netezi firele de păr care îi mascau chelia şi ochii îi prinseră nişte licăriri ciudate. Dar cred că m-aş descurca la fel de bine pe bulevardele Madridului ca şi pe străzile întortocheate din Santiago de Chile sau la Nagasaki. Îşi coborî vocea, de parcă ar fi făcut o spovedanie. Mi-a plăcut geografia şi călătoriile imaginare. Mi-au plăcut, în special, oraşele cu nume frumoase: Cordoba, Uppsala, Santa Fee, Veneţia. Tăcu un timp, de parcă i-ar fi părut rău de aceste destăinuiri.

— Îţi dai seama, Fântânarule, câte defecte, câte slăbiciuni am? Dar şi slăbiciunile sunt omeneşti, ca şi marile realizări. Brusc se ridică de pe scaun, luă un glob pământesc de pe dulap şi-l puse pe masă în faţa lui Fântânaru. Fântânaru nu-l văzuse niciodată atât de excitat; faţa colonelului se îmbujoră, pe frunte îi apărură broboane de transpiraţie şi ochii mici, ascunşi după lentilele ochelarilor, nu mai licăreau, ci străluceau ca nişte beculeţe. Învârte acest glob, spuse poruncitor, de parcă ar fi dat un ordin. Fântânaru, speriat de noua imagine a colonelului, începu să învârtă globul. Oceanele albastre, continentele se contopiră într-o culoare cenuşie, murdară. Opreşte-l cu un deget, ordonă colonelul şi-şi şterse cu mâneca hainei transpiraţia de pe frunte. Fântânaru atinse globul cu degetul şi-l opri. Unde eşti? Fântânaru privi spre locul unde-şi ţinea degetul.

— Monterrey, descifră Fântânaru numele oraşului.

— Deci eşti în Mexic, spuse după o scurtă concentrare Ghiaţă. Puţin la stânga de Monterrey e Saltillo. Mai repetă o dată numele oraşului şi faţa i se lumină. Am doi oameni acolo. Cinci ani mi-au trebuit să-i recrutez şi alţi doi ani până am făcut rost de fotogtafia lui Pacepa, după ce-şi făcuse operaţia estetică. E uşor de recunoscut: are doar ochii mai oblici şi părul blond, oxigenat. Poate unul dintre oamenii mei de la Saltillo a şi plecat spre Arizona. Mâine sau poimâine vei citi în ziarele elveţiene despre moartea lui Pacepa.

Când rostea numele lui Pacepa se crispa, buzele subţiri păreau şi mai subţiri şi ochii lui mici din spatele lentilelor aburite aveau străluciri galbene. Fântânaru îndrăzni să-l întrebe dacă îl urăşte pe disident.

— Da, Fântânarule. El era omul zilei. Îşi permitea să facă curte Tovarăşei. Adică, să-i facă complimente. Eu eram otreapa Direcţiei. Ştii ce mă punea să fac? Mă trimetea în faţa C.E.C–ului din Calea Victoriei şi mă punea să număr toate maşinile verzi care trec pe acolo între orele unu şi două. Reveneam, tâmpit de soarele care mă bătea în cap, şi-i raportam numărul maşinilor verzi: şaptesprezece. Suna, intra un subofiţer, îl întreba câte maşini verzi au trecut prin faţa clădirii C.E.C.–ului între orele unu şi două. „Nouăsprezece" raporta incorect subofiţerul. Voia să mă compromită şi în asemenea misiuni imbecile. Pe urmă, scotea o sticlă de whisky, din biblioteca ascunsă după operele lui Ceauşescu şi bea de unul singur. Mă, Ghiaţă,îmi spunea: învaţă să numeri. Un locotenent–major trebuie să ştie să numere cel puţin până la douăzeci.

Ghiaţă îşi acoperi faţa cu palmele, apoi când o dezveli redeveni Ghiaţă cel din totdeauna, sever, sobru şi distant. Cred că m-am pierdut cu firea. Du-te!

Aşteptă ca Fântânaru să părăsească încăperea, pe urmă se duse la un fişet, scoase o sticlă de apă minerală şi bău direct din sticlă câteva înghiţituri. Apa era stătută şi fără acid. O puse totuşi la loc şi se aşeză la birou. De ce dracu s-a dat în petic în faţa unui subaltern? N-o pusese nici pe contul vârstei şi nici lipsei de tărie ci în contul lui Pacepa. Îl ura pe acest om şi, uneori, se întreba dacă această ură nu se datora invidiei. Îl invidia pentru nonşalanţa lui, pentru felul lui obraznic de a se purta cu oamenii, pentru felul lui impertinent de a rosti frazele. Îl dezarmau cutezanţele lui impertinente: Desigur acoperit de C.I.A., îşi putea permite. Da, va trebui să facă în aşa fel să nu se mai gândească la el.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

„Simt o legătură de suflet cu toţi românii“

Interviu cu scriitorul bulgar Iordan Radicikov

— Domnule Radicikov, sunteţi cel mai de seamă scriitor bulgar în viaţă. Deşi ţările noastre sunt vecine şi deşi în Bulgaria sunteţi un scriitor celebru, totuşi, în România, sunteţi puţin cunoscut. Puteţi să ne spuneţi de ce?

— Cred că acest lucru se petrece pentru că legăturile culturale dintre ţările noastre s-au întrerupt multă vreme, pe mai multe planuri. Nu este vorba numai de legăturile dintre Bulgaria şi România, ci şi de legăturile dintre Bulgaria şi Turcia, Bulgaria şi Grecia, Bulgaria şi Iugoslavia. Părerea mea este că acest lucru s-a întâmplat din cauza autoizolării, a unei neînţelegeri a respectului pe care trebuie să ni-l purtăm. A existat şi o perioadă îngrozitoare când noi am scris... despre vecinii noştri şi despre ceilalţi într-un mod foarte sumar şi inexact.

— Totuşi aţi fost tradus în româneşte. Ce şi când?

— Unicul volum apărut în limba română este unul de povestiri care a căpătat titlul „Furie“ şi a fost publicat în 1969.

— Am înţeles că v-au fost traduse sau jucate şi una sau două piese de teatru. Care sunt ele şi unde au fost montate?

— Este vorba de o singură piesă care s-a numit „Încercare de zbor“ şi a fost jucată la Teatrul din Ploieşti, cu mulţi ani în urmă. Subiectul piesei este legat într-un fel de România. Este vorba de un aerostat care pune mine pe Dunăre şi care, la un moment dat, lansează bombe deasupra Ploieştiului. Subiectul nu este nicidecum fantastic, ci documentar, legat de un fapt real, din al doilea război mondial. Acesta este şi motivul pentru care Ploieştiul a ţinut să monteze piesa.

— Deci ajungem, vrând–nevrând, la concluzia că, pentru moment cel puţin, ca să vă cunoaştem mai bine, dv. aţi fi cel mai nimerit să vă faceţi o prezentare a vieţii şi a activităţii de scriitor.

— De acord. M-am născut în anul 1922 în satul Kaliniţa, undeva în nord–vestul Bulgariei, la 60 km de Dunăre şi la 20 km de graniţa cu Serbia. Interesant este că acolo vântul aducea zvonurile clopotelor şi lătratul câinilor, tocmai din Iugoslavia. Am venit în Sofia în anul 1951 şi am debutat cu un volum de povestiri în anul 1959. Între timp am devenit autorul a şase piese de teatru, al mai multor volume de povestiri şi nuvele, al unui volum cu tentă filozofică – „Arca lui Noe“ –, am fost jucat pe scene ale teatrelor din Moscova, din S.U.A. şi, aşa cum am spus, şi din România. Montările sunt în jur de 30. Cărţile mele au fost traduse în 22 de limbi şi unele dintre ele au cunoscut până la 60 de reeditări. Evident că ultima, care e totodată şi cartea cea mai îndrăgită de mine, mi-a cerut şi enorm de multă muncă. Dacă am încerca să-i traducem titlul în româneşte i-am spune „Proastă dispoziţie“. Mai trebuie adăugate două volume de note de călătorie în Siberia şi în Scandinavia, alt volum, pentru copii, ilustrat de mine, intitulat „Noi vrăbiuţele“. Am scris şi două romane: „Arca lui Noe“ despre care am pomenit adineauri şi „Praful“. Ultimul poate interesa pe cititorul român. Trebuie să spun însă că în majoritatea scrierilor mele apare o aplecare spre România.

— Se poate explicita?

— Se poate prin faptul că simt o legătură sufletească între mine şi ţara dv. În diverse piese, de pildă, apar nume româneşti şi întâmplări legate de România şi întotdeauna am avut urechea îndreptată întracolo, probabil că este şi o reminiscenţă din copilărie. Nu pot explica această atracţie, ea vine din interior, e ceva ascuns, ceva tainic, este, probabil, un fir care ţine de ancestral aici

— Locul de naştere al unui scriitor este, pentru el cel puţin, un fel de axis mundi. *Deci câţi scriitori atâtea osii ale lumii, nu-i aşa?*

— Da. Dar trebuie să mai spun că în satul nostru, ca în fiecare sat, de altfel, exista şi un nebun. Acum nu mai există nebunii aceştia pentru că toţi s-au adunat la Sofia!

Ioan LASCU

Iordan RADICIKOV

Ani tineri

În tinereţe m-am îndrăgostit de o fată. Consider de prisos să insist spre a-l convinge pe cititor că era cea mai frumoasă. Se înţelege că nici eu nu eram mai prejos; eram un băiat foarte frumos, îmi dăduseră tuleiele şi ştiam să merg pe bicicletă fără să mă ţin de ghidon. Există oare vreo fată care să reziste unui băiat, care să ştie să meargă pe bicicletă fără a se ţine de ghidon şi are şi tuleie?

Numai că şi fata mergea pe bicicletă, avea şi zulufi, iar pe deasupra cânta la vioară, în timp ce eu nu mă pricepeam să cânt la nimic. M-am frământat ce m-am frământat şi deodată m-am luminat: mă voi înscrie la şcoala de muzică, voi învăţa să cânt la un instrument oarecare şi atunci fata n-o să mai aibă nici un motiv să nu se îndrăgostească de mine.

Aşa am şi făcut.

M-am dus la dirijorul orchestrei, un om foarte pasionat de muzică şi căruia mâinile şi picioarele i se mişcau asemenea pistoanelor unei locomotive. I-am zis că vreau să cânt, iar el m-a întrebat dacă pot să urc scara muzicală fără a mă poticni undeva. Am urcat numaidecât şi nu numai că nu m-am poticnit, dar n-am sărit nici o treaptă, nici măcar la „fa“ nu m-am bâlbâit, şi asta pentru că ştiam că „fa“ se aţine ca un bolovan sub apă şi abia aşteaptă să te dea în nas!

— Foarte bine!, mi-a zis profesorul, punându-şi simultan în mişcare cele patru membre, ieşind din cameră în coridor de unde se întoarse pe dată, mişcându-şi cu aceeaşi repeziciune pistoanele. Din clipa aceea l-am asemuit definitiv cu o locomotivă, pentru că ducea cu el şi un trombon uriaş. Trombonul se sunețea asemenea coşului locomotivei de manevră din gară, poreclit de toată lumea „ceainicul“. În vremurile acelea gara Bercoviţei poseda un astfel de ceainic, care ardea o tonă de cărbune şi dădea în schimb un randament de cinci la sută.

— Suflă!, zise profesorul, întinzându-mi trombonul.

Uşor de zis da' greu de făcut.

Am încercat, se înţelege, şi până la urmă am avut senzaţia că uriaşul trombon de alamă m-a înghiţit cu totul, lăsându-mi afară numai încălţările, dar n-am putut scoate nici un sunet. Profesorul m-a tras afară, mi-a arătat ce şi cum trebuie să fac, m-a obligat să suflu din nou în trombon şi – poate n-o să mă credeţi, dar acesta este purul adevăr – trombonul scoase un sunet! De fapt este puţin spus că scoase un sunet: a fost un urlet înspăimântător, aşa cum trebuie să fi fost urletul trâmbiţelor Ierihonului şi, uite–aşa, trombonul ăla m-a câştigat pentru totdeauna.

Pe urmă am început repetiţiile: seara suflam în trombon pentru a scoate din el două note, iar la miezul nopţii îl umpleam pe furiş cu lemne, pe care le căram acasă să încălzesc soba. Eram invidiat de ceilalţi muzicanţi, fiindcă nici unul dintre ei nu putea ascunde lemne în instrumentul lui. Noaptea aveam senzaţia că toată seara am umflat un autobuz, suflând prin ţeava de eşapament până începeau să-i zdrăngăne toate geamurile.

După ce am învăţat să cânt la trombonul cel mare, m-am hotărât, într-o seară, să-i fac o serenadă fetei iubite. M-am dus să-i cânt, însă abia începusem, că o fereastră s-a deschis trosnind şi apăru o nişte mustăţi ca de libarcă iar un glas mânios îmi strigă:

— Ia căraţi-vă de aici cu măcăiala asta, că de nu vă zvârl o cofă cu apă clocotită în cap!

M-am cărat.

Şedeam pe trotuar cu trombonul meu şi mă gândeam că individul ăla, în loc să azvârle cu apă fiartă în muzicieni ar face mai bine să-şi opărească mustăţile cu ea, fiindcă mai văzusem şi noi libărci. Şi, de cum l-am poreclit „libarcă“ m-am şi simţit alinat. Am remarcat că dacă reuşesc să-l poreclesc pe careva cu exactitate, îndată mi se uşurează sufletul. Mi-am luat trombonul şi am executat pe strada întunecată şi pustie câteva note, dar nimeni nu m-a mai apostrofat.

Ziua următoare am întrebat-o pe fată dacă a remarcat serenada ce i-a fost făcută peste noapte, însă ea mi-a zis că trecuseră nişte trăsuri, care măcăiseră din goarne.

— Au măcăit?, m-am minunat eu foarte.

— Aoleu, ce-au mai măcăit!, mi-a zis fata.

— Au măcăit, zici?!

Măcăiseră, măcăiseră! Şi taică-său ieşise la fereastră şi le zisese să se care cu măcăiala aceea, că altfel le azvârle de sus o cofă cu apă fiartă.

Mă luase drept foarna de capră a unei trăsuri!

De acum îl uram definitiv pe tatăl fetei. Îl uram din adâncul sufletului pe acel gândac mustăcios, dar m-am potolit pe dată, fiindcă ştiam: cine iubeşte o fată nu trebuie să-i urască pe părinţii ei. Alţi băieţi mai mari îmi spuseseră că părintele este treaba cea mai neplăcută în iubire, pentru că pândeşte fără de istov cu ciomagul, de undeva.

Pe urmă m-am dus la ţară şi mama era cât pe-aci să leşine de fericire că am învăţat să cânt la trombon. De pe unde le aveam, rudele au venit să mă vadă cum cânt la ditamai trombonul. Cântam ziua întreagă iar seara, când o luam de la capăt, lampa de gaz se stingea din cauza detonaţiei. Ziceau cu toţii că pot să asculte şi pe întuneric, iar eu cântam pe întuneric şi toţi făceau: „Ţ! Ţ! Ţ! Halal! Să nu-ţi pară rău după banii daţi ca să înveţi!“ Mama zicea că nu-i pare rău.

M-am întors în Bercoviţa spre toamnă. Fata mea se făcuse şi mai frumoasă, trupul i se mlădia şi ardea ca o flacără sub veşminte, dar nici eu nu eram mai prejos şi, în sfârşit, încercasem să-mi bărbieresc tuleiele. Ascultând seara cum cântă la vioară, m-am hotărât pe dată să mă înfăţişez, împreună cu trombonul, direct de la şcoală, să mă opresc în curte şi să-i cânt tot ce învăţasem în materie de muzică, uimind-o.

Am luat pantofii verişorului, m-am dichisit, mi-am săltat trombonul în cârcă şi cioc–cioc în poartă: mi-au deschis. Ea mi-a deschis,strălucitoare pe de-a-ntregul. Şi eu străluceam, numai că pe dinăuntru. Aveam satisfacţia asta că mie, pe dinafară, îmi strălucea trombonul aureolat de raze, iar eu, ascuns după el, puteam să strălucesc pe dinăuntru.

— Am să-ţi cânt, i-am zis fetei. Tu habar n-ai că tot anul am luat lecţii de muzică.

— Ooo!, zise fata. Poftim!

Îmi oferi un scaun în curtea înverzită, se aşeză pe alt scaun în faţa mea, iar eu mi-am zis: „Acu e acu. Acu sau niciodată“. Cum o priveam aşezată în curtea plină de verdeaţă, mă gândeam că aş putea s-o ascund cu totul în trombon şi, fără să bage cineva de seamă, s-o răpesc de acasă, tot aşa cum, pe iarnă, dusesem lemne în el ca să-mi încălzesc soba.

Fata strigă pe cineva din casă, iar eu continuai să suflu, simţind cum plămânii îmi coboară în călcâie. O să ajung tot un plămân, m-am gândit, dar voi demonstra tot ce ştiu. Trombonul, deşi este un instrument respectabil, are totuşi inconvenientul de a nu putea emite decât două note. El este o parte componentă a muzicii, fără să fie muzică, numai că eu nu doream, cu nici un chip, să fiu doar o parte componentă, pentru că în acest caz nimeni nu te va remarca.

„Râm–rum“!

Din casă ieşi un necunoscut, desigur cel pe care îl strigase. Era tânăr, iar pantofii îi erau atât de lustruiţi încât, dacă o muscă s-ar fi aşezat pe ei, picioruşele i-ar fi alunecat în toate părţile. Tânărul necunoscut se apropie de fată, îşi petrecu mâna pe după umerii ei, iar eu începui să transpir dar nu încetai nici măcar o clipă să suflu: „Râm–rum“! Necunoscutul o ciupi pe fată de obraz şi amândoi se porniră să râdă, iar eu continuai să transpir şi să suflu în trombon. De la o vreme mi se păru că trombonul e atât de sărat încât va începe să ruginească, aşa că m-am oprit un moment.

În aceeaşi clipă, fata pe care o iubeam şi băiatul pe care îl vedeam pentru întâia oară, porniră să mă aplaude. „Ha, ha, ha!“ – râse fata. Niciodată n-am ascultat un astfel de concert!“ „Ha, ha, ha!“, râse necunoscutul: „Nici eu!“

Suflai din toate puterile. Voi plezni sau eu, mi-am zis, sau trombonul.

Nici unul dintre noi însă n-a plezni.

M-am ridicat de pe scaun în neştire, ca un mecanism, am traversat curtea înverzită şi am ieşit pe stradă, dar nici o clipă n-am încetat să cânt. „Râm–rum, râm–rum!“ În urma mea se trânti poarta, pe urmă începură să se trântească şi alte porţi, apoi, de undeva, apărură copiii, mărşăluiră în paralel cu mine, cu toţii mă priveau în ochi şi râdeau. „Râm–rum“, vuia pe stradă trombonul meu de alamă, iar eu mă gândeam că nu voi mai călca niciodată în casa aia, că niciodată n-am să mai cânt serenade, că nu voi câştiga niciodată câtă vreme mă vor vedea cu trombonul ăsta, că numai copiii, singuri, vor călca pe urmele mele.

Copiii s-au împrietenit repede cu mine şi în fiecare zi veneau să le cânt, iar dirijorul orchestrei, care-şi mişca membrele asemenea pistoanelor locomotivei,mă lăuda, zicând că e admirabil să fii atât de perseverent.

Iar eu sunt perseverent şi întotdeauna voi rămâne aşa cum am fost în tinereţe, pentru că anii tinereţii sunt cei mai frumoşi.

Traducere de Ion Ilie IOSIF

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro